
Krishna Giti or Krishna NatakaM of Manaveda Raja

कृष्णगीति अथवा कृष्णनाटकम्

Document Information

Text title : Krishna Giti or Krishna Natakanam of Manaveda Raja

File name : kRRiShNagIti.itx

Category : vishhnu, krishna, kRiti

Location : doc_vishhnu

Author : Manavedan, Zamorin Raja of Calicut

Proofread by : Mohan Chettoor

Description/comments : Text used for the dance drama Krishnanattam

Latest update : September 26, 2023

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

September 26, 2023

sanskritdocuments.org

कृष्णगीति अथवा कृष्णानाटकम्

जगति सुकृतिलोकैनन्दितानन्दिताशा
कळविरणितवंशीभासमानासमाना ।
पशुपयुवतिभोग्या देवतादेवता सा
सजलजलदपाळीमेचका मे चकास्तु ॥ १ ॥

प्रेम्णालं लाळ्यमानः सद्यमिह सदा नन्दसंज्ञेन पित्रा
रामेण ज्यायसा वा विवशमतियशोदारव्यया वा जनन्या ।
आदीव्यन् दिव्यगच्छा विबुधपारेवृढो रिषदाताघमोक्षं
पुष्णन् कृष्णो गुरुर्मे परमपदसमुद्भासको बोभवीतु ॥ २ ॥

सौवर्णद्वृतभूषणोज्जलवपुः संवीतपीताम्बरो
नीलाम्भोदनिभो भुजैधृतगदाशङ्कारिपङ्करुहैः ।
भ्राजिष्णुर्गुरुवायुमन्दिरविरोचिष्णुः स विष्णुः स्वयं
धृष्णुर्विश्वजनोपतापहरणे काव्यं मम ख्यापयेत् ॥ ३ ॥

((१) वंशी-वेणुः । देवतानामपि देवता ॥ (२) अत्र प्रस्तुतश्लेषेण भगवान्
श्रीकृष्णस्तन्नामकः स्वगुरुरपि विवक्षितः ॥ (३) अरि चक्रम् ।)
विक्रान्त्याक्रान्तविश्वद्विष्ठ इह गुरोविङ्क्षमारव्यस्य राज्ञः
स्वस्त्रीयो मानवेदो मुरमथनकथावर्णनालोभनुन्नः ।
विष्णोर्वृष्णीश्वरस्य प्रथयति पदरूपेण किञ्चित् कथां तां
कान्तां विश्वव्यथान्तामिह विबुधजनाः सन्तु सन्तोषवन्तः ॥ ४ ॥

लक्ष्मीनाथ पुरा सुरासुरमृधे ये कालनेम्यादय-
स्त्वतिप्राणा अपि शिष्टकर्मबलतो दैत्या न मुक्तिं गताः ।
तेषां भूरिभरेण भूतलजुषां सा भूतघात्री व्यथा-
पात्री वेधसमेत्य वेगत इति प्रोवाच देवावृतम् ॥ ५ ॥

पाटिरागेण गीयते ।

एकताळेन वायते ।

त्रपयालपितुमनीशामपि मां
व्यसनभरो हि कथापयतीमां
वनितानामिह वचनं परुषं
विषहेथा मम रुगाधिकपरुषम् ।

पल्लवम् ।

नाथ कृपालय परिपालय मां
पापनृपालकरचिताधिमिमां (नाथ)
निगदितमिदमयि निशमय च विधे
शुचीमिह मम शमय च शमजलधे
वनितावच इति न बचो हेयं
मम, किमु गव्यं शकृदिति हेयं (नाथ)
स्वशिरो न तु शक्रोति स विनतं
पन्नगपतिरुम्भेतुं नियतं
कमठाधिपमपि महितं भुवने
न कुशलमयि मन्ये मम वहने (नाथ)
कुलशिखरिकुलं खलु बत पतितं
सपदि भवेदधिजलनिधि नियतं
गतिरसि मम तु चकोरी शरणं
कमयति जगति विना हिमकिरणं (नाथ)
व्यसनमनोपममुदितमनूनं
मम तु मनोगतमधुना नूनं
परममतो नतजगदवनरते
प्रभुरिह तु भवान्ननु भुवनपते (नाथ)
(अधिजलधि समुद्रे । कमयति कं गच्छति? ।
अयेतः - परस्मैपद कविप्रयोगात् । अनोपमं असदृशम् ।
साधुत्वं चिन्त्यम् ॥)
उर्वीं गुर्वीं वहन्तीं विपदमिति वदन्तीं पतन्तीं पदान्ते
पश्यन् बाघं वमन्तीं त्वयि स कृतमना व्याजहाराधिहारः ।
वत्से सर्वसहे त्वं क्षणसमयमये साध्वि सर्वं सहेथा
लक्ष्मीनाथः स साक्षाज्जगदवनकलादीक्षितो रक्षिता नः ॥ ६ ॥

एवं व्याहृत्य शर्वादिकविबुधजनैः साकमुर्व्या च तीरं
 क्षीराभोधेस्त्वोरस्थलघृततुङ्गसीसौरभीलोभनीयम् ।
 गत्वा नत्वा च स त्वामजित पुरुषसूकेन भक्त्योपतस्थे
 यावत्तावत्समाधौ दिवि तव गिरमाकर्ण्य मोदादगादीत् ॥ ७ ॥

हे देवा देवदेवेरितमतिरिदमावेदये दानवारे-
 लीलासाहाय्यहेतोर्जगति यदुकुलं तन्वतो धन्यधन्यम् ।
 साकं नाकाङ्गनौधैरवतरत जवादेवमादिश्य गोमि-
 र्गामाधास्यासगेहो भवदवतरणात्युत्सुकोऽयं न्यवात्सीत् ॥ ८ ॥

त्वत्सान्निष्ठेन धन्ये पुर इह मधुरानामके देवकीं तां
 पाणौकृत्याथ शौरिर्व्यचलदतिनृशंसेन कंसेन साकम् ॥

आदायाकाशवाण्या क्रुधमपि च कृपाणी कृपां स्वां त्रपां वा
 हित्वेमां हन्तुकामं यदुपतिमयमालोक्य वाक्यं वभाषे ॥ ९ ॥

((६) आधिहारः तापहर्ता ॥ ८) गोमिः वाग्मिः ॥ (९) पाणौकृत्य परिणीय ॥)

सामन्तमलहरिरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

अनृशंस ननु कंस वसुधाभृदवतंस
 कथमिति व्यवसितं बत कृपाकुलमते
 त्वयि विदितवेद्ये किमुपदेश्यमन्येन
 तदपि मे मुखरतां प्रणयिता वितनुते ।

पल्लवम् ।
 वरमते साहसान्ननु विरम नरपते
 परमतेजोनिधे सपदि बत यदुपते (वर)
 वपुषैव सह मृत्युरिह जायतेऽचिरा
 दतिचिरादपि च वा मृतिरियं सुनियता
 किमनित्यतासदननिजतनोरपि च कृते
 विदधते परहतिं निजहिते नृप रताः (वर)
 स्वसृहतरेपि तेन जीवितेन किमु ते
 निजनाशनतो यशो वरमिह तु भूतले
 उद्यति सदा जगन्मदयाते यशोमय-
 शशाङ्के कळङ्कोऽय नोदयेतामले (वर)

(वपुषैव सहेत्यादि “मृत्युर्जन्मवतां वीर देहेन सह जायते ।
अद्य वाब्दशतान्ते वा मृत्यु प्राणिनां ध्रुवः” इति भागवताशयविवरणम् ॥)

वनितावधो निखिलकुशलानि नाशाये-
दिति नीतिमयि फलय न तु विबुधविरचितां
बहुमतो बहुशोऽपि विबुधविजयेन ते
धर्मपालो ननु परामृशन्न वनितां (वर)
दयनयितरजने भवदीयमतिरन्य-
रूपैव ननु मनो विमलय विमर्शनान्
विपदां हि विवरमविचार इति बुधवचो
विस्मृतं किमु विभो विदितमपि दर्शनात् (वर)
त्वदधीनमतिदीनमपराधलवहीन
ममिताधिभरलीनमतिभीतिभाजनं
निजशिशुजनं विवशमपकरुणमुपयमं
नय न पुनरुपयमे बत जातवेपनं (वर)
हितमिदं निगदितं शङ्कां न हरति चेत्
परमापि मतं परमकरुण शृणु पुनरिदं
ननु सुतान् दातास्मि यत एव तव भयं
नृप रुचं त्यज परुषमयि कुरु हृदरुमुदं (वर)
शौरस्त्वदाहितमतेः किमु वाक्यभज्ञा
किं देवकीसुकृतपुञ्जविजृम्भितेन ।
कंस्तथेति तरसैव तदीयवाच-
मूरीचकार च चकार च हन्त चिन्ताम् ॥ १० ॥

सत्या किमेषा वसुदेववाणी
तथा किमेषा गगनोत्थवाणी ।
कालेन चैतन्निखिलं यथावत्
ज्ञायेत तत्सम्भाति सम्भतीक्षे ॥ ११ ॥

एवं विचिन्तयन्नेव विविधं विवशाशयः ।
विवेश स पुरं विष्णो विद्विष्टमनास्त्वया ॥ १२ ॥

भोजाधिपात्स हरिणीं हरिणारिवर्य-
पाणिद्वयी महितपञ्चरतो यथा ताम् ।
धीमान्विमोच्य तरुणीं कृपणां कृपाण-

पाणेर्भवत्यहितधीर्गृहमाप शौरिः ॥ १३ ॥

((१३) हरिणारिः सिंहः । शौरिर्वसुदेवः ॥)

कंसो यथोदितमथो तव तातनीतं

तं सोऽवधीन्न कृपया निजभागिनेयम् ।

आदाय नन्दनमुदारमना निकेत-

मागम्य शौरिरखिलं निजगाद जायाम् ॥ १४ ॥

धन्येयं नारीदं वाक्यं श्रुत्वा स्मृत्वा चैतद्वृत्तम् ।

विद्युन्मालाभिख्यं पुत्रं दृश्वा चासीत्तुष्टा विष्णो ॥ १५ ॥

तावश्च नारदमुनिर्मधुरापुरी ता-

मागच्छदाशयमयं भवतो विदित्वा ।

कंसं शशंस च नृशंसमलं प्रशंसन्

तं सन्निविष्टमतिहृष्टमतिं सभायाम् ॥ १६ ॥

दैतेया यूयमेते यदव इह सुरास्त्वद्वधायैव विष्णुः

प्रादुःष्यादेवमुक्तो विदुतयदुकुलः पञ्चतां षट् तनूजान् ।

प्राणैषीदेष शौरीर्निभृतमहिपतावाहिते माययाथो

रोहिण्यां देवकीं तां त्वमपि समविशो देव हे देवहेतोः ॥ १७ ॥

((१५) अत्र मुद्रालङ्काररीत्या “धन्येयं नारी”त्यस्य ज्योतिषिक “वाक्या”न्तःपातिता वृत्तस्य विद्युन्मालाभिधेयता च द्योत्यते ॥

(१७) प्रादुःष्यात् प्रादुर्भवेत् । विदुतयदुकुलः सन्तापितयादवगणः । अहिपतौ शेषांशभूते बलभद्रे ॥)

भैरविरागेण गीयते ।

एकताळेन वाद्यते ।

परिपाण्डुपयोधरभरभासा

शरदिव शुशुभे तदनु शुभा सा

पल्लवम् ।

मञ्जुळदौहदमन्दिरभूता

कथमिव कथनीया तव माता (मञ्जु)

कृशतरमुदरं गरिमपरीतं

विबुधव्यसनमतो विपरीतं (मञ्जु)

स कुचो मलिनमुखोऽति कठोरो
 यदुपवदजनि विमुक्ताहारो (मञ्जु)
 विजहौ सा भरभयतो भूषा-
 मथ केवलतैवाजनि भूषा (मञ्जु)
 अदसीयमहो निभृतं हसितं
 मृदुलं च गतं भृशनिश्चसितं (मञ्जु)
 अवलोकितुमिव तव लक्षितमुखं
 कुचयुगलमभूदथ विनतमुखं (मञ्जु)
 आशां पाकरिपोः प्रसाधिततमामापादयन्नादरा-
 दालम्बो विबुधावलेख्निजगतामेकावतंसो हरे ।

मन्दमन्दमहो वहन् निजतनोरापूर्णतामन्वहं
 सोऽयं दौहृदपार्वणेन्दुरिह नो कं सप्रमोदं व्यधात् ॥ १८॥

(यदुपवत् कंस इव ॥

(१८) कंसस्य प्रमोद दं न व्यधादेवेति च श्लेषभद्धा प्रतिपाद्यते ॥)
 भवदेकावलम्बा सा वसुदेवकुडुम्बिनी ।
 आललम्बे परां शोभां जितदेवनितम्बिनी ॥ १९॥

कंसस्त्वापन्नसत्त्वामिह निजसहजां शोकदामेकदा तां
 त्वत्सान्निध्योत्थतेजःप्रसरभृशपरिध्वस्तनेत्रप्रचाराम् ।
 निध्यायैवं स दद्यौ किमु कुसृतियुतः कोऽप्यसौ कृष्णसर्पे
 मत्प्राणैः पारणाय स्वसुरुदरगुहामध्यमद्याध्यवात्सीत् ॥ २०॥

मन्नाथायां हतायां स्वसरि च युवतौ धर्मपत्न्यां च शौरै-
 रन्तर्वल्यामकीर्तिर्मम तु सहचरी नूनमाजीवनान्तम् ।
 हा हन्ताहिंसितायां पुनरिह सहसैवार्भकः कोऽप्यमुष्याः
 प्रादुर्भूतः करिष्यत्यसुरवरचम्भूद्घस्मरो भस्मसान्माम् ॥ २१॥

एवं दोळायितात्मा नरपतिरजिघांसाजिघांसाभिभूतः
 पुत्रं तस्याः प्रसूतं प्रसभमिह निहन्तास्मि हन्तास्मि नूनम् ।
 इत्थं निश्चित्य दुःस्थाशय इह शयने भोजने सोऽथ याने
 स्नाने वा संस्मरंस्त्वां प्रतिपुरमवसत्तत्रसूतिप्रतीक्षः ॥ २२॥

((२०) कृष्णसर्पः = कृष्ण एव सर्पः । तज्जातीयः पन्नगश्च । पारणाय = पारणां कर्तुम्

प्राणैः पारणायेति प्रयोगश्चिन्त्यः ।
 (२२) द्वितीयं अस्मीत्यहमर्थेऽव्ययम् ॥)
 चतुर्मुखमुखा बहिर्मुखाः फुलमुखाम्बुजाः ।
 तुष्टुवुस्त्वां तदा तुष्टा निविष्टमुद्रे हरे ॥ २३ ॥
 ((२३) बर्हिर्मुखाः देवाः ॥)

मेच्चिद्धोळिरागेण गीयते । एकताळेन वायते ।

बोधमयाव्यय लोकहिताय हि
 भजसे रूपमनन्तं
 यत्स्मरणादपि भवसागरमिह
 सपदि तरन्ति दुरन्तं
 पल्लवम् ।
 याम इमे शरणं त्वां यदुवर
 याम इमे शरणं त्वां
 त्वयि विमुखानां पतनं सुनियत-
 मपि सुमहितपदभाजां
 क्वापि कुतोऽपि न हानिरिहाजित
 तव सुलळितपदभाजां
 त्रिभुवनसाक्षी भजतेऽजित तनु-
 गुणकृतिमरणभवान्नो
 तदपि च तान्निजभजनाय भजति
 भजतामरण भवान्नो (याम)
 स्मरणस्मारणनिकथननिशमन-
 मयि खलु तव तनुनान्नां
 जगति वितन्वञ्जनिमृतिमेता-
 मेति न सुमहितधान्नां (याम)
 भवहर तनुते भवपाथोधिं
 भरिताधिकमहिताधिं
 गोवत्सपदं त्वयि तु समाधिं
 विदधद्विहतसमाधिं (याम)
 मुरहर खलनृपकृतभूभारं

व्यवहर सहसोदारं

माधव मान्द्यं ननु तनु तनुया नो

परिपालय तरसा नो (याम)

नुत्वा नत्वा गते त्वामिति विबृधगणे प्रावृताशा पयोदैः

प्रावृद् प्रादुर्बभूव प्रकटरसमुपानीततत्पदार्था ।

अत्यासन्नप्रसूतिं सपदि परिचरन्तीव हन्तासहाया-

मेनामत्यन्तदीनामिह पुनरनुकूले विघौ को न बन्धुः ॥ २४॥

(विहृतसमाधिं = निरस्तसमस्तसन्तापम् ॥)

कृष्णाभिर्व्यं जगत्यां प्रचुरतरतमोवर्धने बद्धदक्षिं

व्यादीव्यत्पुष्करास्यं भुवनमहितमारात्कृतार्कप्रकाशम् ।

जाया शौरेरुदीते शिशिररुचि निशीथे जयन्त्यां भवन्तं

प्रादुश्यकेऽथ चक्रायुध वियति यथा प्रावृडेषा पयोदम् ॥ २५॥

अक्षीणामं दयाद्वैर्मृदुहतितसवैर्वैर्क्षणैरीक्षमाणं

लक्ष्मीनाथं स साक्षात् परमिह पुरुषं लक्ष्यमक्षामपुण्यैः ।

त्रैलोक्याधीशमालोक्य च निजतनयं विस्मयस्तेहमोदै-

राविष्टात्माथ शौरिः सदयित इति तुष्टाव पुष्टादरं त्वाम् ॥ २६॥

((२५) कृष्णाभित्र्यं = कृष्णानामधेयं, नीलकान्तिमिति च ।

तमोवर्धने = तमोगुणानाशने, अन्यकाराधिक्यकरणे च ।

पुष्करास्यं पद्ममुखं, जलमुखं च । आरात, समीपे दूरे च ॥

कानकुर्जिरागेण गीयते । एकताळेन वायते ।

महितशिरोधृतमणिमकुटं वर-

तिलकविभासितफालं

नतचिल्लीजितवल्लीतति पृथु -

नयनजिताम्बुजजालं

पल्लवम् ।

कथये माधव कथमिव रूपं

तव नितरामनुरूपं (कथ)

त्रिभुवनवन्धुरगन्धवहं मणि ।

कुण्डलमणिडतगणडं

अधररुगच्छितदन्तगणं मुख-
 निन्दितपङ्कजषण्डं (कथ)
 निर्मलकौस्तुभकषणगळं लस-
 दंसगळितवनमालं
 वत्सविराजितवत्सतलं वर-
 हारोदितरुचिजालं (कथ)
 करधृतदरकमलारिगं जठ-
 रोषितभुवनकदम्बं
 केसरभासुरनाभितलं कपि-
 शाम्बरकम्रनितम्बं (कथ)
 करिवरकरकमनोरुयुगं मृदु-
 जानुकृताखिललोभं
 (वत्सतलं = उरस्थलम् । दरः = शङ्खः ।)
 प्रसृतायुगजितकेकिगळं प्रप-
 दाघृतकमठविशोभं (कथ)
 वल्नुरुगाततगुल्फयुगं वर-
 नूपुरभासुरपादं
 भञ्जिपदाङ्गुलिपङ्किधरं नख-
 मणिधृणिधृतविधृपादं (कथ)
 मृदुरेखासरखपादतलं पद्-
 नतमतिशोधिपरागं
 अमलतमाभतमालनिभं जग-
 दानन्दननिखिलाङ्गं (कथ)
 दिव्यमिदं खलु तव रूपं लघु
 संहर जगदभिरूपं
 अयि मामचिरादव कंसादल-
 मवमादसवतंसात् (कथ)
 देवकीवसुदेवाभ्यां देव कीर्तिपयोनिधे ।
 एवमीडित एतौ गामेवमीरितवान् भवान् ॥ २७ ॥
 (अवमात् = अधमात् ॥)
 मातस्तात तपस्य्या हि युवयोर्मोम्यमानात्मना

प्राग्जन्मस्मरणाय मे वपुरिदं दिव्यं मया दर्शितम् ।
शश्वद् ब्रह्मधियाथवा सुतधिया मां संस्मरन्तौ युवां
क्षिप्रं मत्पदमामुयातममितैः प्राप्यं हि पुण्योत्करेः ॥ २८॥

नन्दालये नन्दसुतां प्रसूतां
यशोदयादय यशोदयाद्ये ।
निधाय मां तत्र निधे गुणानां
निषीद् चात्रार्य विषीद् मा त्वम् ॥ २९॥ (var मात्रार्य)

शिशुतामितवानभिधाय भवा-
न्विशदामिति गां पशुपालमणे ।
प्रणयादधिकं विघूरौ पितरौ
जनितावपि तौ जगती महितौ ॥ ३०॥

((३०) इतवान् -प्राप्तवान् ॥)

विज्ञाय त्वन्मतं त्वां दधदथ गतवान् गोकुलं सूतितल्पे
गृदं विन्यस्य चित्तं त्वयि च स तु यशोदाप्रसूतां सुतां ताम् ।
धृत्वा विश्वेषपीडामपि सदनमुपेत्यास्त शौरिः पुरेव
श्रुत्वा कंसो भगिन्याः प्रसवमतिजवादापपातातिपापः ॥ ३१॥

पाणिपञ्चरगतां स्वसुः सुतां
चारुपङ्कजमुखीं तवानुजां
आर्य देहि चरमामिमामिति
प्रार्थितोऽपि जगृहे खलो बलात् ॥ ३२॥

हस्तादुत्पत्य सद्यो वपुरनुपममासाद्य च द्यां प्रपद्य
कूरात्मन् किं हृतायामयि मयि भुवि ते यत्र कुत्रापि वैरी ।
सम्भूतो जृम्भते यन्निभृतमिति विभो त्वद्गिन्यां गतायां
सामोक्त्वा दम्पती तौ स तु किमपि समाश्वास्य यातो निकेतं ॥ ३३॥

ततः प्रभातेऽजित निप्रहन्तुमिहार्भकाणामधिकप्रभाणाम् ।
मदोद्धटान् दैत्यभटान् दुरात्मा स पूतनामप्यशिष्ठुराशाम् ॥ ३४॥

((३४) अशिष्ठत् शासितवान् ॥ अर्भकाणामिति कर्मणि षष्ठी । आप्नुतसादकृत =
ब्रतिभ्यो ददौ ।)
वलभितुपलनीलं सूतितल्पे लसन्तं

विघुतमूदुपदाङ्गं मुग्धवक्रं रुदन्तम् ।
विवशमतियशोदा सा तु दग्ध्यां भवन्तं
मुहुरपि च पिबन्ती नाप मोदं कियन्तम् ॥ ३५ ॥

रामगिरिरागण गोयते । एकताळेन वायते ।

जगदानन्दननन्दनजननाकर्णनतरलात्मालं
वदनमुदीक्ष्य हिताष्टुत आष्टुतसादकृत स गोजालं

पल्लवम् ।

व्यद्धत किं पशुपा न तदा तव
जननोद्यदुदारमुदा (व्यद)
मागधगाथकवन्दिमुखाखिल-
विद्याजीविजनानां
विततान मतिं विततातिमुदं
वितरणतो विभवानां (व्यद)
अधिसृति विविधं कृतनटनाना-
मधिगतरसविवशानां
अभियुराळ्य इह पशुपाना-
मबलावलिसहितानां (व्यद)
बालक जीव चिरं पालय खलु
वसुधामिति कृतलापा:
अकृष्टत वृषगोततिमपि कपिशां
निशया पशुपकलापाः (व्यद)
सिषिचुर्गुरुशिष्यौ पितृतनयौ
पयसा कुतुकपरीतौ
(अकृष्ट = अकुर्वन् । निशया = हरिद्रया ॥)
मिथ इह पतिभृतकौ नवनीतै-
रपि चिक्षिपुरविनीतौ (व्यद)
अवहन् कतिच्चन कतिच्चन पतिता
व्यहसन् कतिच्चन कामं
व्यनदन् कतिच्चन कतिच्चन विद्धू

रणविहृतिं च निकामं (व्यद)

प्रदातुं नन्दं तं करमथ स कंसाय मधुरां

प्रयातं नन्दन्तं भुवनमहितेनात्मजनुषा ।

प्रकृष्टादृष्टानां प्रवरफलभूतेन भवता

प्रहृष्टो दृष्ट्वा गामवददिति शौरिः स्वसुहृदम् ॥ ३६ ॥

भ्रातः किं कुशली शिशुस्तव च मे यत्नेन रक्ष्याविमौ

लक्ष्यन्ते सुदुराचरत्रतपदे हन्तोपसर्गा इह ।

तद्याहीत्युदितो ययौ स कृतपोतापातना पूतना

तावत्सम्भृतमञ्जुञ्जलतिका त्वामाप पापाशया ॥ ३७ ॥

((३७) कृतपोतापातना = कृतबालकवधा ॥)

सा शायितं त्वां शयने निशाम्य

साशा निहन्तुं जग्हे सहेलम । -

सौन्दर्यसम्मोहित सर्वलोका

मन्दं जगौ चामलमन्दहासा ॥ ३८ ॥

गाम्बोधिरागेण गीयते । एकताळेन वायते ।

अतिलोभनमयि लोचनयुगलं

मुकुलयास कुतो रुचिभरयुगलं

पल्लवम् ।

बालक मा कुरु मा कुरु रोदं

मामकमापिव कुचमुरुमोदं (बालक)

किमपि किशोर निशामय सुत मां

दृशमुन्मीलय कुवलयसुषमां (बालक)

विशददय मृदुलं सुन्दरहासं

विहसितविकसितकुन्दविलासं (बालक)

क्षुधितोऽसि किमयि पशुपालमणे

पृथुरोचिरपासित दिवसमणे (बालक)

कुचतो गङ्ठति पयो रुचिसदनं

किमपि विदारय दारक वदनं (बालक)

(रुचिभरयुक्त = कान्तिपुरयुक्तम् ॥)

आभाष्यैवमपाययस्कुचमियं प्राणैः सहास्यास्त्वया
 प्राणोन्मोचकमाशु चूचुकमहो पीतं कृतं मेचकम् ।
 प्राणाकर्षणदीर्णमर्मनिवहा प्राप्ता भृशं वेदनां
 प्रापद् घोरतरां तनुं प्रसुदती प्रावोचदेवं च सा ॥ ३९ ॥
 ((३९) पीतं कृतं = अपीयत, पतिवर्णमक्रियत च ॥)

इन्दिशरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

हन्त सुत किं त्वमिति सन्तपसि हन्त मा-
 मन्तरितबन्धघृतिसन्ततिमिमां

पल्लवम् ।

मुञ्च बत मुञ्च बत किञ्चन कुचं
 डिम्म मम दम्भहर सम्भृतशुचं (मुञ्च)
 सञ्चलसि किञ्चन न वञ्चनरतान्वहं
 हन्त ननु वञ्चितावञ्चिताहं (मुञ्च)
 सम्प्रति तु सम्प्रतितसम्भरितसम्भ्रमा-
 मञ्चति रुगञ्चितां पञ्चता मां (मुञ्च)
 शिथिलनिखिलेन्द्रिया पृथुलहृदयव्यथा
 परिपृथिवि बत पताम्यहमनाथा (मुञ्च)

विवृत्तनेत्राथ विकीर्णकेशा विमुक्तनादप्रतिनादिताशा ।
 पदौ भुजों केशाव सा विसार्य पपात भूमौ सह पादपौधैः ॥ ४० ॥
 ब्रजपदे श्रुतिदारणदारुणस्वनितजातभयाकुलवल्लवे
 ब्रजपतेर्दयिता कृतखेलनं तदुपरीह भवन्तमुपाददे ॥ ४१ ॥

गत्वा घोषं सयोषं ब्रजपतिरशनैरक्षताङ्गः सुतोऽसौ
 दिष्ठा दिष्ठानुकूल्यान्नियतमपगतो मृत्युवक्रादिति त्वाम् ।
 आदायालिङ्गं रम्यं वदनसरसिजं वीक्ष्य वीक्ष्यापि चुम्बन्
 ब्रह्मानन्दे निमग्नः स तु सुकृतनिधिर्नैव किञ्चिद्यजानात् ॥ ४२ ॥

जन्मक्षेत्रं त्वं जनन्या मुरहर शकटाधस्तले शायितस्तत्
 पञ्चां क्षिस्वाथ वात्यावपुषमपि तृणावत्तदैत्यं व्यदारीः ।

गर्गे भर्गोपमानं ब्रजपतिरवलोक्याव्रजन्तं ब्रजं तं
तेनैवातानयन्नाम स मुसलभृता ते बतानन्तनाम्नः ॥ ४३ ॥

नन्दपाक नृणां पुण्यवृन्दपाक विभो भवान् ।
मन्दमैधत घोषं स्वैरन्दयन् बालचापलैः ॥ ४४ ॥

((४४) नन्दपाक = नन्दबालक ।)

पन्तायिरिरागेण गीयते । पञ्चकारिताळेन वायते ।

बालसोमभासमान-

फाललोलनीलबाल-

जाललङ्घितवदनगङ्घित-

लालयाकुलाकृते

पल्लवम् ।

शैशवं तु तव विलोभनं पशुपतनय

शैशवं तु तव विलोभनं

लक्ष्यमाणरदनमुकुळ-

वीक्षणीयमृदुलहसित-

वीक्षणातिविवशाहृदय-

विश्वकामिनीतते (शैशा)

रोदनेषु मषिमलीम-

सातिदीनमुखसरोज-

लोकनेषु मुषितघोष-

योषिदावलीधृते (शैशा)

नियमहीनहासरोद-

निरूपमाननावलोक-

निरतिशायनोरुमोद-

विवशगोपसंहते

अङ्गसङ्गसङ्गताङ्ग-

नाजनेन नीयमान

गृहादृहं रमापते

सादरं करात् करं (शैशा)

अस्फुटाक्षरातिरम्य
 जल्पितामृतैकसेक-
 कल्पितोरुपुण्यलोक-
 कर्णमोद सत्पते (शैश)
 सङ्खवण्टस्वकङ्खणोरु-
 किङ्खणीकमङ्खणेषु
 रिङ्खणेन पङ्खसङ्ख-
 ताङ्ख सुमनसां गते (शैश)
 विश्वमपि तवास्य एव
 विश्वमजित वीक्ष्य देव (var विश्वमहित)
 विस्मयातिविह्लीकृ-
 ता प्रसूरसौ च ते (शैश)
 पाणिजानुचङ्खमे तु
 नूपुरारुतोदये कि-
 मेतदिति मुहुर्विवृत्य
 वीक्ष्य विहितलघुगते (शैश)
 बालमातुलं विलोक-
 येति मातृकथितमिन्दु-
 माजुहोथ तारकाभि-
 रपि स सविधमाप ते (शैश)
 दर्पणोदरेऽङ्गमखिल-
 तर्पणं निजन्निशास्य
 सप्रमोदमर्भकेति
 चाहयो जगत्पते (शैश)
 स्वामिन्नन्दात्मजन्मन्निरुपमसुखसन्दोहसन्दोहनात्मन
 साकं लोकाभिरामेण च दनुजविरामेण रामेण तेन ।
 वेलातीतप्रमोदस्तिमितपशुपनारीदृशैरी दृशैस्त्वं
 हेलाजालैरुद्दरैरविरतमतनोराकुलं गोकुलं तत् ॥ ४३ ॥
 गोपोपनीतनवनीतपरीतपाणिं
 त्वां द्वोऽपिदिव्यनखदीपितकण्ठभूषम् ।
 वन्दे दराङ्कुरदुदारदाभिरामं

वक्रेन्दुकन्दङ्गितसुन्दरमन्दहासम् ॥ ४४ ॥

((४३) स्तिमिताः पशुपनारीणां दृशा नेत्राणि येस्तैः ।
आपं चैव हलन्तानामित्याप् ॥

((४४) व्याघ्रनखाकृतिर्भूषाविशेषः केरलेषु वालकैर्धार्यते तदनुसा
रीदं वर्णनम् ॥)
लोलम्बावलिलोभनीयसुषमं लोलं विहारे वधू-
जालं व्याकुलयन्तमस्फुटगिरं व्यालम्बिकाश्चीगुणम् ।
आलम्बं जगतां मुखाम्बुजगळल्लालं गळान्तोहळद्-
बालं त्वां हरिदम्बरं मम मनो बालं बतालम्बते ॥ ४५ ॥

((४५) हरिदम्बरं = पीताम्बरम् ॥)

धन्यं स्तन्यं दिशन्तीमितरकुचमुखव्यापृतं त्वत्कराङं
व्याचुम्बन्ती मनोज्ञं बदनसरसिंजं स्वैरमालोकयन्तीम् ।
प्रेमाद्र्मा मातरं स्वां शिवं शिवं वदने स्मैरतारैरपाङ्गे-
र्मुग्धं प्रोद्धक्षिमाणः पुरुसुकृतनिधिं मोदयामासिथैनाम् ॥ ४६ ॥
बाललोकमवलोकयन्नयं खेलनाकुलमथात्मसन्निधौ ।
उद्यतोऽमुमनुयातुमादरादुत्थितो निरपतो बताकुलम् ॥ ४७ ॥
इहाङ्गसङ्गादपि पादपांसुसङ्गो वरीयानिति किं धरायाम् ।
पापापहाम्यां पद्मपङ्गजाम्यां चरन् परिक्रीडितुमुद्यतोऽभूः ॥ ४८ ॥

केदारगौडरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

पादाम्बुजेन पशुपालाङ्गनानिवह-
बाहावलम्बित करारविन्दं
सञ्चेरिथेह मृदुसञ्चातमञ्जुतर-
मञ्जीरनादमथ मन्दमन्द-
पल्लवम् ।
नीलाम्बरेण सह भवता कृतं (?)
लीलायितं जयति जगदादतं (नीलां)
मत्सविधमेहि यत वत्सेति वाहुयुग-
मुत्सार्य तातेन जातमोदं

उक्ते तु भित्तिमवलम्ब्य मृदुहासमद्-
सोयाङ्गमविशो विवशपादं (नीलां)
सञ्चरन्नवलम्बविकलमथ सम्मदं
मुरमथन सन्ततं दददपारं
तत्र तत्रापि निजमित्रकैरादाधिथ
पावितं पदपरागैरगारं (नीलां)
द्रुतगतौ निपतितं पुनरपि समुत्थितं
निपतितं चामुमवलोकयन्ती
पङ्कजाङ्गरागरुचिराङ्गं भवन्तमथ
माता समाददे मुदमयन्ती (नीलां)
पशुपाङ्गनासदसि भृशातुङ्गकुच्कुम्भ-
घृतकम्पमनुसरति पुरुविलासं
व्यावृत्य दैत्यमथनालप्य यत्किमपि
चालप्य यातोऽसि लळितहासं (नीलां)
हर्षेण विहरणेनिकटमतिकर्षेण (?)
गतमजित तर्षेण बत भवन्तं
मुदितमतिरादाय मृदुहसितमम्बा चु-
चुम्ब मुखमीषदुन्मिषितदन्तं (नीलां)
शृङ्गायुधादपि भुजगायुतादपि च
दंष्ट्रायुधादपि च दहनतो वा
त्वां परित्रातुमपि कृत्यानि कर्तुमपि
शक्तेयमजनि न हि विवशभावा (नीलां)
दात्यूहकोकिशुकपारावतान् धाव-
तोऽनुधावन् विहतिविवशबालैः
लीलैकलोलो भवन्नथ भवानति- (var लीलैकलोभवान्)
जवादलमवारि तरसा पशुपजालैः (नोलां) (var पशुपबालैः)
बाहाग्रसुगृहीतवालं हि वात्सक-
समाकृष्यमाणमिह सर्वतो वा
त्रैलोक्यनाथमवलोक्यतनुमालोक्य
सकुतुकं त्वां जहंसुरुपरि देवाः (नीलां)
रामेण साकमभिरामेण रिपुगणवि-
रामेण यविथ पत्रोरुतोषाः

तत्रैव देव तव गात्रावलोकैक-
 चित्ता विचेरुपि घोषयोषाः (नीलां)
 ब्रजपदवनितानां चोरणं चेतनानां
 विविधमिति वितन्वन्नच्युताचेतनानाम् ।
 अपि रचयितुकामो नूतमप्यूनकामो
 दधिघृतनवनीतक्षीरचौर्योत्सुकोऽभूः ॥ ४९ ॥
 मयोपयुक्तं हि यथाकथञ्चिन्मुक्तिप्रदं नृनमिति त्वयैवम् ।
 समुद्यतं तासु दर्याद्भावान्मन्येऽन्यथा चोरयसीश किं त्वम् ॥ ५० ॥

पाटिरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

एहि कुमार मुदा कुरु नटनं
 नूतनघृतमूल्यकमतिकमनं
 इति युवतिगिरा मृदुनिहितपदं
 कृतनटनो घृतमपिबोऽतिमुदं
 पल्लवम् ।
 मुरहर किमिह न बत भवता
 कृतमधिदधिघृतलोभवता (मुरहर)
 अवनीमवलम्ब्य पदाच्छलतो
 भुजमुन्नीयोन्नमिताङ्गलतो
 घृतघटमपि नास्पृशदजित भवान्
 परिहसितोऽजनि जगदपि मितवान् (मुर)
 द्रुतमुपनेतुमना नवनीतं
 भृशमविनिति भवानपनीतं
 अभिपत्य घटं निजगात्रलता-
 मभिवीक्ष्य गतो मणिभित्तिगतां (मुर)
 उच्चमुल्खलमधिरूढवता
 शिक्क्यं कथमपि च गृहीतवता
 भवता गळिताधिकलळितपद्
 बत दोळाविहृतिरतानि तदा (मुर)
 निजगृहकृत्ये निरवधियते

पितृसुतभूत्येषु च भृशसक्ते
 युवतिजने दधिघृतमपि हृत्वा
 परिपथं बिडालगणाय च दत्वा (मुर)
 द्यादिकघटनिकटोपगते-
 निर्ध्याने समुचितहेतुकृते
 (निध्याने = दर्शने ॥)
 बद्धादरमुपतदमाहितवा-
 नद्वाजित विहरणवस्तु भवान् (मुर)
 विमोहनानामपि वा विमोहनं
 प्रमोदनानामपि वा प्रमोदनम् ।
 किशोरलीलायितमीश ते विभो
 विशेषरम्यं विवशीकरोति मां
 ॥ ५१ ॥

शङ्कराभरणरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

नन्दनन्दनेह दुग्धलोभतो भवा-
 न्मन्दमन्दमेव गेहमेकमेयिवान
 मन्थदण्डखण्डतातितुङ्कुम्भतो
 निपतितं पपौ पयो मुखेन मोदतः
 पल्लवम् ।
 विश्वनाथ तव तु चोरणेषु नैपुणी
 विस्मयावहेह लोकहृदयहारिणी (विश्व)
 चक्षुषैव कापि वीक्ष्य मन्दिरान्तरे
 चोरयन्तमिह भवन्तमवसरान्तरे
 (उपतदं = तम्य समीपे ॥)
 चोरयेति कीलिताररागताबला
 नन्दमिह निशाम्य बत भवन्तमाकुला (विश्व)
 किं त्वयाव्यभेदि चौर्यसर्गवेघसा
 घट इतीरिते क्यापि सरळचेतसा
 मर्करचितकर्म किं मयेति कैतवा-
 दाहितोरुकोपमालपोऽतिवैभवात् (विश्व)

तिष्ठ चोर दृष्टकैतवेति वादिनीं
 मृष्टपाणिरित्थमूच्चिथाथ कामिनीं
 दृष्ट एष किञ्च कष्टभाषिणीहृ में
 रुष्टमानसे करोऽधुना त्वयाधमे (विश्व)
 अलमलमयि लीलालोलगोपालबालैः
 सह विविधविहारैस्तेऽयमाहारकालः ।
 प्रणयविवशायेत्थं प्रार्थितोऽध्यम्बयागा
 न तु नवनवनीतोद्भन्धिवक्तारविन्दः ॥ ५२ ॥

नवमनवममाज्यं प्राज्यहर्षं जिहीर्षुः
 कच्चन वदनवातेनाशु निर्वाप्य दीपम् ।
 (कीळिताररा = बज्रकवाटा ।)
 वलयमणिगणाभाजालभम्भाभिलाषो
 निशि निववृतिषे च म्लानवक्षाम्बुजन्मा ॥ ५३ ॥
 तर्षादवापदिह गव्यगृहं सतोषं
 भीत्या ततो निववृते च भवान् सशोकम् ।
 एवं मुहुः सुलळितानि गतागताने
 तन्वन्धविन्ददजितामितशोकमेव ॥ ५४ ॥

एवं देवातिहृद्यस्त्रिभुवनमहितैरभ्युपायैरनेकैः
 दुर्गं दुर्गादि मुष्णन्निह सह मनसा पश्यतां शृण्वतां च ।
 धन्यैरन्धूनरागं ब्रजयुवतिजनैरादरादीक्ष्यमाणो
 बालैरक्षीणपुण्यैरनवरतमरंरम्यथा रम्यमूर्ते ॥ ५५ ॥

सदा मुद्दालोकत केवलं त्वां
 जनो मनोज्ञानपि नान्यबालान् ।
 विधुं विद्याधिकभासमानं
 विधो विलोकेत किमृक्षभेदान् (५६)
 ((५५) अरंरम्यथाः = अभीक्ष्यमरमथाः । यडन्ताल्लङ् ॥
 (५६) विधो = विष्णो । ऋक्षभेदान् = नक्षत्रविशेषान् ॥)
 हृद्ये पदार्थेऽपि सदावलोकात् कुतूहलं हीयत एव लोके ।
 विश्वैररम्यानन पश्यतां त्वां व्यजृभतेवान्वहम्भुजाक्ष ॥ ५७ ॥
 मन्दं विन्यस्य पादाम्बुजमतिचकितो जातु मञ्जीरनादा-

तत्रत्ये गेहकृत्ये निरत इह जने गूढमन्तः प्रविश्य ।
 शिक्षादुद्धृत्य दुग्धं ससर्वि समपिबस्तावदेवाङ्गनाभि-
 दृष्टो धावन् गृहीतोऽन्तिकमथ गमितो मातुरुक्ता च सैवं ॥ ५८॥

मलहरिरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

त्वत्सुतेनामुना यत्स्म नो भिद्यते

तद्वजे कुत्रचिद्द्विद्यते नो

मुग्धद्विनवनीततकधृतरक्षणं

नियतमस्माभिरिह शक्यते नो

पल्लवम् ।

गोकुलैकाधिपे सूनुरयि ते

गोकुले सकलमपि रहसि हरते (गो)

देवि मे मन्दिरे बालवृन्दैरमा

नन्दनेनागम्य मन्दमन्दं

(बालवृन्दरमा - बालकसमूहैः सह ॥

गोरसं गृहनिहितमापीय पातितं

बत दृष्टि पाटितं कुम्भवृन्दं (गो)

देवि मे मन्दिरे दोहनव्यापृतां

लोभनो लोकयन्मा कुमारैः

आविश्य गर्भेणृहमनिरीक्ष्य दुग्धमय-

माक्रोश्य शिशुजनमयादुदारैः (गो)

देवि मे मन्दिरे सञ्चरन्मन्थरं

वञ्चको निशि च दधिरसनरागात्

वलयमणिगणरूचा धुततमा दधि पिब-

न्नधिरसं सपादि सरसं समागात् (गो) (var स चागात)

देवि मे मन्दिरे मन्दमेत्याखिले

केछिदोलाकुले गव्यमोहात्

प्राज्यरसमास्वदन्नाज्यरसमाद्रद्य-

न्मम दृशमनेन गतवान् सगेहात् (गो)

देवि मे मन्दिरे लीलाहवावलो-

काकुलैरविदितो निखिललोकैः
 आपतन्नेष पय आपिबन्नोतुमपि
 पाययन्निर्ययौ गोपतोकैः (गो)
 (ओतुर्बिंडालः । तोकमपत्यम् ॥)

 देवि मे मन्दिरे भीषयित्वा भृशं
 क्रन्दयित्वाप्ययं बालजालं
 आकुले सकलजन आपतत् कलशघट-
 मावहन्नगमदपि हेलयालं (गो)
 देवि मे मन्दिरे चामुना मोचितं
 वात्सकं वीक्ष्य भृशविवशभावे
 निरयति जनेन्तरेत्यापश्यता किमपि
 घटकुले मेहयित्वा दधाने (?) (गो)
 देवि मे मन्दिरे पीठभृतपीठगत-
 बालगळगोघटमसौ विभिन्दन्
 क्षीरधारां करेणापिबन्नितवयू-
 दृशि पयः ईव्यज्ञगाम नन्दन् (गो)
 नन्दपतीह ते नन्दनेनाहितं
 व्यापृतं बालचापलमितीदं
 अक्षमामहि वयं शिष्यतेऽयं न चेत्
 अक्षमा रक्षितुं सममपीदं (गो)
 (कलशघटः = क्षीरघटः ॥ वात्सकं = वत्ससमूहः ।)
 देवि ननु पश्य विश्वचोरोऽयम्-
 वतिष्ठते सुप्रतीक इव लोके
 किञ्च यत्किञ्चन च वञ्चितं नो मये-
 ति स्फुटं नाटयति निजविलोके (गो)
 देवि ननु पश्येदमपि वधूभणितिरिति
 वितथैव ननु जननि नयधुरीणे
 विश्वसिहि न च वचनमेतदिति मञ्चसा-
 वञ्चसा व्यञ्जयति नयनकोणे (गो)
 श्रुत्वा तासां विलापं भयविवशदृशं म्लाननम्राननाङ्गं
 दद्वा चासक्तपाणिद्वयमधिगळमुव्यां लिखन्तं पदेन ।

शोकस्थेहानुकम्पाविवशितहृदया शिक्षणेऽशिक्षणे वा
नेशा सूनुं न्यगादीदतिरूपमभिनीयेयमुद्यम्य दण्डम् ॥ ५९॥

महितवंशे महितजाते (var विहितजाते)

रतिरहो ते कथमकार्ये

कथय चौर्य कलिनिकार्ये

तनय वार्ये परमनार्ये

विदितनीते दुर्विनीते

विभवजातं तो निकेते

भवति नूनं श्रीसमेते

तब सुवोधे गुणपयोधे

रिङ्गितं किं न्वन्तरङ्गे

परमतुङ्गे भरितसङ्गे

कुटिलताया हन्त रङ्गे

तनय चौर्य विहसनीयं

भुवि विगेयं भुवनहेयं

परममुष्मान्न तु विधेयं

भवतु भद्रो ननु विधेयं

जननसाराङ्गनय सूनू-

नित्यनाथं भुवननाथ

जननचोरं तनयमार्प

विधिबलात्त्वां विहितनाथं

प्रणयभरपरीतां भारतीं मातुरेता-

मजित मधुरवादीं त्वं निशम्येत्यवादीः ।

वचसि तव वरिष्ठे सर्वदाम्बावतिष्ठे

शाप इह चरणाभ्यां तत् प्रसीदामुकाभ्याम् ॥ ६० ॥

(अनाथं = अयाचिषि । विहितनाथं = कृतोपतापम् ॥)

श्रुत्वा कर्णरसायनं तव गिरं प्रीत्या यशोदावद्-

द्रोप्यो नन्दत नन्दनेन न भवेत् कोऽप्याधिरस्मात् परम् ।

प्रोदीर्योति विमुष्टमिष्टद वितीर्यासौ तव श्रेयसे

दण्डश्वस्य तवास्यविम्बमधिकप्रेम्णा चुचुम्बोत्स्मतम् ॥ ६१ ॥

लीलालोले कदाचित्वयि फलकुलसञ्चोरणात्यन्तकुप्यद्-
 बालोक्तत्वन्मृदाशश्रवणकुपितया प्रोचिष्ठे त्वं जनन्या ।
 वत्सेह त्यन्तकुत्स्यं जगति मृदशानं किं कृतं दुर्विनीत
 श्रुत्वा तद्वाचमात्यं विकचकमलदेश्यं त्वयाशु व्यदारि ॥ ६२ ॥

मृदाशसन्देहविदारणे तदा
 निजानने देव मुदा विदारिते ।
 महीमहीनां महितान्महीधरान्
 समाः स्वमातुस्त्वमदीदशो दिशाः ॥ ६३ ॥ (var दिशः)
 मश्त्यां दधि मातरि त्वमपिबो गत्वा स्तनं जातु सा
 प्रोद्धर्तुं लघु दुग्धमुत्सृतमगात् क्रुद्धोऽर्धपानात् भृशम् ।
 ((६२) कमलदेश्यं = पद्मसद्वशम् ॥ (६३) समाः = सर्वा ।
 दिशा इति भागुरिमतेनाप् ॥)
 भित्त्वा तदधिपात्रमात्तनवनीतो यातवानेतया
 त्वं चान्वीय धृतोऽथ बन्धनहरो बद्धो बतोलूखले ॥ ६४ ॥
 आकृष्येदमुलूखलं धनदजावापात्य तावर्जुनौ
 शापान्मोचितवान्व्यमोचि च भवान् पित्राथ सत्राखिलैः ।
 यातो जातुचनोपनन्दवच्चसा बृन्दावनं पावनं
 वत्सानामवनोत्सुकोऽभवदथ त्रैलोक्यरक्षोद्यतः ॥ ६५ ॥

अहारिरागेण गीयते । एकताळेन वाच्यते ।

अहनि च कुहचन रच्यन्नदनं
 प्रग इह हलिना प्रमुदितवदनं
 तपनीयकलापैरजित भवान्
 कमनीयोऽपि च काचं धृतवान्
 पलूवम् ।
 विविधं विदधिथ विहृतानि विधो
 विपिने बालकविलसितसविधो (विवि)
 मुरलीं गवलं कलयन्निलया-
 निजतर्णकसङ्घयुतो निरयात्
 (तपनीयकलापैः = स्वर्णभूषणगणैः ॥ तर्णको वत्सः ॥)

मुरळीरवतरळीकृतहृदयै-
 मुरहर पृथुैकैरपि च सहृदयैः (विवि)
 परिभासुरपरभागललामा
 भृशपावनशुभभाजननामा
 वनमारिथ विषमायुधधामा
 वितोरसि सततोदितदामा (विवि)
 रचयन्मुरळीं मुखरां मधुरं
 रजयन्नपि विपिने मृगनिकरं
 रमयन्नुलपैवत्सकनिकरं
 रसयन्नचरोऽर्भकनिकरमरं (विवि)
 फलदलविलसिततरुमन्यायां
 खरतरादिनकरकरशून्यायां
 तव पदनळिनमिळनधन्यायां
 व्यहरो नरवर वरवन्यायां (विवि)
 हेलाभरतो मुरहर मुषितं
 लीलासाधनमपरैर्विदितं
 वेलातीतप्रमुदितमिह जहतो
 बालान् समभिनन्दिथ हसतो (विवि)
 (वनमारिथ = वनं प्रापिथ ॥)
 कचनारचयन्नाहवमनुगौ
 रचयन् वचनोत्स्ववनं प्लवगौः
 कचन च कृतझङ्कृतिरळिनिकरैः
 कचन प्लवनकृदिह भेकवरैः (विवि)
 कचनोपविशान् बकवग्निभृतं
 कचनानुरुवन् बत पतगरुतं
 कचनारचयन् वृषवन्नदनं
 रचयन् वचन च शिरिवन्नटनं (विवि)
 इति जडजनतारचितेन पथा (var जनताचरितेन)
 विहरन्नजितारमथारमथाः
 आपि कृतरतिरात्मनि सहपृथुकै
 रमरैरवलोकितुमुरुकुतुकैः (विवि)
 मुहुरापीय हरे तव रूपं

मुरहर ननु मुनिनिवहदुरापं
 विहृतिपरैरिति पृथुकैरमितं
 सुकृतिन इह जगति जिता नियतं (विवि)
 तत्समये वत्सवपुस्त्वत्सरणीमुत्ससर्प दर्पभरात्
 त्वत्समरसमुत्सुकमतिरूत्सुतकोपात्सुरारिरिह कोऽपि ॥ ६६ ॥
 दृष्ट्वा दुष्टावर्दीघ्यत दनुजपतिं लीलया पादयुग्मे
 धूत्वा तं घूर्णायित्वा द्रुतमुपरि कपित्थस्य चिक्षेपिथ त्वम् ।
 वत्सान् वत्सैः सहाहन्यथ कुहचिदवन् पाययित्वाथ पाथो
 नाथामून्यातुकामान् सखिभिरपि भवान् पतिवान् पीतवासः ॥ ६७ ॥

शङ्कराभरणरागेण गीयते । एकताळेन वायते ।

बकनामकदनुजो बत सविधं तव गतवान्
 बकरूपक उदितामितरभसं कबल्लितवान्
 दहनोपमवपुषं लघु गळतो विगमितवान्
 स भवन्तमपि च केशव शसितुं द्रुतमितवान्
 अयि माधव वधलोलुपधिष्ठाणं सपदि भवा-
 नवधार्य तमसुराधिपमधिकं कुधमितवा-
 नदसीयकसविधं पुनरशनैरुपसृतवा-
 नथं तं लघु मुखतो विदलितवान् विशसितवान्
 प्राप्तो भोक्तुमना वनं दिनमुखे वंशीरुतामोदितै
 राजत्तेमनजेमनैः शिशुजनैः साकं भवानेकदा ।
 तत्राधं निजघान वाहसतनुं तत्रे च तद्वक्त्रगां-
 स्तत्सत्वस्थमहो महोजनि सुरा हर्षादर्वर्षन् सुमम् ॥ ६८ ॥

तिष्ठन्मध्येऽर्भकाणां कबलफलगणान् पाणिपदे च वामे
 कक्षे शृङ्गं च वेत्रं जठरवसनयोरन्तरे वंशिकां वा ।
 ((६८) वाहसतनुः = महोरगशरीरः । तत्रे = रक्षितवान् ।)
 विश्रद्धिश्राजमानो विधुरिव भगाणैरावृतो हातयन् स्वान्
 नर्मोक्त्या भुक्तवांस्त्वं दिवि विबुद्धगणैर्वीक्षितो विस्मयेन ॥ ६९ ॥
 ज्ञातुं तावन्महत्त्वं तव सपदि तिरोधाद्विधाताथ वत्सां-

स्त्वय्यन्वेषुं गतेऽमून् करघृतकबलार्थे सगोपार्भकान् वः ।
 वत्सात्मा वत्सपात्मा गवलमुरळिकावेत्रशिक्यादिकात्मा
 प्रापः प्राग्वद्विहृत्य व्रजमथ मुरळीं नादयन् मोदयस्त्वम् ॥ ७० ॥

त्वद्वीक्षैकप्रवणहृदयाः सादरं प्राक् सवित्रीः
 पुत्रेक्षैकप्रवणहृदयाः साम्रतं ता भवन्तीः ।
 त्वां चालोक्य प्रतिकलमलं हर्षमुत्कर्षयन्तं
 भ्राता सर्वे तदधिगतवानब्दकान्तेऽब्दकान्ते ॥ ७१ ॥

वत्सौधं वत्सरान्ते नवमनवमणि व्याकुले लोकयित्वा
 लोकेशोऽदीदशो द्रागरिन्छिनगदाशङ्खसङ्खान्तवाहम् ।
 भ्राजिष्णुं रत्नरोचिष्णुभिरभिनवभूषाभिरिन्द्रोपलामं
 राजत्वीताम्बरालम्बितजघनभरं तावदेनं नवीनम् ॥ ७२ ॥

तास्त्वन्मूर्तीरसङ्खाः सुरमुनिदनुजैः शूलिनाप्यात्मना च
 प्रत्येकं सेव्यमानाः श्रितजलधिसुता वीक्ष्य धाता मुमोह ।
 तावत्त्वां जातमेकं करघृतकबलार्थं स पादारविन्दं
 वन्दं वन्दं च मन्दं सविधमुपसरन्नस्तवीदस्तवीर्यः ॥ ७३ ॥

मुखारिरागेण गीयते । चम्पताळेन वाच्यते ।

घनकमनरोचिषे तटिदुपमवाससे
 माहतवनमालिने पशुपसूनो
 कचभरकलापिने मृदुपदविराजिने
 मुरहर नमोऽस्तु ते खलवनकृशानो
 पल्लवम् ।
 विवुधवर विषह ननु साहसमहो मे
 वितर च विबोधमयि माधव विभो मे
 वपुषोऽपि तेऽस्य न हि महिमानमवसातु-
 मीशा इह किमु निजसुखानुभूतेः
 अवधूय बोधमापीय चरितामृतं
 तव रूपमाभजन केऽप्युरुविभूतेः (वि)
 भक्तिमपहाय यो बोधमभिलपति
 तुषहन्तुरिव हन्त फलमस्य शोको

नित्यमपि निश्चलं तव तु पदपङ्कजे
 भक्तिमेवायमभिलषति बुद्धलोको (वि)
 (अवसातुं = निश्चेतुम् ॥)
 लोकय दुरात्मतां मम परात्मनि भवति
 मायिजनमोहने भुवनयोनौ
 मायां वितत्य विभुतां बोद्धुमभिलष-
 न्नहमिह कियान् कीट इव स कृपीडयोनौ (वि)
 मयि खलु रजोमये मदभारभाजने
 मानान्धमानसे दीनवन्धो
 भुवनेशमानिनि च भवदीयचरणैक-
 शरण इहूं कुरु कृपां करुणैकसिन्धो (वि)
 पृथुकस्य शायितस्य निजमातृकुक्षौ
 पदोत्क्षेप आगसे कल्पते किं
 भवदुदरशायिनो मातेव मदप-
 राधं भवान् विषहेत न जगत्पते किं (वि)
 तस्मिन्नुत्त्वेति याते तदनु मतिमिते सार्थमर्भैः क्षणार्थै
 मन्वानैरब्दमेकं कब्लमथ भवान् भुक्तवान् भक्तवन्धो ।
 सोऽल्लासैवार्गिविलासैमुहुरपि रसयन्नेष तोषेण घोषं
 पश्चात्तैः पश्चिमाशामरुणयति रवावीषदीषाम्बभूवे ॥ ७४ ॥

प्रकाममेतां वसतिं प्रकाशयन्
 प्रसारयन् कामद् कौमुदोदयम् ।
 ((७५) वसतिं = निवासं, रात्रिं च ।
 कौमुदोदयं = भूमौ सन्तोषसम्पत्तिं कैरवोदयं च ।
 गवां = धेनूनां, रश्मीनां च ॥)

समेधमानः शनकैः शशी यथा
 गवामथातेनिथ चारु चारणम् ॥ ७५ ॥

कान्तारान्ते विसृतसुमनस्सौरभे सौरभेयी-
 नायन्नायं विपुलमुलपं बाललोकेन साकम् ।
 गायं गायं सुमधुरमपि द्रावयन् गोपबालान् (var ग्रावजालं)
 चारं चारं स पुनरपुना हन्त बृन्दावनन्तम् ॥ ७६ ॥

श्रीदामनामः प्रणयैकधामः सरव्युर्गिरा तालफलं जिघत्सुः ।
त्वं धेनुकारण्यमितोऽग्रजेन न्यजीघतो धेनुकमुग्रवीर्यम् ॥ ७७॥

सञ्चार्य गा: सरसमस्तमहास्त भास्वान्
सम्पाविताखिलदिशोऽस्तमहास्तदानीम् ।
घोषं भवानपि च भूरिमहाः सतोषं
योषाजनेन निखिलेन निरीक्ष्यमाणः ॥ ७८॥

नाथ त्वं जातु यातः पृथगथ हलिना यामुनं काननान्तं
पाथःस्फायद्विषाकं पशुपशुपगणानातपात्याशु पीत्वा ।

((७७) म्यजीघनः -अघतयत् ।

(७८) अहास्त -गतवान् । व्यतिरेकघ्वनिः ॥)

आलोक्याविष्टमोहान् द्रुतममृतरसस्यन्दसन्दोहनैस्तान्
कारुण्याद्रैः कटाक्षैर्जगद्यविधावर्षितात्मन्ताष्ट्रीः ॥ ७९॥

अवलोकयतो गरल्लाकुलितान्
पततो निखिलान् पततोऽनुजले
करुणाकर हे करुणाजलये
करुणामसृणा धिषणाजनि ते ॥ ८०॥

अहिसारमसारमसारमतिं
तरसासरसादपसारयितुं
उरुसार रसादथ सानुचरं
मनसा व्यवसायमसावकृथाः ॥ ८१॥

पाटिरागेण गीयते । एकताळेन वाच्यते ।

अम्बरचुम्बकविटपकदम्बं
तटगतममुमधिरुद्य कदम्बं
यमुनाम्बुनि रयविजितकलम्बं
तदनु पपात भवानविळम्बं
पल्लवम् ।
रमते नितरां मतिरमरपते
ननु ते दमने खलु खलवितते (रमते)

त्रिभुवनभारभृतोऽजित भवतो
 निपतनतो निरुपमवेगवतो
 धनुषां शतमथ तटमज सहसा
 सममज्जयधिकमुदा सह सा (रमते)

 उद्काढुदगाढुरगोऽथ रयात्
 सविधं तव हन्तुमभीतिरयात्
 अपि मर्मसु दुर्मतिरदशादयं
 शिवशिव रभसादपयातदयं (रमते)
 स तु समवेष्यदाशु भवन्तं
 सकलजनेष सदा शुभवन्तं
 स तटस्थोऽपि निशाम्य दशां तां
 पशुपजनो रुजमभजदशान्तां (रमते)
 अजित ननु त्वामतिशितदशनैः
 रलमदशदसावहिपतिरशनैः
 बत मोहरुजापरितापादिक-
 मिह पुनरभजत पशुपानधिकं (रमते)
 वपुरेव तवावृणुतेह परं
 विपुलोऽहिवरो न बलं हि परं
 शैवलजालवृतो जगति गजो
 भवति विभो किमु परिकलितरुजो (रमते)
 पशुपजनोऽथ सरोदो जन्यं
 सपदि निशाम्य समोदोऽजन्यं
 सकलोऽपि विभो विवशोऽतिशुचा
 ब्रजतोऽथ गतो विहतोऽपि रुचा (रम)
 अरिदगमुखरेखानिवहपदै -
 रथि सूचितया तव विशादपदैः
 तरणिसुता च सरण्या तरसा
 तरळहृदमुनापे महितरसा (रम)
 वीक्ष्य दशामथ तत्र रुजमतनुं
 याता पातयितुं पयसि तनुं
 आरभतावलिरह गोपाना-

मापतिताधिकवृतिलोपानां (रम)
 रुजमजित भवान् निजबन्धुतते-
 निरसितुमुखतनुभृदनन्यगतेः
 नतजनबन्धो पशुपालमणे
 विगलितवन्धो निपपात फणे (रम)
 (समः पशुपजनः = सर्वो गोपलोकः । जन्यं = युद्धम् ।
 अरिदरे- त्यादेश्वकशङ्खादिरेखालाञ्छनैरित्यर्थः ।
 तरलहृदिति क्रियाविशेषणं बोध्यम् ॥)
 पीताम्बरेण रुचिरेण विरोचमान-
 स्तिष्ठन् भुजङ्घपतिमूर्धनि भेजिषे त्वम् ।
 बालांशुमालिकरजालविराजमान-
 नीलाचलाग्रप्रभवबालतमाललीलाम् ॥ ८२ ॥

काम्बोदरिरागेण गीयते । पञ्चारिताळेन वाद्यते ।

भोगनास्त्रि नटनमकृत
 रङ्गसीस्त्रि महितरत्न-
 दृपिधास्त्रि विबुधविसर-
 वक्षिकं भवान्
 पल्लवम् ।
 कृष्ण राम कृष्ण राम कृष्ण राम कृष्ण राम
 कृष्णराम तव तु नटनमधिकमोहनं (कृष्ण)
 पादकमलकलितकनक-
 पादकटकनिनदवलय-
 नादकमनपाणिकमल
 ताळमोहनं (कृष्ण)
 चारुनिहितचरणनळिन
 ताळसद्मखिलविबुध-
 जालमधिककुतुकमकृत
 वाद्यवादनं (कृष्ण)
 दैवतानि वियति विविध-

यौवतानि विदधुरधिक
 मोदितानि मधुरमधुर-
 गीतकानि ते (कृष्ण)
 देवपरिषदजित कुसुम-
 माववर्ष पशुपवितति-
 राजहर्ष नुनुवुरपि च
 तापसर्धभाः (कृष्ण)
 श्रान्तबन्धगळितलळित-
 कुन्तलान्तलसितचलित-
 पिञ्छकान्तमधिकतरळ-
 मकरकुण्डलं (कृष्ण)
 शर्मकारिघुसृणतिलक-
 कर्महारिनिटिलनिलय-
 घर्मवारिमिळितलुळित
 निर्मलाळकं (कृष्ण)
 कञ्जकदनकप्रवदन-
 मञ्जुविस्तनन्ददमित-
 कुन्दसमितमन्दहसित-
 कन्दसुलाळितं (कृष्ण)
 तरळतरळधन्यहार-
 मिळनलळितवन्यदाम-
 वहनसुबहुमन्यमान-
 बाहुविवरकं (कृष्ण)
 स्थानचलितकमनकनक-
 सारसनक (झेअसे सी थे फूत्-नोते)निकररुचिर-
 सारकपिशवसनमुदित-
 किङ्किणीरुतं (कृष्ण)
 उरगशिरसि विलसदरुण-
 मणिकविसरविसृतकिरण-
 निकरमिळनकमनचरण-
 नळिनयुगलकं (कृष्ण)
 नर्तनेऽत्र ललितनळिन-

पत्रनेत्र सजलजलद्-
 मित्रगावमयि तवाति-
 मात्रमावभौ (कृष्ण)
 सन्नतं च सन्नतं च
 सन्त्यजन् फणं भवान्
 (वन्यदाम = वनमाला) ॥ सारंसन्नकम् = कटिसूत्रम्) ॥ समुन्नते समुन्नते
 समुन्नन्तरं च (कृष्ण)
 यद्वदेव वसनमजित
 पदद्वयेन पयसि तमिह
 तद्वदेव परिमर्द
 स च रजो जहौ (कृष्ण)
 अखिलवदनविगळदसृज-
 मधिकविवशहृदयमनघ-
 मजित तदनु फणिनमतनु-
 विनयमतनुत (कृष्ण)
 अहिरयं तु विदितमन्त
 रथ भवन्तमसरबृन्द-
 परमवन्दद्यमयि मुकुन्द
 परमवन्दत (कृष्ण)
 सन्तापशान्त्यै हृदयेषु धन्यैः सन्धार्यमाणं विसृतोरुसारम् ।
 भद्रश्रियं त्वां भुजगेवरोऽयमवेष्यदेव तदेव युक्तम् ॥ ८३ ॥
 (यद्वदेव वसनं = वस्त्रं यथा । रजोत्र = रजोगुणः परागच्च ॥
 (८३) भद्रश्रियं -मङ्गलकरलक्ष्मीयतं, चन्द्रनतरुं च ॥)
 ब्रजभुवि वनितानामन्वहं जीवनाशा-
 वहमहह भुजङ्गं त्वां भुजङ्गाधिपो यत् ।
 परमभयविधाने प्रोद्यतं देहभाजां
 विशसितुमदशद् द्रागच्युतैतच्च युक्तम् ॥ ८४ ॥
 धन्या नागेन्द्रकन्या वरमतिविधुरं मूर्णि पार्षिप्रहारे-
 ईङ्गा पुष्टाधयोऽथ त्वरितमुपगता लिप्सवो भर्तुभिक्षाम् ।
 त्वत्पादाङ्गे पतित्वा प्रणतिघरजगत्पारिजातायमाने

हस्तावस्तोकभत्त्या शिरास मुकुल्यन्त्योऽमुमस्तोषत त्वाम् ॥ ८५॥

((८४) भुजङ्गः = विटः । परमभयविधाने इत्यत्र परं, अभयविधान इत्यपि छेदः ।
जीवनाशावह इत्यस्य जीवनाभिलाषकर इति चार्थः ॥)

खलजनदमनो निजमवतारं

सौराष्ट्ररागेण गीयते एकताळेन वायते ।

विरचितशमले समुचितमयि ते
विफलितसलिले शमनं दयिते
एतदनुग्रह एव हि जातं
प्राप्तवतोऽस्य भवत्पद्मजातं

पल्लवं
जीवितनायकजीवितदानात्
ईशा द्यावशा जीवय दीनाः (जीवि)
फलयसि कुशलततेरवतारं
अलभत तव पादरजोऽय वरो
यदर्थं जननवतामजनि वरो (जीवि)

पावनपादरजोऽजित भजते
यो बहुतरसुकृतवशाद्ज ते
वाञ्छति न दिवं स खलु सुजन्मा
माधव तदयं जयति सुकर्मा (जीवि)
तव पादरजो जहदाधिनिधौ
गळदवधौ शिव शिव भवजलधौ
मुहुरुन्मज्जति मज्जति नूनं
कच्चिदपि तरति न स तु पुनरेनं (जीवि)
मायादिव्यनटीनटनमिदं
माधव जनमोहनमिति विशदं
ईक्षत इह साक्षितयैव भवान्
अक्षतमोदं स्वयमक्षयवान्
त्रिभुवनमहिततरोरिह मूलं
भवति भवाननुपमसुखमूलं

अतिवितताजित वृत्तिरपि च भवान्
 स्वरमरुदपि भङ्गकरोऽस्य भवान् (जीवि)
 नयनाम्बुजच्छुल्केन तु पिबतां
 तव रूपरसायनमिह जगतां
 भाग्यलताफलमपचेष्ठिमतां
 भजति किमहोऽदनहेष्ठिमतां (जीवि)
 अलमिह न वने योगिजनोऽयं
 किमु तव नवने भोगिजनोऽयं
 मुदितः स्वयमेव जवादयि तं
 मोचय शोन्यामिमं नो दयितं (जीवि)
 अनुकम्पालय नो विवशाना-
 मनुकं पालय शोकवशानां
 विलसद्विभुममतिविवशेहं
 विलसद्विनयं विमृदितदेहं (जीवि)
 सकृदपराघं निजजन विहितं
 विषहेत महीपतिरपि महितं
 पतिजीवितवितरणतो हि हरे
 प्रतिजीवय नोऽरुषमपि च हरेः (जीवे)
 नारायण नरकान्तक नारक-
 पारायणहरचरणसरोजं
 मुरहर मुहुरपि नाथ नमामो
 मुरहर मुहुरपि नाथ नमामो (जीवि)
 (अनुकम्पालय = कृपानिलय । अनुकं = कमितारं १ विलसद्विभुं = सर्पश्रेष्ठम् ।
 “सत्सूद्विषे”त्यादिना क्षिपि विलसदिति सर्पवाचि ।)
 दामोदर ते दनुजरिपो जग-
 दामोदरते चरणसरोजं
 मुरहर मुहुरपि नाथ नमामो
 मुरहर मुहुरपि नाथ नमामो (जीवि)
 एवं देव स्तुतोऽहश्चिरममुममुचः सोऽप्यवादीद्वन्तं
 जायैवात्यन्तकोपाकुलमखिलमहीनां कुलं पङ्कजाक्ष ।
 त्याज्यो जातिस्वभावः किमु मुरहर मे निश्चहोऽनुग्रहो वा

स्वामिन् कामं विधेयो भणित इति भवानभ्यभाणीत् फणीन्द्रम् ॥ ८६ ॥

भो भो भोगीन्द्र वेगात् प्रविशा जलनिधिं नागवैरी न वैरं

मत्पादोत्पन्नचिह्ने त्वयि ननु तनुयादेवमादेशतस्ते ।

भत्त्या नत्वाशु भूयोऽप्युपहृतविविधोपायनानां वधूनां

सार्थः सार्थं प्रतस्थे प्रति जलधिमसावद्यणीः पुण्यभाजाम् ॥ ८७ ॥

ससर्प दर्परहितः स सर्प उदधिं विभो ।

सदर्पकवधूपेतः समर्पितमनास्त्वयि (८८)

((८८) सदर्पकाभिः सकामाभिर्वधूभिरुपेतः ।)

काळिन्दीं विश्वभोगयां विद्धदपनयन् कालियं नागमेवं

मित्रैः सम्मोदपात्रैः समगत च भवानस्तशैलेन चार्कः ।

गन्तुं ध्वान्तोपरोधाधिकमकुशले बन्धुलोके शायाने

दावाग्निं पीतवान्द्रागिह तु विसृमर पातवान् बन्धुतां च ॥ ८९ ॥

काण्डीरैर्जातु भाण्डीरकवटनिकटे गोदमानोऽथ गोपै-

द्वन्द्वारस्कन्दे प्रलम्बं मुरहर हालिना घातयित्वाविलम्बम् ।

ऐषीकारव्यं वनान्तं तृणरसनरसादेयुषीष्वेव गोषु

द्रागन्विष्यात्र यातो दवदहनभयात् पालयामासिथ स्वान् ॥ ९० ॥

त्वद्वपालोकनोद्यत्मरविधुरधियो हन्त कान्तं भवन्तं

काङ्क्षन्त्यो गोपकन्या विद्धुरथ कळिन्दात्मजातीरदेशे ।

वर्यामार्यासपर्यां विधिवदिह विभो मागशीर्पारव्यमासे

तीरे विन्यस्य वासांस्यथ तद्वस्तिं रोमिरे वारिपूरे ॥ ९१ ॥

मन्द मन्दं प्रयातो निभृतमिह भवान् हेलया चेलजाला-

न्याहृत्यारुद्ध नीपं कमपि मुखरयन्वेणुमत्रावतस्थे ।

((९१) समगत = समगच्छत । ‘वा गम’ इति कित्त्वपक्षेऽनुनासिकलोपः । बन्धुतां = अन्धुसमूह ।

पातवान् = रक्षितवान् । लुग्विकरणस्य पातेरीत्वं न ॥

(९०) गोदमानः = क्रीडन् ॥)

ब्रीळाभीतिप्रमोदैरथ विवशधियो मञ्जुवाणीरवाणी-

र्वाणीं वेणीं सुधायाः सरसमिति हरे त्वां च ताश्चल्लाक्ष्यः ॥ ९२ ॥

((९२) अवाणीरुक्तवान् ॥)

नादरामग्रिगणे गीयते । पञ्चकारिताळेन वायते ।

चेलजालमस्तिलमेणशावलोचना

हेलयाशु नयत पेलवाङ्गरोचनाः

सत्यमेव गदितमेतदङ्गं नर्म नो

पल्लवम् ।

युवतिलोकलोभनाकृते मनोगतं

ननु मनोरथं जवेन पूर्यामि तं (युवति)

अम्बरेण रहितमम्बुनीह खेलना-

दम्भिकार्चनाफलमचलदम्भुजाननाः

अंहसो हि विहननाय रंहसैव मा

संहता विनमत सुवहुमानमनवमा (युवति)

बाल चेलमाहरेह मोहनाकृते

लीलयालमस्तिललोकविरचितानते

नन्दगोपकृतवरेण्यपुण्यपरिणते

नन्दसीद्धशी हि ते कथाद्ध शुभमते (युवति)

व्यापृतं तु निन्द्यमेतदेत्य गोकुलं

व्याहृतं तु यदि विहारलोलुपास्तिलं

सद्य एव स खलु पशुपलोकरक्षको

हृद्यरूप दुर्विनीत साधुशिक्षको (युवति)

सुचिरमार्य जीव वसनमपहृतं रहो

वितर किमवशीकरोषि किङ्गरीरहो

विवशामुदितमेतदेष विदितवान् भवान्

विशदमृदुलहसनवसनमेव दत्तवान् (युवति)

युवतिवितिरजित लज्जितापि वेपिता

महितशीतवैभवेन तीरमापिता

चलदुरोजकलशगरिमसम्पदानता

प्रणयमदननुन्नमानसं पदानता (युवति)

सुदुर्लभामत्र हि वल्लवीजने

रति परामात्मनि शुद्धतां च ताम् ।

विदन्नदादेव मुदा तदंशुकं

तदीयकामानपि चान्वमन्यथाः ॥ ९३॥

कन्याम्ता धन्यधन्या: सद्यमनुगृहीतास्त्वयैवं प्रपन्ना
 वीक्षं वीक्षं त्रिलोकीजननयनमनोमोहनाङ्गं भवन्त्तम् ।
 गेहं देहेन याता भवति दृढतरं नाथ विन्यस्य चेतो
 डिम्बैरभ्यस्ययार्त्तस्त्वमथ तरणिजां प्राप्तवान् पार्थमासैः ॥ ९४॥
 आपीयाम्भःक्षुधान्वैरयि वरद भवान् वन्धुभिर्याचितान्यो
 हन्तालं भक्तलोलोऽप्यजनि पुनरपि द्रागलं भक्तलोलः ।
 एतानुचे च पोतान् हरिरयमदनार्थीत्यमून् बाढवेन्द्रा-
 नीजानान् व्याहरध्वं द्रुतमिति कथितास्तेऽब्रुवन्नाप्य विप्रान् ॥ ९५॥

आरादास्ते सरामः प्रसित इह हरिभौने भोजनेता
 तीरे सूरात्मजाया मुहुरिति कथितास्तेऽभजन्नौनमुद्राम् ।
 पोताः प्रोदुश्च तत्त्वामथ समचकथस्तत्रिया नाथतेति
 प्रोक्तास्तैर्विप्रभार्याः प्रणयपरवशास्त्वां प्रपन्ना धृतान्नाः ॥ ९६॥

धूलीपाळीनिलीने रुचिरकचभरे लाञ्छितं पिञ्छजालैः
 फाले बालेन्दुलीलां कलयति तिलकेनाङ्कितं कौङ्कमेन ।
 काम्ये साम्येन हीने नयन उरुदयावारिणा पूर्यमाणं
 कान्ते कान्तेर्निधाने वरद परिलसत्कुण्डलं गण्डदेशे ॥ ९७॥

((९४) अम्भस्या = पिपासा । तरणिजा = यमुना ॥

(९५) याचितान्यो = याचितान्नः । भक्तमन्नम् । ईजानान् = यजमानान् ॥

(९६) भोजने प्रसितः -अशने उत्सुकः ॥)

वत्से वत्सेन रम्ये विलसितवनमालं च पीताम्बरेण
 श्रोणीविम्बे च संवेष्टिमनुगवरस्कन्यसक्तैकबाहम् ॥

धन्यात्मन्यबाहाधृतकमलमिमाः काळिकाकोळिकारं
 रूपं ते रूपयन्त्यो गतनिखिलपरीतापमापन् प्रमोदम् ॥ ९८॥

सकलमपि विधूय स्वावलोकैकलोभा-
 त्सपादि निजसमीपं सङ्गतानां वधूनाम् ।

समुदितमतिगाढं लोकयन् भक्तिभारं

समुदितमतिरेवं मञ्जुलां गामवादीः ॥ ९९॥ (var गामगादीः)

((९८) काळिकाकोळिकारं - मेघजालपरिहासकरम् ।

ततोऽपि सुन्दरतरमित्यर्थः ॥)

सामन्तमलहरिरागेण गीयते । एकताळेन वायते ।

आगमनं पुनरुदितमतीना-
मिदमुचितमतीव हि भवतीनां

पल्लवम् ।

स्वागतमयि वनिता भवतीनां

सादरमिह मयि विहितरतीनां (स्वा) (विहितमतीनां)

मयि खलु निखिलजनात्मनि सुकृती

सुमहितभावं वितनान्ति कृती (स्वा)

अयि तरसैव तरिष्यथ भक्त्या

भवजलयिं कृतविषयविरक्त्या (स्वा)

अधुना सेधत विविधविद्यानं

विधिना च समाप्यत वितानं (स्वा)

लब्ध्वाप्येवं प्रसादं तव विरहशुचा विप्रभार्या

नत्वा भूयोऽपि कृत्वा त्वयि खलु विगतं मानसं मानसङ्गात् ।

पीत्वा रूपमृतं तत्सुतरतिभरतोऽलोचनैर्लोचनैस्ता

गत्वा मन्दं प्रपन्ना निजपतिनिकटं विभ्रमा विभ्रमात्ताः ॥ १०० ॥

प्राज्यं साज्यं सभोज्यं सरसमुपहृतं विप्रभार्याभिराभि-

भुक्त्वा मित्रैर्भवान् गोकुलमगमदलं सङ्कुलं सम्भ्रमेण

को वा तातोद्यमोऽयं ब्रज इति निजगादाविजानन्निवामुं

सोऽप्याचष्टेह वृष्ट्यै शरदि शरदि शक्रावरो नो विधेयः ॥ १०१ ॥

जन्तूनां तापशान्त्यै स खलु शतमखः पुष्टितोश्च वृद्धिं

काले काले कृपालुः सृजति मुदितधीः सर्वलोकैकपालः ।

वर्षाधीनं नराणां सकलसमुपजीव्यं विशेषादिदं नः

सर्वा गव्यापि नव्योलपचयमुपजीव्येयमाव्या पृथिव्याम् ॥ १०२ ॥

(सेधत = गच्छत ॥ (१०२) नव्योलपचयं = नूतनतृणसमूहम् । गव्या = गोसमृहः

। आव्या = रक्षणीया ॥)

इदं वचो निशमयन्मदं बत शमं नयन् ।

मघोनोऽयमघोनाङ्गमगादीरजिताथ तम् ॥ १०३ ॥ (var अघोनां गां)

भूपाळरागेण गीयते । त्रिपुटताळेन वायते ।

तात हे शृणु मामकं

मतमादराधिसाधु

तोषमेष गतो वृषै-

व हि वर्षतीति न साधु

पल्लवम् ।

त्वयि मम विभो विदितवेद्ये

भणितिरिति का वा (त्वयि)

कानने खलु पादपावलि-

रादधाति सुखेन

पाकशासनमानसे

किमु सम्मदं हि मखेन (त्वयि)

मन्मतं तव सम्मतं त्वपि

किञ्चु वा घटते हि

(तुषा इन्द्रः ॥)

किञ्चनापि च चिन्तिते सति

सन्मते तदवेहि (त्वयि)

स्थितिलयोदयमपि च देहिषु

विहितकर्मभिरेव

नियतमीश्वर इह तदनु

सृतिमात्रतत्पर एव (त्वयि)

स्वीयकर्मफलान्यथा-

करणे कृती न वृषापि

तात कर्मवशं जगन्ननु

वर्तते हि सदापि (त्वयि)

अप्रमाणमटष्टमादघ-

दत्र कोऽपि च जातु

न भ्रमेण तदन्यदैवत-

वन्दनं विदधातु (त्वयि)

वन्दते यदि मन्दधीरयि
विन्दतीह न कोऽपि
मङ्गलं परसङ्गमेन स
दङ्गनेव कदापि (त्वयि)
सन्देहगदसङ्घातसंहारकरणौषधम् ।
साधु चेदं वचो मे त्वं सावधानमये शृणु ॥ १०४ ॥

घण्टारमाळवरागेण गीयते । एकतळेन वाद्यते ।

अवनिसुरावलिररयि विबुधगणा-
दपि नियतं त्रिजगति माहितगुणा
यदयमगस्त्यो रूषमृषिरितवा-
न्नहुषं सुरपतिमपि पातितवान्
पल्लवम् ।
ननु तात गुरो गुणवारिनिधे
विशदारूयशोगणवारिनिधे (ननु)
नृपतिं त्रिशङ्कुमिह कुशिकसुतो-
इमरपातितमुद्गीपतदपि तं (var हरिवारित)
तद्वयहनियहयोरवना-
ववनीसुर एव विभुर्नियतं (ननु)
द्विज इह भुवने गुरुरपि च वरो
द्विज इह भुवने सुहृदपि च वरो
(उद्गीपतत् - उर्ध्वमगमयत् ॥)
द्विज इह भुवने निधिरपि च वरो
द्विज इह भुवने विधिरपि च वरो (ननु)
दारुमृदुपला अपि विप्रजनैः
कृतसंस्तुतयो बत दैवततां
उपयान्ति तदैव च कामदता-
मिह को नु वदेद् द्विजसुमहितां (ननु)
तदपर्याकुलमेषु हि कार्या
परमिह वर्या सपदि सपर्या
जगतीह तु हेतिभिरभिलसिते

दहने हि जुहोति न खलु भसिते (ननु)
 पशुनिवहावनमिह पशुपानां
 कुलधर्मो भवति हि सकलानां
 अवनमिदं भवति बनाधीनं
 वनमिदमपि भवति धराधीनं (ननु)
 तदमुं पूजय गोवर्धनकं
 प्रतिदिनमुलपैर्गोवर्धनकं
 (हेतिभिर्ज्वालाभिः ॥ धरः = पर्वतः ॥)
 यवसैरपि मोदय गोपाळिं
 विविघैर्विभैरपि गोपाळिं (ननु)
 इति मेऽभिमतं तात मतं मतिमतां वर ।
 तरसानुचरेरेतत्तव चानुमतं यदि ॥ १०५ ॥

आस्वाद्यासौ त्वदास्यामलकमलगङ्गद्वाञ्छूलीमधूली
 नन्दो नानन्यमानो ननु वचनमिदं वत्स विश्वोपपन्नम् ।
 इत्याभाष्यायमाघोष्य च गमनसमुद्योगमुद्वेलमोदैः
 सर्वैः सार्धं च गोवर्धनमगमदं मानयन् साम्रजं त्वाम ॥ १०६ ॥

भक्त्या भक्तेन वित्तेन च मुदितमनास्तर्पयन्त्रिप्रवर्यान्
 विश्वोत्कृष्टानहार्याय च सपादि सपर्या स वर्या वितीर्य ।
 गव्या नव्याम्बुतृण्यादिभिरपि मदयन् गोपवामाळकानां
 जालैस्त्वदानलैलैस्त्वदगमथ परिकम्य यातो निकेतम् ॥ १०७ ॥

त्वमपि पशुपमच्ये मोदयन्नास्थितोऽमूः
 नपि गिरिवरमूर्धन्याद्यि गोवर्धनोऽहम् ।
 स्वयमिति मुहुरुच्चैः प्रोच्य विश्वास्य सर्वान
 समुदथ समवापः सद्ग्र सत्रैव पित्रा ॥ १०८ ॥

(गवां पाळिः पङ्किः । गोपानामाक्षिरपि गोपाळिः ।
 (२०३) अहार्यः = पर्वतः । गव्या = गो समूहः ॥)
 श्रुत्वा वार्तामथैतामधिकतररजोघूर्णितात्मा स तूर्ण
 जानन्प्रज्ञसा त्वां शिवशिव शतमन्युः स्वमन्योर्विघातात् ।
 तन्वन्निसीममन्युं पशुपशिशुरसौ बालिशः सूरिमानी

वाचालो नो विनिन्दत्यहह स महिमा कोऽपि नष्टो नराणाम् ॥ १०९॥ (var
नष्टोऽमराणाम्)

नैतन्मृष्ये हरिष्ये श्रियममुमपनेष्ये मदं द्रागमुष्ये-

त्यासज्य त्वज्येऽसौ ब्रजभुवि विससर्जाशु पर्जन्यजातम् ।

आरूढो दुर्मदान्धः स्वयमपि मघवा सिन्धुरं सम्मदान्धं

निर्यातो वैरिवक्षेभिदुरभिदुरद्वशेक्षदोर्दण्डचण्डः ॥ ११० ॥

सक्रोधं तेन शक्रेण हि सपदि विसुष्टेषु पुष्टाभिमानं

सद्वर्षोद्भूतघोषस्तनितमिषमहासिंहनादोद्भतेषु ।

वर्षत्त्वब्रेष्वदन्धं विहितसुमहितस्तम्भदम्भापसारै-

रासारैरातुरा सा त्रजपदजनता त्वां प्रपन्ना विपन्ना ॥ १११ ॥

((१११) सिन्धुरं = गजम् । भिदुरं = पविः ॥)

माळवगौडरागेण गीयते पञ्चकारिताळेन वाद्यते ।

पशुपलोकमधिकशीतजातवेपनं

प्रचुरशोकमजित वीक्ष्य विवशचेतनं

अरुणपाणिसरसिजेन लीलयातुलं

करुणयातिमसृणधीरधारयोऽचलं

पल्लवम् ।

एकशैलवहनमिह तु किं प्रशस्थते

भूरिशैलगहनभुवनवाहकस्य ते (एक)

मातरं च पितरमाकुलं च गोकुलं

कातरं च निखिलगोपगोपिकाकुलं

सादरं त्वमथ तदीयमापयो विलं

सारसं तु मदकरीव दधदिहाचलं (एक)

पोतमेतमजित साहसैकलालसं

पाहिमैहि विपदि पतितमवशमानसं

स्थेमपद भवत्कृते भवान् सरोदया

प्रेमविवशमति च याचितो यशोदया (एक)

प्रेमभारपरवशा हि पशुपबालिकाः

क्षेमलोलहृदयगोपगोपबालकाः

गोधनानि पुरुधनानि चाधिकादरा
 विप्रसंसदे धियादुराधिकातराः (एक)
 शिखरिसत्तमं तु वामबाहुना वहन्
 सुरभिमर्शनन्त्वमपरबाहुनावहन् (?)
 सरसतरगिरा च सकलमापयन्मुदं
 प्रथमनिहिततोऽचलोऽथ नो पदात् पदं (एक)
 पशुपूर्थममृतरूपमधिहृदं दघत्
 तव तदमृतरूपममितमोदमादघत्
 सुहिततां सुरेशसुमहिताभिवावहत् (एक)
 न तु तृष्णापि न क्षुधापि तापमावहत्
 निर्विशङ्कमचलधारिणः श्रमं तदा
 संविशङ्किय सवयसोऽथ तव गळन्मदाः
 सर्व एव बाहुमुदनयन्नसम्मदा-
 स्तान् विलोक्य किमपि हसितवान् भवान्मुदा (एक)
 वोहुमपटरूढकपट इह सहाचलं
 गोपवटुरयं पतोद्विकमिताचलं
 एवमुदित निन्दनः पुरन्दरोऽशनै-
 देव भृशमवर्षयदखिलैरथो घनैः (एक)
 सप्तवासरमिति सप्तहायनो भवान्
 सप्रमोदवहदचलमप्रमादवान्
 शक्मादमुदितमक्मेण विहतवा-
 नद्रिमाशु महितलेऽत्र देव निहितवान् (एक)
 सद्यो मोमुद्यमानैरहमहमिकया त्वं परिष्वज्यमानो
 नन्दाद्यैर्नन्द्यमानो गृहमथ पशुपैरास्वानात्तेबन्धो ।
 तातोक्तत्वन्महत्त्वद्विगुणितवहुमानानुरागार्दगोपं
 वंशीनादामृताव्यौ जगदखिलमपि क्षिप्रमाष्टावयस्त्वम् ॥ ११२ ॥
 आताग्रातिमनोहराधरपुटे विन्यस्तवंशं मुदा
 रन्ध्रव्यापृतकोमलाङ्गुलिदलं साचीकृतास्याम्बुजम् ।
 व्यत्यस्ताङ्गि सविभ्रमोन्निमितवामध्रूलतं ते स्थितं
 चित्ते मे स्फुरतादिदं मुररिपो विश्वैकसम्मोहनम् ॥ ११३ ॥

शङ्कराभरणरागेण गीयते । चम्पताळेन वायते ।

मधुरतरमुरलिकानिनमधु रसयतां
प्रमदभरविवशतां ललितगीते
विशदयितुमीश के जगति पुनरीशते
शिव शिव रमापते परमसुखमयाकृते

पल्लवम् ।
मुररिपो तव विभो मुरलिकानिपुणतां
भणति यदि फणिवरो गिरि भजति मसृणतां (मुर)
निखिलजगदुपगीतनिरतिशयनिजगीत-
निरवधिकमदमरयोषाकुलं
गळितां कराञ्चलादपि विपच्छीं तदा
किञ्चिदपि नाविदन्माहिततोषाकुलं (मुर)
(अविददिति कथञ्चिदुपपादनीयम् ॥)

दृस्तरमत्तगजमस्तकविर्मदने
बद्धमतिरिद्धरुषमुद्धतपदा
कुम्भनीं पीडयन्नज्ञमुत्तम्यन्नचरमं
कृतक इव हरिरभादपि तदा (मुर)
किमपि मीलितनयनमस्पन्दनिखिलाङ्ग -
मनुभूतानन्दभरसङ्कुलं
उल्पाथनिहितास्यमुन्नमितकर्णयुग-
मखिलमपि लिखितमिव संस्थितं गोकुलं (मुर)
अधिजानुनिहितनिजमुखपाणिनयनयुग-
परिहीणचलनमतिमोदाविलं
कीशकुलमीश पुनराशु वनशाखि-
शिखरेषु निषसाद भृशवीतनिजचापलं (मुर)
किसलयविहीनोऽपि विद्लोऽपि विफलोऽपि
विसुमोऽपि विपिनभुवि विटपिनिकरो
बाल्य इव पल्लवैरपि दलैरपि फलैरपि
मणीवकच्चयैरपि भवदतिसुखकरो (मुर)
बहुना किमिह वेणुकूजने मोहने
जृम्भमाणे जगति निखिलभुवनैः

कियमाणकर्मविरतैरहो स्थाणु-

वदवस्थितं भूरितरमोदभवनैः (मुर)

गोपिका हि तव वंशिकाविरुतसेवनाकुलितमानसा

गेहतो बहुलवेगतो गहनमागता महितलालसाः ।

सान्द्रकान्तिभरचन्द्रकान्ततरचन्द्रिकावति निशामुखे

बालवातधुतसालजातसुमवासिताखिलदिशामुखे ॥ ११४ ॥

नन्दनं हृदयनन्दनं प्रणयमन्दिरं जनितकौतुकं

स्वापयन्त्यजित पाययन्त्यपि पयोधरं मधुरगीतकम् ।

तावकीनवरवंशिकाविरुतनूतनामृतनिषेवया

गोपिका विघुतबालका विपिनमाप कापि विवशाशया ॥ ११५ ॥

आचरन्त्यधिगतादरं चरणमर्दनं प्रणयसंयुता

मातरं त्वरितमातुरामपि परा विधूय विपिनं गता ।

व्याधितं क्षुद्रतिवाधितं सुमहिताधिकं बत पराभिकं

मानयन्त्यजित भोजयन्त्यपि च सन्त्यजन्त्ययिगतार्दितम् ॥ ११६ ॥

देवदेव ननु देवनेन निशि खेलने वरतनूरता

कामुकेन वरधामकेन सह तं विहाय विपिनं गता ।

निर्भरं हि परिरभ्य निद्रितमपास्य कापि निजकामुकं

निर्भयैव निशि निर्जगाम लघु निर्जरन्द्र पुरुकौतुकम् ॥ ११७ ॥

आकुला मनसिजाशुगावालिभिराशु कापि पशुपाङ्गना

यातुमीश विहिताशया बत निजानुकेन कृतवन्धना ।

बन्धमोचनसमीहिनीदमुपलभ्य यद्वदिह योगिनी

हन्त सा खलु भवन्तमाप लघु भान्तमन्तरवियोगिनी ॥ ११८ ॥

श्रोणिभार उरुतारहारमुरसीश सारसनपाठिकां

धारयन्त्यधिकधामिका सपदि धाविता पशुपबालिका ।

अञ्जसैकदशमञ्जनेन सुखमञ्जती सुतनुरेकिका

सञ्जगाम वनमञ्जनाभ लघु कञ्जनाभ सशलाकिका ॥ ११९ ॥

केशवेश घनपेशले रुचिनिवेशने सुचिरगात्रिकां

केशवेश इह कामवेशविवशा निवध्य मणिपात्रिकाम् ।

मालतीकुसुममालिकामपि पयोधरेऽधिकमनोहरे

बालिकाशु पशुपालिका सरसमाप कापि विपिनं हरे ॥ १२० ॥

मामयं मनसिजामयं मनास जाज्वलं मधुहरोऽधुना
 सोङ्गमक्षमतयोदरागमिह गूढमाह्यति वेणुना ।
 देवदेव वनमेतदेव ययुरेवमेव विहिताशया
 व्याकुला निखेइलगोपिका न विदिता मिथो हि भवदाशया ॥ १२१ ॥

रम्ये धमिल्लबन्धे लसितमतिलसच्चन्द्रकैः पिञ्छजालैः
 कान्ते दन्तच्छदान्ते मुखरमुरलिंकं वक्षसि स्फारहारम् ।
 निस्सीमामं नितम्बे विशदतरपिशङ्गाम्बरेणाम्बुजाक्ष्ये
 व्यत्यरस्तं पादयोस्त्वामतिकुतुकमलोकन्त लोकाभिरामम् ॥ १२२ ॥
 बन्धून् सम्भावयन्त्यो गुरुजनमपि शुश्रूष्या तोषयन्त्यः
 सूनून् संलालवन्त्यो वयमपि रमयन्त्योऽपरानार्तवन्ध्यो ।
 सर्वाश्चाकृष्य नीता वनमयि मुरलीनादमन्त्रेण वेगा-
 त्तस्मादस्मान् भजस्वेत्यवशमवनता मुत्पदे त्वत्पदे ताः ॥ १२३ ॥

पादाग्रभागविनताः पशुपालबालाः
 सौभाग्यगर्वितधियोऽथ विभो विभाव्य ।
 मन्दस्मितातिविलसद्वदनारविन्दो
 मन्दस्मिता वदसि वाममवामचेताः ॥ १२४ ॥ (var मन्दं स्म ता)

केदारप्पन्तुरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

स्वागतमुदयतु सुकृतवतीनां
 साम्रातमयि भवतीनां
 यानत इह लघु खेदवतीनां
 शीलितमृदुलगतीनां
 पल्लवम् ।
 लोकविलोचनलोभनहेलाः
 हे गोपालमहेलाः (लोक)
 आननलङ्घितपङ्कजजाताः
 यूयं जगति सुजाताः
 मत्कृतसुकृतवशादभिजाता
 द्वक्षथयाता जाताः (लोक)

अल्मलसमपासितधृतिसारं
 कटिटटकुचकचभारं
 किमिति व्यथितं चरणमुदारं
 नवकिसलयसुकुमारं (लोक)
 इह मम भजनकृते यदि यानं
 तदुच्चितमुपचितमानं
 तदपि गृहानित दूरे नूनं
 फलतो भजनमनूनं (लोक)
 स्वयमापतिता सुमहितकामा
 कथमिव हेया वामा
 तदपि सतीनां मम ननु वा मा
 मतिरिह सङ्केऽवामा (लोक)
 पतिचरणपरिचरणमशेषाणां
 परिजहदिह योषाणां
 निपतति बत निवहोऽविषहाणा-
 मुद्रे खलु निरयाणां (लोक)
 असदशमदशं पतिमुरुकोपं
 व्यसनिनमितधनलोपं
 असुभगमपि जरठं जळरूपं
 न सती त्यजति विरूपं (लोक)
 रतिरिह वरपुरुषे वनितानां
 पदमयि परमसुखानां
 सुरुचिरमावासममुं त्वरितं
 तदयत मान्यं दयितं (लोक)
 समधिकमधुरा व्यसनमयन्तं
 सदयं वो मृगयन्तं
 स्वजनं मदयत भियमपि यन्तं
 सपदि गता निलयं तं (लोक)
 मोहाविष्टा महेष्ठाततिरिति गिरमाकर्ण्य वक्रोद्धतां ते
 हा हा कष्टं कराळा खलु गरलझरी निस्सृताद्यामृतांशोः ।
 किं कुर्मः किं वदामः शिव शिव शरणं कं प्रयामो ब्रजामः

कुत्रायं रागभारो हृदय इह परं नो जरिष्यत्यवश्यम् ॥ १२५॥

एवं सा चिन्तयन्ती मुरमथन मुहुर्निश्वसन्ती च दीर्घं

गम्भीरेऽभ्योदनादे प्रसरति भुजगीवाकुला दीनदीना ।

मुञ्चन्ती वाष्पधारा मुखमवनमयन्ती लिखन्ती पदा गां

वक्तव्यान्यत्र युक्तान्यनवगतवती दुरिथतात्मैव तस्थौ ॥ १२६॥

रोषब्रीळाविषादैरपि विवशाधियश्चलाक्ष्यः कथच्चित्

किञ्चित्संश्रित्य धैर्यं नयनसरसिजे बाष्परुद्धावलोके ।

बाहाग्रेणावमृज्य प्रणयपरवशा भङ्गुरैस्त्वामपाङ्गः

सभ्रूभङ्गं सरां स्फुरदधरपुटं वीक्षमाणा जगुस्त्ताः ॥ १२७॥

इन्दिशरागेण गीयते

चम्पताळेन बाद्यते ।

भुवनकमनाकृते तावके पाद-

पाथोजके पातुका महितकामाः

गदितुमिति किमुचितं नो निखिलमपि

विभूयागता हन्त मा सन्त्यजेमाः

पल्लवम् ।

जय जय रमारमण कृपणबन्धो

जय जय सतां शरण करुणैकसिन्धो (जय)

अपि कुहचिदिहं जगति विजहाति

किमु वारिवाहो हि चातकीरधिकदीनाः

अपि च विसुजेदमृतकिरणो हि कै-

रवाणामिह किमावलीरात्मलीनाः (जय)

आतपादतिपिपासातुरा तटगता

मृगवधूततिरहो भूरितापा

भुवनाधिहारेण कासारकेण यदि

वार्यते का गतिः पूरितापा

भद्र शतपत्रसमवक्रं ननु भक्तजन-

मत्र स तु पद्मनाभो यथा वा

भज तथा पुनरिमा वयमिमामयि सखे

बत सहेमहि रुजामिह कथं वा (जय)

तदभिनवतारुण्यं तव महितकारुण्य-
 पदपावितारण्यभुवि निषण्णा:
 त्वां भजामो विविधगुणवरेण्यं
 विनतजनशरण्यं विषमशरविषण्णा: (जय)
 भवदपाहृतहृदां किमपि नो विचलतो
 न तु पदौ कथमिमौ महितबाहो
 मुरळिवरगानजामयि मदनदाहिका-
 मधरसुधयाशु निर्वापयाहो (जय)
 सुमुख यदि विमुखोऽसि जन एष दग्धतनु-
 रेत्य च त्वां भवेत्सफलकामो
 भवविरोधी भवान् किं चायमपि पश्च-
 सायको जायेत विफलकामो (जय)
 सुदीतीनामुदितमिदं रुदीतीनामथ निशम्य रम्यतनो ।
 करुणाकर सपदि भवान् करुणाकुलधीरभूद्विभो नितराम् ॥ १२८॥
 आभीरीणामाशामाभीक्ष्यादर्थितामभिप्रातुम् ।
 आभी रसेन विरहादाभीरुभिरचलदचलहृदय भवान् ॥ १२९॥
 ((१२९) अभिप्रातुं = पूरयितुम् ॥)
 मन्दरणन्मञ्जीरो मन्दस्मितसुन्दराननेन्दुरगात् ।
 नन्दज चलवनमालो नन्दन्मुदिताभिरथ यमुनाम् ॥ १३०॥
 गोपीभिरुत्तरीयैराकल्पितसंस्तरो निषण्ण इह ।
 आत्मारामोऽपि भवानारव्याभिः समं तदा रन्तुम् ॥ १३१॥
 ललितैः केळीलपितैर्लसितैर्हसितैश्च चुम्बनैः कमनैः ।
 कृतमोहैरुपगूहरपि तासु तदोदजृम्भयो मदनम् ॥ १३२॥
 अतिकमनादुरुजघनानीवीं नावैन्नितान्तविश्विताम् ।
 कुचयुगळादपि गळितां लळितां वनिताजनोऽपि कञ्जुळिकाम् ॥
 भवदर्पितदन्तव्रणमण्डनलाभेन कापि गोपवधूः ।
 इतरं मण्डनवृन्दं निनिन्द नितरामनिन्दनीयमपि ॥ १३४॥
 कलशापयोधेरुदितं त्रिदशगणायादिशोऽमृतमकामः ।
 अधुना पुनरधरामृतमापीयासां स्वयं न त्रसोऽभूः ॥ १३५॥

प्रमदापादितमुदयद्रागभरादधिकरुचिरमाश्लेषम् ।

प्राप्य यथेष्टितममुना मुमुदे जगदेकनाथ हे भवता ॥ १३६ ॥

((१३१) आरब्ध = आरब्धवान् ॥ (१३२) उपगृह = आलिङ्गनम् ॥ (१३३) नावैत =
नाजानात् (१३६) मुमुदे । भावे लिट् ॥)

सुतनूनां या सङ्खा स्वतनूमपि तावर्तीं भवान् कृतवान् ।

मञ्जुळकुञ्जगृहादिषु मन्दमुपानीय ता बतारमयत् ॥ १३७ ॥

मयि मयि मायाविकलं विलीयतेऽमेयरागभरतोऽयम् ।

इति मदभरमपनेतुं द्रुतमथ तासां तिरोदधाथ विभो ॥ १३८ ॥

अद्वैतानन्दसिन्ध्याविति सपदि निपात्याङ्गनाः स्वावलम्बाः

कान्तारेऽन्तर्हिते त्व्यथ मदरहितां गूढमादाय राधाम् ।

भग्नाशास्ताः शुचा त्वां निगमहृदि निगृहं बने मार्गयन्त्यो

वार्तामार्तैकवन्त्यो तव च तरुलताः प्रश्नयन्त्यो विचेरुः ॥ १३९ ॥

((१३९) निगमहृदि = उपनिषदन्तरे । प्रश्नयन्त्य इत्यस्य द्विकर्मकत्वं चिन्तनीयम् ॥)

नादराम ग्रिरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

त्वमशोक निशामय शोकवशा

ननु शोकविनाशन नो विवशा:

कपिशदुकूलं कमनीयांसं

किमलोकय इह कमपि पुमांसं

पल्लवम् ।

यदि स तु दृष्टे वद बत वार्ताः

द्रुतमयि जीवय नो भृशमार्ताः (यदि)

तावकनवकिसलयमुदुलाभ्यां

चारुतरामलपदकमलाभ्यां

विचरणपर इह निरुपमहेलं

विपिने विवशितनिखिलमहेलं (यदि)

परिमळपरमनिकेतन गहने

ननु केतक कोऽपि युवा गहने

भवतालोकि किमतिकमनीयो

बहुसुकृतवशादिह महनीयो (यदि)
 तावक मञ्जुल नवमञ्जरिका-
 मञ्जुतराभोगविभञ्जनिका
 प्रसृतातिरुचीभररमणीया
 प्रसुतायुगळीह ह ह यदीया (यदि)
 कृतमाल सखे मदनसमानं
 ध्युतिजालनिधे निरवधिमानं
 कमपि युवानं कळमृदुगानं
 किमु लोकितवानसि लसमानं (यदि)
 महति यदीये जघनेऽतिघने
 मनसिजभवने भुवने कमने
 (लसमानमिति चानशि रूपम् ॥)
 परिहितमम्बरमतिकमनीयं
 भवदीयमणीव (च) करमणीयं
 चलदलविलसित कोऽपि च पाको
 ननु चलदल सुचरितपरिपाको
 निखिलदृशां निरवधिसुकृतवता
 किमलोकि वने विजने भवता (यदि)
 भवदीयामलदलतुलनीयं
 जगतीहाधिकतरकमनीयं
 युवतीजनमानसमदनीयं
 जगतीपदमुदरं हि यदीयं (यदि)
 सुपलाशा पलाशक चपलाशां
 विसृतयशोविशदितनिखिलाशां
 कमपि भवान्मुखविजितकलेशां (यदि)
 पुरुषं किमलोकत सकलेशं
 ललनामानसविचलनमूले
 लळिते हि यदीये भुजमूले
 नवनवरेखाविलसितसमिता
 तव मुकुळवरै रुचिततिसमिता (यदि)
 (मणीवकं -कुसुमम् ॥ चलदलोऽश्वत्थः ॥)
 कुरवकलतिके कुसुमविलसिते

परिमळभरिते किमु दशमयि ते
 इह कोऽपि युवा शिशिरीकृतवान्
 जनमसुमधुना विधुरीकृतवान् (यदि)
 तव कोरकनिकरैरधिकमहो
 तुलनामयते जननयनमहो
 जगतीह यदीयो रदनिवहो
 रुचिरतरामलरुचिनिकरवहो (यदि)
 सखि कमलिनि कमनविलासवती
 ननु लोकविलोभिविलासवती
 पुरुतरसुषमं त्वमदृष्टवती
 परमं पुरुषं किमु दृष्टवती (यदि)
 तव नवदळदळिता भुवि सारा
 द्विग्निह यदीया विजितविसारा
 परिधुतयुवतीततिधृतिसारा
 महितरुचीभरममितमसारा (यदि)
 कुवलयवन ननु कुशलं भवते
 कुवलयवर इह कोऽपि युवा ते
 (नयनमहः = नयनोत्सवः ॥ विसारो मीनः ॥)
 सविधं किमितो मदयन् हृदयं
 सजलपयोधरपरमसुहृदयं (यदि)
 तावकसुषमामनुहरमाणो
 भावकजननचेतसि रममाणो
 जगति यदीयो घनचिकुरभरो
 लसति महीयो घनरुचिरतरो (यदि)
 एवं पृच्छन्त्य एता विविधतरुलताः सञ्चरन्त्यो वनान्ते
 द्विष्टा पुष्टाधिभारां गदितनिजदशां तां पुरोधाय राधाम् ।
 सर्वाः सप्तश्वपुत्रीपुळिनमुपगता रंहसा संहतास्ता-
 स्त्वचेष्टास्त्वन्मनस्काः सितरसिकताविष्ठेरेषूपविष्टाः ॥ १४० ॥
 पादौ तौ लळितौ सरोजलसितौ जङ्घे च ते बन्धुरे
 जङ्घाले खलु केकिकण्ठविजये ते जानुनी चारुणी ।
 ऊरु तौ महितौ च तत् कटितटं व्यालम्बिपीताम्बरं

वत्सं तद्वन्मालभारि विपुलौ भोगोपमौ तौ भुजौ ॥ १४१ ॥

वक्रं नेत्रमहोत्सवो ननु च तत् सम्मोहनं तत् स्मितं
तद्वन्धूकनिभं तु दन्तवसनं कान्ता हि दन्ताश्च ते ।

((१४०) सप्ताश्वपुत्री = यमुना ॥

(१४१) इष्टकेषीकामालानां चिततूलभारिष्विति हूस्वे मालभारीति रूपम् । भोगः =
सर्पकायः ।

(१४२) दन्तवसनमधरः ॥)

गण्डौ तौ मणिकुण्डलाञ्छितरुचौ नासा च सा भासुरा
नारीणां स्मरणेऽपि धैर्यहरणे ते दीक्षिते चेक्षणे ॥ १४२ ॥

चिल्लीना जगतां विलोकितवतां चिल्लीमतली च सा
फालं तत्तिलकोपशोभि नितरां ते कुन्तला मञ्जुला: ।
लोकक्षोभकरीह सा च कवरी पिञ्छावलीलाञ्छिता
सा कान्तिः सजलाम्बुवाहसुषमासंहारिणी हारिणी ॥ १४३ ॥

((१४३) चिति बुद्धौ लीना ॥)

वाणी मानसहारिणी नवसुधावेणी च सा शृणवतां
सा भङ्गी गमने निकामकमने रम्या च सा नर्मगीः ।

गूढापाङ्गनिरीक्षितं शिवशिव त्रैलोक्यविक्षोभि तत्
मारोन्मादविधायि वेणुरणने तत् कौशलं पेशलम् ॥ १४४ ॥

लावण्यं तद्वर्णनीयमपि तदाक्षिण्यमव्याहतं
नैपुण्यं तदशेषकर्मसु च तत् कारुण्यमव्याजकम् ।
तारुण्यं भुवनैकहारि किमपि प्रोद्धिन्नमङ्गेषु तत्
प्रावीण्यं जनरङ्गने तदिह तच्चौचित्यमत्यद्गुतम् ॥ १४५ ॥

सा स्त्रीणां हृदयङ्गमा सुभगता सौजन्यमुद्रा च सा
सा वा हन्त सुशीलता मधुरता भावज्ञता प्राज्ञता ।
स्मारंस्मारमहो मुहुमुहुरिति त्वय्येव तासां तदा
लीनं नूनमभूदलं ननु हरे चेतो हि चेतोहरे ॥ १४६ ॥

इति भवति सकामं लीनचित्ता निकामं
विदधुरपि विलापं ता हरे भूरितापम् ।
तव सपदि वियोगादकुला वीतभोगा

मुरमथन महेला व्याधुताशोषहेलाः ॥ १४७ ॥

क नु भवानिमा दासिका रया-

द्वसनसागरे पातयन्नयात् ।

सकृदपीशा ते दर्शयाननं

नलिनलोभनं लोकमोहनम् ॥ १४८ ॥

कुचकुशेशये कर्कशे भृशं

पदपयोरुहं नाथ तेऽनिशम् ।

मृदु निलीयते तेन कानने

चरसि हा कथं कण्टकायने ॥ १४९ ॥

अधरशीथुना तेऽधुनातुलं

विजहि नो विभो मन्मथानलम् ।

श्रवणमेकयापीशा नो गिरा

शिशिरयाच्चिरात्त्वं सुधाकिरा ॥ १५० ॥

((१५०) शीथुर्मधु । विजहि = नाशय । सुधाकिरा -अमृतवर्षिणा

गोपिकागीतच्छायानुकारि गीतकमिदम् ।)

अधिकमाधुरीलोभनोदिते

सकलकामिनोमोहनाकृते ।

कुटिलमानसेन त्वया दया- (var त्वयादयं)

सरळमानसा वश्चिता वयम् ॥ १५१ ॥

विलुठतीरिमा भूतलेऽवशं

दृढशुचा विमूढाशया भृशम् ।

सुखय धैर्यचौर्यैकदीक्षितै-

रुरुदयोक्षितैर्नो निरीक्षितैः ॥ १५२ ॥

श्वसितमारुतापातवेपिते

नयनवारिहारैकभूषिते ।

मनसिजानलेनातितापिते

कुरु पयोधरे पाणिमीशा ते ॥ १५३ ॥

हृदयदारणं तापजृम्भणं

विद्य किश्चन त्वं च दारुणम् ।

((१५१) अधिकमाधुरीलोभनी उदितिरुक्तिर्यस्य तत्सम्बुद्धिः ॥ (१५२) विद्य =
निर्दय ॥)

कल्य चापले नाथ कारणं
विनयवारणं धैर्यचोरणम् ॥ १५४ ॥

तव तु नो दया मानिनीकुले
भवतु जातुचिन्मेदिनीतले । (var भवति)
यदिह पूतना भूरिसौहृदा
बत हतापि ते स्तन्यदा मुदा ॥ ६५५ ॥

चिकुरजालकं मञ्जुपिञ्छक
रुचिरफालकं मञ्जुलाळकम् ।
धृतिविमोचनं चारुलोचनं
कपलभञ्जनं लोकरञ्जनम् ॥ १५६ ॥

मकरकुण्डलं गण्डमण्डनं
वदनमण्डलं तापखण्डनम् ।
अधरमाधुरी बन्धुरामलं
विजितकम्बु ते कन्धरातलम् ॥ १५७ ॥

((१५७) कन्धरा = श्रीवा)
पृथुनिरन्तरं से भुजान्तरं
भुजभुजङ्गमं कान्तिदन्तुरम् ।
जघनमण्डलं काममन्दिरं
कपिशवाससा चातिसुन्दरम् ॥ १५८ ॥

करभचारु ते चारुगौरवं (?)
चरणपल्लवं धूतपल्लवम् । (var चरणतल्लजं)
अजित बन्धुरां गानमाधुरीं
विजितसिन्धुरां यानचातुरीम् ॥ १५९ ॥

सकलमेव सञ्चिन्त्य सन्ततं
हृदिह नोऽतिसन्तापसन्ततम् ।
भजति चन्द्रकान्तोदयन्महो-
मिठितचन्द्रकान्तोपमामहो ॥ १६० ॥

अकरुणावशेऽपीदशो जने

तव पदाम्बुजैकावलम्बने ।
कपटनाटके पाटवं हरे
प्रथयसे कथं मन्मथातुरे ॥ १६१ ॥

जय जयोरुकारुण्यवारिधे
जय जयोरुलावण्यवारिधे
जय जयोरुविज्ञानवारिधे
जय जयोरुसम्मोहवारिधे ॥ १६२ ॥

मोहितेम् ।

भवति चेद्या तेऽतिपीडिते
भवति नोऽपि चेद्ग्रक्तिरीडिते
वपुरिदं मनोमोहनं मना- (var मनोमोददं)
गधिकशोभनं दर्शयाधुना ॥ १६३ ॥

इति विलप्य ता दीनमानसा
भवद्वेक्षणे भूरिलालसाः ।
पुरुदयानिधे माधवाबला
रुरुदुरुच्चकैरच्युताकुलाः ॥ १६४ ॥

गोपीनां विविधं विलापमधिकं रम्यं निशम्याद्गंधी-
लोकानन्दन सुन्दराङ्गलतिको मन्दस्मिताद्राननः ।
कान्तारान्तरतो मुरान्तक भवानाविर्बभूवाग्रतो
जीमूतोदरतो यथामृतकरो व्याजृम्भयन्मन्मथम् ॥ १६५ ॥

पुरः प्रादुर्भूतप्रचुरकरुणासार्दनयनं
प्रसन्नास्याम्भोजं प्रसवशरमोहावहतनुम् ।
प्रहृष्टा दृष्टा त्वां युगपदजितोत्सुरबलाः
प्रपन्ना जीवं स्वं द्रुतमिह मृता माधव यथा ॥ १६६ ॥

प्रसर्पन्निश्चासाभिघनवनभस्वत्प्रियसखे
प्रदीप्ते विश्वात्मन्विरहदहने तापगहने ।

((१६५) उपमात्रालङ्कारः ॥ ((१६६) प्रसवशरः - कुसुमबाणः ।)
कृतापाता गोपीरनघ लघु गोपायितुमनाः
कटाक्षैराकृष्य प्रमदजलधौ प्राक्षिप इमाः ॥ १६७ ॥

तदा काचिद्वाला प्रणयभरसन्ना द्रुतमिता
 प्रसन्नासन्नं ते किसलयमनोऽन्नं करतलम् ।
 गृहीत्वाग्राय स्वे कुचकलशमध्ये निदघतो
 विराजद्रोमाञ्च विरहजरुजं हन्त विजहौ ॥ १६८॥

विधूयेमां हा मां वनभुवि विधूतार्यचरितं
 वधूमन्यां धन्यां सरसमनुभोक्तुं बत गतः ।
 स्पृशेत् का वा धूर्तं शठतरमते त्वामिति रुषा
 हरे पश्यन्त्यन्या परुषमतिदूरे स्थितवती ॥ १६९॥

सुधारूपं रूपं त्रिजगदभिरूपं तव मुदा
 दृशापीयापीय प्रणयविवशा कापि वनिता ।
 निधायान्तः स्वैरं पुनरिदमनुव्याय निभृतं
 स्फुरद्ध्रह्मानन्दा बत मुकुल्षिताक्षी स्थितवती ॥ १७०॥

भुजाकाण्डं कान्तं तव भुजगभोगातिसुभगं
 परा काचित् कण्ठे प्रणयतरळा वोषेतवती ।
 ((१६८) सन्ना-कन्ता)
 निरुन्धानेवासून् कथमपि यियासनतिरयात्
 स्वकीयान्नाळीकाशुगविशिखपातेन विवशा ॥ १७१॥

मनो मे त्वं मुण्णान् क नु कितव कृष्णान्तरदधाः
 कचिच्चोरो दृष्टो यदि सपदि दण्ड्यो हि नियतम् ।
 उदीर्यैवं दाम प्रणयतरळादाय कुरळा-
 दराळापाङ्गी काप्यकृत कृतबन्धौ तव भुजौ ॥ १७२॥

अहो मां रागान्धां वनभुवि विधूयाशु गतवान्
 भवान् व्याजेन त्वां कितव कथयित्वा तु विपिने ।
 विधूयाहं यामि व्यसनमिह जानातु विरहे
 निगदोत्यन्यान्तर्हिततनुलतास्थात्तरुतटे ॥ १७३॥

वचः श्रुत्वा तत्तादशविशदरागातिविवशं
 वधूनां साधूनां प्रणयकलहात्यन्तसुभगम् ।
 स्वनाथानामासामथ सपदि कोपं व्यपनयन्
 गिरं प्रेमावेशादभिदधिथ नाथातिमधुरम् ॥ १७४॥

सौराष्ट्र रागेण गीयते

चम्पताळेन वाद्यते

आभीरिका नियतमापूर्ये निखिल
माशासितं मनासे यदिह लोके ॥

((१७३) अस्थात् = स्थितवती । लुङ्गि रूपम् ।)
आशु भृशमहितमिह शोकमयि हृदि जहित
तोषमपि भजत गतसकलशोके

पल्लवम् ।

कुसुमशरशारनिकरजनितभङ्गं
शिशिरयत मृदुहसितसुधया मदङ्गं (कुसुम)

अनुवृत्तये तु मयि चेतसो नियत-
मिदमाहितं मुनिभिरपि दुरवलोके
अतिकरुणहृदयनिभिमतिकठिनहृदय
इति बत किमपि कलयत न युवतिलोके
आलोभनीयसुषमालोकनीयवपु-

रालोकनादिहाशु भवतीनां
आकुलं भवति बत मानसं नियतमयि

मामकं महिततरशुभवतीनां (कुसुम)
अपि यामिनीशकरभृशाराजिनीषु

मदभरदायिनीषु रजनीषु नूनं
अधिकरसमनिशमपि परिमत विविध-
मपि विपुलतरपुळिनभुवि विरहहीनं (कुसुम)
(परिमत “व्याङ्गरिभ्यो रम” इति परम्पैपदम् ।)

निशाष्येदं रम्यं निरवधिकरागं निगादितं

निरातङ्कैरतैर्निरतिशयसम्मोदविवशैः ।
वधूलोकैः साकं सरससरसां रासविहतिं

विधातुं प्रारब्धाः प्रहितमतिरासां सुचरितैः ॥ १७५ ॥

दण्डकम् ।

नद्वा कलापतात, रद्वा सखीभिरथ, वद्वादरं चिकुरजाले ।

नवरुचिजटाले ननु विमलफाले नमदमरवरनिकर रुचिरतरमपि तिलकमरचि तव
भस्त्र (न)कुललसदळकमाले ॥

तारं मनोज्ञरुचि, धारं भवानुरसि, हारं दधौ भुवनसारं, तरङ्गरुचिभारं ततजघनभारं
तरुणतरतरणिकरमदविसरहरण-परकपिशतरवसनवरलमितमकृतारम् ॥

बाहायुगे विहितमाहावने रचितहाहारवे रिपुततीनां बहुमणिनिलीनां बहङ्गहीनां
वलयततिमधित वरकटकमपि च रणभुवि जयति वपुरिदमजित गतिरिह यतीनाम्
॥

नाणीयसीं तदनु वेणीं बबन्धुरलमेणीदशो विशदचेलाः

नतसुरमहेला नयनहरहेला नरकहर वलयवरनिकरमपि कटकमपि पदकटकमपि
च दधुरतिमधुरशीलाः ॥

((१७५) प्रारब्धाः = आरब्धवानसि ॥)

योषाकुले विपुलतोषाकुले विमलभूषाकुले वलयचारे

युवधृतिविदारे युवतिमद्हारे युगळमपि युगळमुभयत उदितरुचिररुच
उपरचितसुबहुवपुरिह खलु विहारे ॥

राधाभिधामधिकमासादितामलविलासामिमां विहितिकान्ते रतिरमणकान्ते
रतिरचितकान्ते रभसगतकलहरतमुनिरमितमुपदत पुनरजितभृशमहितसुरपटलिकान्ते
॥

रागाद्वर्त्यतिरागात् प्रियाभिरनुरागाकुलाभिरनुयाता

रयभरपरीता रसवशाहरीता रजनिकरनिभवदन तव महिततरचरितनुतिनिरतभृशमुदितमुनित
॥

जल्पैरिहेश किमनल्पैः सुरैरधिकदर्पार्वियद् वृतमशेषैः जनितपुरुतोषैर्जवरचितघोषैर्जननहर
तव विहितमहितमहममितरसभरितमनुभवितुममुमतिकुतुकपोषैः ॥

घण्टाररागेण गीयते । पञ्चकारिताळेन वाद्यते ।

पाणिकमलताळमिळितपादपातने

पादकटकहेमवलयनादमोहने

पल्लवम् ।

गोपलोकपुण्यपरिणतेऽतिमोहने

वासुदेव लेसिथेह रासखेलने (गोप)

कमनकनकसारसनकनिनदलोभने

तरळतरळतारहारनिकरशोभनें (गोप)
 सरसमंसलम्बिमृदुलकम्रकरतले
 चलितकुण्डलाभिरामगण्डमण्डले (गोप)
 वदनलसितधर्मसलिलविन्दुजालके
 सुचिरचिकुरभारगळितकुसुममालिके (गोप)
 मधुरमधरगळितवेणुनादवन्धुरे
 विविधविवुधवायताळमेळसुन्दरे (गोप)
 तदनु मृदुलहासी वेणुनादापहासी
 मधुरतरमगासीरुद्धरागैर्विलासी ।
 पशुपयुवतिजातैरीश साकं सुजातैः
 पुरुसुकृतसमैर्भूरिसम्मोदमेतैः ॥ १७६ ॥

केदारगौडरागेण गीयते । एकताळेन वायते ।

श्रुतियुगसुखदो मृदुपिकनिनदो
 बत जयति हृदो मम विहितमदो
 पल्लवम् ।
 ननु कमनीजनकमनीयानन
 कमलालोभन कमनविलोचन (ननु)
 विधुनोति च नो विधुकिरणगणो
 धृतिभरमस्तिलं कृतहिमकिरणो (ननु)
 विद्याति हृदये परिमळलळिता
 विकृतिं लतिका मम सुमलसिताः (ननु)
 वितनोति रतिं मरुदतिशिशिरो
 हृदि नो मृदुरतिसौरभसचिरो (ननु)
 मधुकरविशुतं मम मधुरतरं
 विद्याति मनो ननु विधुरमरं (ननु)
 रसभरलसितं सारसरसितं
 रसयति बत नो मतिमय नियतं (ननु)
 मदयति हृदयं शिवशिव मदनो
 मम नियतमयं त्रिभुवनमदनो (ननु)
 सुखयति सुतरां यमुनापुळिनं

मदनं यमिनामपि नो नयनं (ननु)
 निशाम्य सुदृशामीश विहृताविति चातुरीम् ।
 विस्मयादुत्स्मयोऽगादीस्त्वां च ताश्चलाशयाः ॥ १७७॥

रिञ्चिरागैर्गीयते भैरविभूपालीन्दिशकानकु- पञ्चकारिताक्षेन वायते ।

वामलोचना लोकलोभने ।
 नैपुणीह वो रासखेलने ॥

सन्तनोति मे हन्त साम्रतं
 स्वान्तमेतदानन्दसमृतं
 देव देवकीपुण्यसंहते
 देवदेवतासंसदां पते
 नाथ केवलानन्दसन्तते
 जायते किमानन्दनं तु ते
 कुङ्कमद्रवोऽयं कुचान्तरे
 भूषणान्तरं मे भुजान्तरे
 जायतामलं मीनकेरुना
 व्याकुलात्मनो मीनलोचनाः
 इन्दिराविलासैकमन्दिरे
 निन्दिताररे लोकसुन्दरे
 वत्सदन्तुरे ते भुजान्तरे
 मण्डनान्तरेणेह किं हरे
 गोपबालिका लोकलोभना-
 दाननेन्दुतो मोददोहनात्
 मन्मथव्यथादायकादलं
 मन्मनोऽमृतं पातुमाकुलं
 (निन्दिताररे = घिकृतकवाटे, ततोऽपि विशाले, वत्सदन्तुरे = श्रीवत्ससुन्दरे
 भुजान्तरे = वक्षसि ॥)
 नाथ पादपाथोजसेविने
 भाग्यभाजनायेह देहिने
 साधु तेऽमृतं संहृतव्यथं

दातुरीश गीरीदृशी कथं
 नृत्यतोऽपि मे धृत्यपोहने
 नर्तनान्तरे चित्तमोहने
 साम्रातं रतिं याति चेतना
 मारमार्गणैरुद्घवेदना
 यो रतिं सदाप्यात्मनीयते
 किं त्वमन्यतो रन्तुमी हसे
 किं गिरेदृशा नोऽखिलाऽत्मना
 किङ्करीरिमा योजयात्मना
 सारसारसाकारलोचना
 हारिहारिणाम्याङ्गलोचनाः
 तारतारका वो भवेत् प्रियाः
 साधु साधुना सङ्गतिर्मया
 कामकाममोहावहाकृते
 कामकामदानोदिताद्वते
 देव देवतापादितस्तुते
 देवदेव शौरै नमोस्तु ते ॥
 कान्ता सीमन्तिनीसंसत् कान्तासीदथ खेलनात् ।
 कामरूप हरे कामं कामबाणवशंवदा ॥ १७८ ॥

कामोदरिरागेण गीयते । अटताळेन वाद्यते ।

तदा काचित्पयोजाक्षी क्लमादत्यन्ततान्ताक्षी
 निलीनांसे तवोदारे सलीलं हरे
 पल्लवम् ।
 वधूवृन्दं न किं तेने तटे यामुने
 प्रमोदारूपे तदापारे परीपातादकूपारे (वधू)
 परा कापीह तन्वङ्गी त्वदीयास्यं तु रिवन्नाङ्गी
 सरोमाञ्चं चुचुम्बेदं सदामोददं (वधू)
 वधूरन्या कपोलान्ते हरे धन्या कपोलं ते
 निधायारं सुधासारं पपावधरं (वधू)

महेळान्या महीयोऽलं महाभाग्याप ताम्बूलं
 त्वदास्याम्भोरुहे लीनं हृदामोदनं (वधू)
 गळन्माला मिळद्वाला विदुर्नीवीं न ता बाला:
 गळन्तीं कुन्तलीपाळीं न वा कञ्चुलीं (वधू)
 अलं वाचा वहन्मोदं कदम्बं ज्योतिषं चेदं
 विलम्बालम्बितं शौरै चिरादम्बरे (वधू)
 प्रकामोद्यद्वत्सेवैः प्रजाधीशादिकैदैवै-
 रशोषरासनिष्णातुं विशेषाद्वतं (वधू)
 सुजातं गोपिकाजातं मनोराज्यं मनोजातं
 त्वदीयादङ्गसैवायासादोदयात् (?) (वधू)
 तदा नन्दार्भकात्मानं सदानन्दार्पकात्मानं
 परं ब्रह्मैव साकारं भवन्तं परं (वधू)
 प्रपद्येमा महाभागा भवत्येवोदयदागा
 जनि धन्यामिमां शौरै निजां मेनिरे (वधू)
 महेळानामाळी महिततमहेळा मधुरिपो
 महेळामाधुर्या विहरणमहे लालसवती ।
 अरं सा क्लान्तापि प्रसृमररिंसान्धहृदया
 वरं सामोदं त्वां पृथगथ गिरं साधु निजगौ ॥ १७९ ॥

गाम्बोधिरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

विसृजन्नतनुरशङ्कं -कृष्ण
 विशिखं विहितातङ्के
 विदलति बत मामेतां-कृष्ण
 विदयमपि त्वदुपेतं
 अयि मां पायय साध्वीं-कृष्ण
 तव मधुराधरमाध्वीं
 सुमनोहर येनाहं-कृष्ण
 लघु विज्ञाम्ययि दाहं
 त्वामविलोकयमानां-कृष्ण
 त्वामपि लोकयमानां
 पञ्चशरोऽयमये मां-कृष्ण

सन्तपतीश बतेमां
 अच्युत भवद्वलोके-कृष्ण
 तृप्यति का वा लोके
 रात्रिरुपैति विरामं-कृष्ण
 तत् परिपूर्य कामं
 अयि विरचय परिरम्भं -कृष्ण
 सफलय मम कुचकुम्भं
 अधरं तेऽमृतजूषं-कृष्ण
 कुरु रद्रवणडनभूषं
 विलसितहृदयविकारं-कृष्ण
 विरहितविविधविचारं
 विलुळितपृथुकुचभारं-कृष्ण
 विगलितकुसुममुदारं।
 मदचलमदनागारं-कृष्ण
 मसृणितनियताचारं
 मुखरितरशनावारं-कृष्ण
 मुकुळितनयनमसारं
 जृमितमन्मथवीरं -कृष्ण
 सम्भृतरागमधीरं
 भुग्नपयोधरभारं-कृष्ण
 भग्नमनोहरहारं
 व्यञ्जितरसगम्भीरं-कृष्ण
 शिञ्जितमणिमञ्जीरं
 मृदुहसितसुधासारं-घ्ण
 मृदुलवचोमधुधारं
 श्रमजलसुभगशरीरं-कृष्ण
 श्रमहरपुळिनसमीरं
 अलसतरामलतारं-कृष्ण
 विलसितमणितमतारं
 प्रकटितगृढाकारं-कृष्ण
 प्रकृतजनीफलकारं
 पुरुपुळकालङ्कारं-कृष्ण

परमानन्दाकारं
फलितमनोरथपूरुः-कृष्ण
भणितमनोधिकदूरं
प्रियसख ननु सुखसारं-कृष्ण
प्रसरतु विहरणसारं

प्रत्यक्षरस्तुतसुधालहरीममूँ गां
प्रेमानुरागकरुणामसृणैरपाङ्गैः ।
अङ्गीचकार च भवान् पशुपाङ्गनाना-
मासामनङ्गशरभङ्गमानसानाम् ॥ १८० ॥

देवततिरावृतमथाळिभिरमेयं
देवतसूनमबलाळिभिरमेयम् ।
व्याततमुदाजित विकीर्य नतकायं
व्यातनुत नूतिमिततापसनिकायम् ॥ १८१ ॥
(१८१) अबलाळिभिरमा = स्त्रीसमूहैः सह । नूतिं = स्तुतिम् ॥ नतो वल्लवजनो यं
तस्य सम्बुद्धिः ॥)

धनाशिरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

नतवल्लवजन पदतल्लज-
जितनवपल्लवकुल मुरहर - जयजय
नर नारायण नरकनिवारण
नरकविदारण मुरहर-जयजय-
नयनप्रमदकमठप्रवरक
कमनप्रपदक मुरहर -जयजय
शिखिकण्ठावलिभृशाशङ्कावह-
मृदुजङ्घायुग मुरहर-जयजय
इभकरलोभनरुचिभरमोहन-
महिततरोरुक मुरहर-जयजय
जघनस्थलघृतकमनप्रभनव-
वसनप्रवरक मुरहर-जयजय
तारमनोहरहारविराजित-

चारुभुजान्तर मुरहर-जयजय
 मृदुसङ्कणदुरुकङ्कणकाङ्गद-
 वरसङ्गतभुज मुरहर जयजय
 स्मरदरसद्वरवरतरसुचिभर-
 विलसितगळतल मुरहर-जयजय
 शरदुदितामलशिशिरकरोपम-
 वदनसरोरुह मुरहर जयजय
 तरळीकृततरुणीजनमुरळी-
 वरलाळिताघर मुरहर-जयजय
 चञ्चलकाञ्चनकुण्डलमण्डित-
 मञ्जुळगण्डक मुरहर- जयजय
 सुमनोरमतिलसुमसुमनोहर
 सुमहितनासिक मुरहर-जयजय
 यौवतमानसमानविमोचन
 लोभनलोचन मुरहर -जय जय
 रुचिविजिताळिकरुचितराळक-
 लाळिततराळिक मुरहर- जयजय
 चन्द्रकलाञ्छितपिञ्छकुलाञ्छित-
 मञ्जुलकुन्तल मुरहर-जयजय
 मजलपयोधरनिकर मनोहर
 सकलकळेवर मुरहर - जयजय
 देवैरेवमभिष्टोऽथ शनकैः क्रीडां समाप्यारा-
 दासामाकुळचेतसां स्मरशरैरापूर्यो वाञ्छितम् ।
 काळिन्दीसलिलेऽथ देव विहरन कान्ताभिराभिः समं
 कान्तारे च मनोहरे पुनरगा मोदाकुलो गोकुलम् ॥ १८२ ॥
 सान्द्रानन्दचिदात्मनि त्वयि विमो साक्षात् परब्रह्मणि
 स्वान्तं कान्तधिया निवेश्य रममाणानां रमावल्लभ ।
 (यौवतं = युवतिसमूहः । अळिकं = ललाटम् ॥)
 गोपीनामगणेयपुण्यविभवानां वर्ण्यते केन वा
 तत्ताट्टग् बत भागधेयमहिमा भक्तैकबन्धो हरे ॥ १८३ ॥
 गौर्या वर्या सपर्या कचिदहनि सरस्वत्युपान्ते वनान्ते

दव्यिन्त्या देव गोपा विधिवदथ विधायास्वपन्नत्र रात्रौ ।
 तन्मध्ये नन्दगोपं बत कबल्लितवान् दन्दशुकोऽथ कोऽपि
 द्रागस्माद्भूत्कवन्यो त्वमपि पदहतात् पालयामासिथैनम् ॥ १४४ ॥

ततिमथ वनितानां कामबाणान्धितानां
 विहरणनिरतानां कामपालान्वितानाम् ।
 कचन निशि विशङ्कं शङ्खचूडोऽथ निन्ये
 त्वमपि महितमन्युस्तं जवादन्वधावीः ॥ १४५ ॥

प्रमदानिकरं च मदं च निजं
 प्रविहाय गतं धनदानुचरम् ।
 प्रददाथ विभो प्रततातिरुषा
 प्रददाथ च मौलिमणिं हलिने ॥ १४६ ॥

आयातं जातु भद्रात्मकमपि तमभद्रात्मकं द्रागरिष्टं
 गोष्ठे निष्ठीडयामासिथ वसनमिवाकम्य पादेन सार्द्रम् ।
 ((१४६) प्रददाथ = हतवान् । दत्तेर्लिटि रूपम् ।
 प्रददाथ दत्तवान् । ददत्तेर्लिटि रूपम् ।)

प्रापद्वावत्कभावैकविदुरुभियमुत्पातजातावलोकात्
 भोजेन्द्रं नारदोऽसाविह मुनिरमुनाव्यन्व्युताभ्यर्चितोऽभूत
 अथ मुनिपुङ्कवभोजनृपा-
 वहितवधावगमैकरतौ ।
 अतिमधुरां गिरमेवमुभा-
 वकथयतां च मिथोऽजित तौ ॥ १४८ ॥

भूमिपालकुलमौलिजालमणिराजमानपदपीठ ते
 वासरोपगतधूसरोडुपतितुल्यमास्यमवनीपते ।
 तावकीनहृदि तायमानमयि तापभारमधुनातुलं
 व्यक्तमेव बत वक्ति तेन मम वर्तते हृदयमाकुलम् ॥ १४९ ॥

न्यक्षतो नृवर रक्षतो भुवनमक्षतोरुबलबाहुना
 लक्षये नियतमक्षयेह न तु दुःखमूलमिह तेऽधुना ।
 लोभनीयगुण गोपनीयमयि नो यदीह मयि सादरं
 साधु तद्विभज तावकीनहित साधनाहितमतावरम् ॥ १५० ॥

((१८७) भद्रात्मको वृषभरूपी । भोजेन्द्रः = कंसः ॥

(१८९) तायमानं -वर्द्धमानम् ॥ (१९०) न्यक्षतः = निश्चेषम् । मयि विभज = महां
कथ्य । अरं = द्रतं ॥)

विश्वलोकभृशविश्रुताधिकसुदुश्चरामलतपस्यया

दीपरूप ननु वेत्सि लोकगतवृत्तमेतदतिशस्यया ।

चित्तरूपमुकुरोत्तमे त्विह महत्तमे स्फुरति कि न ते

कीर्तयाशु यदि कीर्तनीयमजचेष्टिं नियमिनां पते ॥ १९१ ॥

शौरिणा नृवर वैरिणा तव निकारिणा कुसृतिकारिणा

तानि तानि विहितानि किञ्च विदितानि वैरिगणदारिणा ।

माधवे निखिलदानवेशभृशातानवेऽनिश्चाकृताग्रहे

जात एव विनिमाय तेन धृतनन्दजोऽयमवस्त् पुरे ॥ १९२ ॥

कामपालमपि नाकपालमुखलोकपालहितलोलुभौ

भूमिपाल लघु धेनुपालनिलयेऽकृताथ निभृतं विभो ।

एधमानतनुशोभमाननवयोवनौ भुवनलोभनौ

तावुभावपि च तावकानुचरतापिनौ व्रजनिवासिनौ ॥ १९३ ॥

दानवेषु महिताहवेषु भृशवैभवेषु भवता द्रुतं

याचितेषु लघितेषु तेषु बत केन वा पुनरिहागतम् । (var यापितेषु लघु)

सावधानमिह ते वघाय बत तौ मनो वितनुतो रणे

तद्विघेहि लघु तद्वधाय परमद्यमं यदुशिखामणे ॥ १९४ ॥

((१९२) भृशातानवे = अत्यन्तक्षये ॥ (१९४) लघितेषु = गतेषु ॥)

श्रुत्वा वार्ता त्वदीयां तदनु मुररिपो जन्मकर्मादिरूपां

तत्ताहक्कोधभारस्फुरदधरपुटो मण्डलायं कराये ।

धृत्वा कंसं जिघासुं पितरमजित ते स्वासनादुत्थितं तं

दद्वा भीतो मुनीन्द्रो मधुरमभिदथे तं प्रशंसन्नृशंसम् ॥ १९५ ॥

नरदेव वृथा वसुदेवमहो

जहि मा जहि मा महिमावसथ ।

लघिमापि भवेल्लघु माननिधे

तदतो विरतो भज तोषभरम् ॥ १९६ ॥

इति तं नृपतिं तव तातवधा-

द्विनिवार्यं गतेऽथ मुनौ मुदिते ।
 कुपितेन च तेन नृपेण विभो
 तव तौ पितरौ कलितौ रचितौ ॥ १९७ ॥

कंसो मांसाददेश्यस्तव तदनु वधे केशिनं हस्तिपालं
 मल्हांश्चादिश्य कल्प्यान् भवदुपनयने प्राहिणोद्गान्दिनेयम् ।
 धन्यानामग्रगण्यो निरिलभुवनरूढः शताङ्गाधिरूढो
 हन्तायन्नान्तरेऽयं त्वयि विनिहितधीरन्तरेवं व्यचिन्तीत् ॥ १९८ ॥

((१९७) कलितौ = बद्धौ ॥ (१९८) मांसाददेश्यः = मांसादतुल्यः । गान्दिनेयोऽकूरः ॥)

केदारगौडरागेण गीयते । चम्पताळेन वायते ।

सुचरितं विचरितं प्रागमेयं
 यदजितं त्वरितमवलोकयेयं

पल्लवम् ।

मम खलु मनो महितमयति मोदं
 मदभरितभोजनृपरचितखेदं (मम)
 हन्ताद्य मम विहृतमशुभजातं
 नन्तास्मि हरिपदं यदभिजातं (मम)
 विश्वमपि शाकुनमिह कुशलरूपं
 वीक्षेय विधुमुखं तदभिरूपं (मम)
 फलवदपि जनुरजनि ननु मदीयं
 पश्येयमपघनं यददसीयं (मम)
 अरिपक्षगोऽयमिति किमुत निन्दे-
 दतिभक्तिभागिति स किमुत नन्देत् (मम)

एवं चिन्तां वितन्वन्विविधमयमयन् गान्दिनेयो दिनान्ते
 सम्प्राप्तो गोकुलं तत्तदनु तत इतः सङ्कुलं गोकुलेन ।
 भद्रां श्रीपादमुद्रां यवकुलिशसरोजाङ्गुशाद्यक्षितां ते
 किं किं नालोक्य चक्रे शिवशिव नितरां भक्तिभाराकुलात्मा ॥
 माहादोहनलोकनाकुलतरस्वान्तौ चरन्तौ मुदा (var स्वाङ्गौ)

सायाह्नाहितमज्जनामलतरस्वान्तौ भवन्तौ तदा ।
संवीतासितपीतरूपवसनौ त्रैलोक्यसम्मोहनौ
व्यालोकिष्ट स हृष्टधीः कतिपयेराभूषितौ भूषणैः ॥ २०० ॥

भवता भवतापहृता भजता-
मसतामपि तापमिहावहता ।
अवलोकयता हलिना सह तं
मुमुदे जगदेकपते नितराम् ॥ २०१ ॥

भक्त्या दूरान्नमन्तं प्रणयविवशमुत्थाप्य चालिङ्ग दोम्याँ
केशिव्योमाभिधानासुरहननविधाश्चाधिताभ्यामुभाभ्याम् ।
प्रोद्यत्राज्यप्रहर्षं परपुरुषदुरापोरुभाग्यप्रकर्षं
सभ्राताभ्यर्हयामासिथ नतशिरसं गान्दिनीनन्दनं तम् ॥ २०२ ॥

करकमलेन तदीयकरं
परिकल्यन् हलिनापि समम् ।
निरतिशयं निलयं निभृतं
तमसि निनेथ दिनेऽथ गते ॥ २०३ ॥

प्रशान्तेनाशेषामपि कथयता कंसभणिति
निशां तेनानैषीरथ सपदि नन्दादिपशुपैः ।
निशान्तात्वां यान्तं पश्युपसुदशो वीक्ष्य विवशा
निशान्ते सन्तापादिति बत विलापं विदधिरे ॥ २०४ ॥

काम्बोधिरागेण गीयते । पञ्चकारिताळेन वायते ।

(१) ननु विघे दया नैव जायते
कुहचनापि हा लोकनाथ ते
यदिह मोहयन् देहिनोऽखिला-
न्महितरागभाराधिकाकुलान्
अतिमुदा मिथो नाथ योजय-
न्नतिशुचा ततोऽमून्चियोजयन्
विविधभोगलोलान् गुणाम्बुधे
विहरसे विनोदाय किं विघे

भुवनलोभनं माधवाननं
परमशोभनं शोकलोपनं
प्रमददोहनं लोकमोहनं
रुचिरलोचनं मानमोचनं
महितनासिकानाळदन्तुरं
मकरकुण्डलेनातिभासुरं
अधरविम्बकान्त्यातिबन्धुरं

((१) “अहो विधातस्तव न कच्चिद्या
संयोज्य मैत्र्या प्रणयेन देहिनः ।
तांश्चाकृतार्थान् वियुनङ्गपार्थकं
विचेष्टिं तेऽर्भकचेष्टिं यथा” इति भागवतम् ॥)

मधुरमन्दहासानिसुन्दरं
किमपि हन्त नो दर्शयन्निदं
लघु तिरोदधाथातितापदं
कठिनचेतसो व्यापृतं तु ते
बत विनिन्द्यमेवेह चिन्तिते
अजित ते कथं नाथ दासिकाः
सह सदा त्वयैवाहितासिकाः (१)
त्यजसि माधवामूरुपासिकाः
बत पदाम्बुजैकावतंसिकाः
मृदु पुरास ते नाथ मानसं
शिव शिवाधुना जातमायसं (२)
किमिह देहिनां देववैभवं
वितनुते हि नो भूरिगौरवं
अपृथगास्थिता कुत्र ते गता
निजजने दया लोकविश्रुता
इह कृपालुतापादितां प्रथा-
मयि सखे हरे मा कृथा वृथा
((१) आहितामिकाः = कृतावस्थानाः ॥
(२) आयसमयोविकारः ॥)

स्वपितरौ पतीनात्मजान् गृहा-
 नपि विहाय ते सङ्गमाग्रहाः
 सततमास्महे तन्न वेत्सि किं
 सकलसाक्षिता ते क्षताज किं
 मधुकिरो गिरो मन्थं गतं
 मधुरमीक्षितं मोहनं स्मितं
 मनसि तेऽखिलं माधव स्मृतं
 मदनपावके मारुतायते
 अगतयो वयं माधवाधुना
 त्यजसि चेदिमा नो दयां विना
 जगति चातकीनां घनाद्वते
 ब्रजति को नु जीवातुतां पते
 प्रतिदिनं दिनेशो वियोगिनीं
 सुखयते न किं वा सरोजिनीं
 पुरपुरन्धिकापुण्यपूर ते
 स्मृतिपदं भवेमेह किं पते
 अपहरन् स नो जीवितं परं
 ब्रजभुवो द्रुतं क्रूरधीर्वरं
 बत भवन्तमकूरनामतां
 कथमयेदयं धूमकेतुतां
 स सुकृती पुरे कामिनीजनो
 जनिफलं भजेदय किञ्चु नो
 कळभयानवल्लोभनं गतं
 तव तु रूपयन् रूपमद्भुतं
 असुकृतीह चेद्रूप्यते वयं
 ननु कनिष्ठिकाधिष्ठिताः स्वयं
 किमिह कुर्महे शोकसञ्चिताः
 किमिह चक्षमहे दैववञ्चिताः
 इति बत विलपन्त्यो गोपिका निश्चसन्त्यो
 रुदुरिह बहन्त्यो हन्त तापं दुरन्तम् ।
 प्रणयममितमन्तर्वीक्षितैः सूचयन्त्यो

विवशमति भवन्तं सस्पृहं लोकयन्त्यः ॥ २०५ ॥

शरण्य जगतां पेतुस्तरुण्यो विरहानले ।

हिरण्यरेतसि यथा हरिण्योऽरण्यसम्बवे ॥ २०६ ॥

अकूरेणाधिरूढो रथमथ हलिना वासहायं सखायं

गोपीनामातुराणां कमपि खलु विमुच्याधिभारं विमोच्य ।

वेगादागाः प्रतीरं दिनकरदुहितुस्तज्जले त्वां विमज्जन्

वैक्ष्योन्मज्जैक्षत त्वामतिकृतुकमपि स्यन्दने गान्दिनेयः ॥ २०७ ॥

निर्मज्यालोक्य भूयो भुजगवरशायं भूषणैभूषिताङ्गं

निस्सीमोद्यत्रभोत्सारितसमसमयोत्सर्पिभास्वत्सहस्रम् ।

राजन्तं वैजयन्त्याप्यरिकमलगदाकम्बुकप्राग्रहस्तं

लक्ष्या भूम्या च संसेवितमिति नुतवान् पूरुषं त्वां पुराणम् ॥

पाटिरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

मुरनरकमथन जय पुरमथनदयित जय

सुरपरिषदधिप जय जय जय मुरारे

आनन्दरूप जय गोविन्द राम जय

गोवृन्दपाल जय जय जय मुरारे

मरणभयहरणकर कृपणजनभरणपर

चरणगतशरणपर जय जय मुरारे

आनीलबाल जय गोपालबाल जय

लोकैकपाल जय जय जय मुरारे

सुरविसरसुखनयन सरसिरुहस्मनयन

पुरुसुकृतकृतनवन (१) जय जय मुरारे

शान्ताशायावनत सन्तापनापहर

कान्तामलाङ्गलत जय जय मुरारे

लक्ष्मीकान्त विभो भवापह भवानक्षीणकान्ते हरे

वक्षोभागविलासिहार भगवन्नक्षामरक्षामते ।

((१) कृतनवनः = कृतस्तुतिः ॥)

जिष्णो विद्विषतां स्थितौ त्रिजगतां धृष्णो भविष्णोऽवने

विष्णो वृष्णिकुलावतंस शमलं मुष्णातु पुष्णातु च ॥ २०९ ॥

((२०९) शमलं पाप मुण्डातु, शं सुखमलं पुण्डातु च ॥)

मलहरिरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

(१) सारविसारवराकृतिमितवा-

नाशु हयग्रीवं विशसितवान्

यो निगमगणान्विधयेऽर्पितवा-

न्माधव तस्मै नाथ नमस्ते

(१) इदं “प्रळयपयोधी” त्यादिगीतगोविन्दगीतकच्छायामर्थतोऽनुसरति ॥)

पल्लवम् ।

पुरुषोत्तम परपुरुष नमस्ते

विबुधोत्तम मुरमथन नमस्ते (पुरु)

कामठमपि पृथुलवपुर्घृतवान्

कामद ननु मन्द्रमुद्धृतवान्

योऽमृतममरानपि पायितवा-

न्माधव तस्मै नाथ नमस्ते (पुरु)

क्रोडवराकृतिमलमनुकृतवान्

घोरहिरण्याक्षहतिं कृतवान्

क्षोणिमिमां यो बत रक्षितवा-

न्माधव तस्मै नाथ नमस्ते (पुरु)

नरकेसरितनुमुररीकृतवान्

सहिरण्यं खलु कशिपुं हतवान्

प्रहलादं यो बत पालितवा-

न्माधव तस्मै नाथ नमस्ते (पुरु)

मोहनमपि वामनवपुरितवा-

न्दानवकुलनाशन बलिमृतनान् (१)

यो जगादिद्मरिलं बत मितवा-

न्माधव तस्मै नाथ नमस्ते (पुरु)

भृगुकुलममलं तदलङ्घृतवान्

कृतवीर्यसुतं समरे जितवान्

नृपकुलमपि कुपितो यो हतवा-

न्माधव तस्मै नाथ नमस्ते (पुरु)

दिननाथकुलं हि सनाथितवान्

पितृवाचा वनभुवि विचरितवान्

रावणगळमपि यो विदलितवा-

न्माधव तस्मै नाथ नमस्ते (पुरु)

((१) बलिमृतवान् = महाबलिं गतवान् ॥)

हलवरधर ननु राम नमस्ते

क्षितिभरहर ननु कृष्ण नमस्ते

नरनारायण नाथ नमस्ते

सुखबोधसन्देकमय नमस्ते (पुरु)

मजज्ञप्याशु मजज्ञिह सुकृतवतामग्रगण्यो वरेण्ये

ब्रह्मानन्दाम्बुराशावतिविवशमतिर्भक्तिभारेण नुत्वा ।

तत्रैवान्तर्हिते त्वय्यथ सकुतुकमुन्मज्ज फुलाननाङ्गं

कंसारामं स निन्ये सपदि परिणते त्वां दिने गान्दिनेयः ॥ २१० ॥

भ्रात्रा सवात्र भुत्त्वा सखिभिरपि भवान्नूनमाकृष्यमाणः

पौराणां पुण्यपूरैरस्तिलजनवृतां राजवीथीमथागात् ।

अत्रायान्तं च कञ्चिद्रजकमद्लयत् प्रार्थनापार्थ्यरोषात्

प्राणैषीत्तोषभारं वरवितरणतो वायकं मालिकं वा ॥ २११ ॥

कुञ्जामृज्जीवितन्वन् सरसतरगिरा सङ्गमं चानुगृह्णं-

श्वापं मित्त्वाथ भित्तेन च सपदि भटानक्षिणो रक्षिणो वा ।

सानन्दं नन्दवाटीं सह सखिभिरितो यामिनीं यापयित्वा

रङ्गद्वारं बृहद्वारणगहनतरं प्रापिथाथ प्रभाते ॥ २१२ ॥

((२१२) भित्तं शकलम् ।)

स कराळतरं करवाळवरं

स्वकरेण वहन समरोहदरम् ।

अज रम्यतरं निजहर्म्यतलं

यदुराडपि मन्त्रिजनेन समम् ॥ २१३ ॥

प्रकोप्याभ्याशापातितमिभकुलापीडममुकं

प्रहारैस्ते घोरजित विततापीडममदम् ।

विलुञ्छन् दन्तौ त्वं कृतरिपुकुलापीडन विघो

नदन्तं साम्बषं लघु कुवलयापीडमवधीः ॥ २१४॥

((२१४) इभकुलापीडः = गजगणावतंसः ॥)

(अथवा सम्प्रहारवर्णने सति ।

नाम्ना कुवलयापीडं धाम्ना निरूपमाजित ।

कोपयन् दन्तिनं यन्ता प्रापयन्निकटं तव ॥ २१५॥

रभसाकुलितं रभसापतितं

तरसा भरितं तरसावितथम् ।

अवपात्य जवादवनीकदनौ

प्रहरे न्यहरोऽपि हरे रदनौ ॥ २१६॥

अतिघोररदाहतिवीतमदं

द्विषदन्तक हन्त नदन्तमभुम् ।

असतामवधीरणाधीरवधी-

रपि यन्तृवरानपि मन्तुकरान् ॥ २१७॥

दन्ती कुवलयापोडो मृतोऽप्युदपतद्वत् ।

अधिकं समृतक्रोधादाजावमृदुलो भवान् ॥ २१८॥

प्रमदमथ भजन्तौ मल्लशालां भवन्तौ

विविशतुरिमदन्तौ स्कन्धदेशे वहन्तौ ।

हृदयमपहरन्तौ पश्यतामावहन्तौ

मुदमलमसदन्तौ साधुलोकानवन्तौ ॥ २१९॥

तनुमानतनुर्वनितावितते-

रशनिर्ननु माधव मल्लततेः ।

पशुपालजनस्य ननु स्वजनो

विदितोऽयमिति व्यलसो हलिना ॥ २२०॥

वीक्ष्यतौ विश्वलोकैरपि तृष्णितरैर्विस्मयस्मेरतारै-

नैत्रनिर्यन्निमेषैर्मुरहर मुहुरापीयमानाखिलाङ्गौ ।

रङ्गे भान्तौ भवन्तौ सह समुपसरन्मुष्टिकेनापि तुष्ट्या

चाणूरोऽसावराणीत्सबल इह भवानप्यमुं तृप्यदात्मा ॥ २२१॥

((२२०) “मल्लानामशानिरिति भागवतपद्यार्थशकलमेतत् ॥)

शङ्कराभरणरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते

अगधर हलधर हन्त भवन्तौ
परमनियुद्धे परिचयवन्तौ
इति गमितौ पुरमरिसमिदन्तौ
नरपतिनाधिकमहितोदन्तौ

पल्लवम् ।
भवतोरवलोकनतो हृदये
वीर्यवतोरियमुदयति मुदये (भवतो)
अवनीभृदवलोकितुमतिलोभी
सदसि नियुद्धं पृथुवलशोभी
प्रियमवनिपतेरयि करणीयं
निखिलजनैरिदमिह महनीयं (भवतो)
प्रियकृत उदियान्मञ्जलजालं
विप्रिय कर्तुरमञ्जलजालं
सुशुभाशुभयोरिह जगतीशो
निखिलसुरेशमयो जगतीशो (भवतो)
शृणु ननु चाणूर नृपाभिमतं
करणीयमितीह समानुमतं
अमुकौ पृथुकौ ननु पृथुलवलै-
र्विहरेव कथं प्रथने कुशलैः (भवतो)
बकहर बालवलौ न भवन्तौ
बलमिह नियतं बलवद्यन्तौ
यदिभं घेनुकमपि हतवन्तौ
प्रसभं बलिनं प्रसुषितवन्तौ (भवतो)
समुचित इह तत्समरविहारो
नियतमसाविह नहि परिहारो
कृष्ण मया झटिति भवान् घटिता
मुष्टिकनाम्ना मुसली घटतां (भवतो)
उत्त्वैवं तौ भवन्तावपि भुजयुगमास्फोल्य जाघण्यमाना-
वन्योन्यं विक्षिपन्तौ पुनरपि तरसैवापतन्तौ रुषान्यौ ।
जानुभ्यां जानुयुगमं शिर इहू शिरसा वक्षसा चापि वक्षो

निघ्नन्तौ निष्पतन्तौ निरतिशयरयादापतन्तौ हसन्तौ ॥ २२२ ॥

अन्योन्यं गृह्णाणौ मुहुरपि बलतो मुच्यमानौ समानौ
वेगादाश्लिष्यमाणावधिकदृष्टमथ भ्रामणैर्ब्राम्यमाणौ ।

मुष्ठा निष्कर्त्यमानौ निरवधिकबलं स्थापने स्थाप्यमानौ
तन्वानौ कर्षणं चेरतुरिह विविधं चालनैश्वाल्यमानौ ॥ २२३ ॥

कोपभरशोणतरलोचनसमेतौ
लोकवरबाहुबलमूलगृहभूतौ ।
लोकयितृभीतिकरमाहवविनीतौ
घोरतरमादधृतुराराहवमथैतौ ॥ २२४ ॥

बलिनोरनयोरतिबालकयो-
रसमं समरं समवेक्ष्य च वाम् ।
अनुरागदयाव्यसनाकुलधी-
रबलावलिरीश मिथोऽकथयत् ॥ २२५ ॥

मुखारिगणे गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

सखि यो विलोकयति बालबलिनो रणं
स्पृशति तमधर्मोऽयमधकारणं
पल्लवम् ।
वीक्ष्य रणमसममपि वदनमनयो रणे (var मनयोरये)
स्थातुमपि यातुमपि न तु पारये (वीक्ष्य)
धर्मव्यतिक्रमो भवतीह सुनियतं
तत्सदसि वर्तिरुं न तु समुचितं (वीक्ष्य)
क च किसलयातिमूदुलाङ्को बालकौ
क च वज्रनिभतनू मल्लहतकौ (वीक्ष्य)
श्रमवारिभृशहारि बालयोराननं
व्यालोकयाखिलजनामोदनं (वीक्ष्य)
श्रुत्वा च दीनं वचनं वधूनां (var व्यसनं)
स्मृत्वा च पित्रौर्वचनं दयालू ।
यातौ भवन्तौ व्यवसायवन्तौ (var जातौ)

हन्तुं द्विषन्तौ पुरुपुण्यवन्तौ ॥ २२६ ॥

चाणूरं त्वमपोथयोऽथ पृथिवीपृष्ठे व्यसुं भ्रामणा-
द्रामो मुष्टिकमेष मुष्टिभिरहन् वेगाद्मैवानुगैः ।
आलोक्येदमुदीर्णरोषभरतो व्याघूर्णमानाशयो
वाक्यं व्याहरदेष भोजनृपतिर्वायं हरे वारयन् ॥ २२७ ॥

((२२७) अहन् = हतवान्)

नाट्टरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

अपगमितभूरिमद्मपनयत दूरतर-
मसुरकुलनाशपरपशुपयुगपाशं (१)
आहत्य पशुपचयमाहत्य वसुनिच्य-
मावध्य नयत (मु) बहुराशु विहताशं
((१) पशुपयुगपाशः = कुत्सितं गोपयुगलम् ॥)
अनिशमपि वसुदेवमहिततरमदसीय-
पितरमपि नयताशु पितृपतिसकाशं
कन्दळितनिरूपमानन्दभरविवशित
नन्दमपि कलितमावहत सुदुराशं
अहितहितसाधने सततकृतमानसं
जनकमपि मामकं गळकलितपाशं
दूरतरमाकृष्य धूतकृपमाहत्य
भूरिमद्माहुकं नयत लघु नाशं
भूमृत्कुञ्जरानिस्वनं निशमयन भूरिक्रुधाशूत्पत-
न्नुत्तुञ्जं बत हर्म्यशृङ्गममुमापात्यावनौ त्वं हरिः ।
हत्वाथ स्वपदं निनेथ तरसैवाश्ये हली पिष्ठवान्
कह्वादीन् प्रतिधेन घोरपरिघेणास्यानुजान् सानुजान् ॥ २२८ ॥
कंसो नित्यनृशंसधीरपि भवत्सारूप्यमासो जवा-
जीवानां भुवने हि पुण्यनिवं जानाति को वा पुमान् ।
वैरेणापि स ते स्त्ररन् पदमगात् स्त्रेहादहो किं पुन-
स्तस्मात्त्वत्स्मृतिरूद्धृताखिलमला त्वत्प्रासिसिद्धौषधम् ॥ २२९ ॥

तावेतावति कातरौ स्वपितरावासाद्य सद्यो युवां
 तावेतावधिकादरावतिचिरादालोक्य मोदाकुलौ ।
 पाशादाशु विभो विमोच्य विनिबद्ध प्रेमपाशैभृशं
 भक्त्या तत्पदपङ्कजेषु पतितौ सत्रा प्रमोदाश्रुणा
 तौ प्रभूतनयौ वीक्ष्य तौ प्रभू तनयौ युवाम् ।
 सर्वदा भजतां पुंसां सर्वदाभजतां मुदम् ॥ २३० ॥

तत्त्वं विदश्यामतिशङ्किताभ्यां
 ताभ्यां पितृभ्यामभिवन्दिताभ्याम् ॥ १ ॥ २३१ ॥

एतौ भवन्तावकृतोपगृहा-
 वेतौ च गामूचतुरात्तमोहाम् ॥ २३२ ॥

भैरविरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

जननि विभो जनक वृथा युवयो-
 रभजनतोऽजनि ननु जनिरनयोः
 शिव शिव विधिनाहतयोरयि नौ
 वरमिह गुरुजनसेवनमवनौ
 पल्लवम् ।

भवदसभाजनतो बत जनितं
 बृहदपराधमिमं नौ सहतं (भव)
 निजपितृनिकटे खलु निवसन्तो
 निरवधिलाळनमपि च भजन्तो
 भुवि पृथुका यं प्रमदमयन्ते
 कचन न तादशमिह नियतं ते (भव)
 अपि भवदन्तिकनिवसनयोग्यौ
 सन्ततमावामसकलभाग्यौ
 किञ्चिदविन्दाव न नूनमिदं
 किं नु विनिर्माति न दैवमिदं (भव)
 किमपि च वृत्तिं शित्र शिव पुत्रो
 यो न विधत्ते भुवि निजपित्रोः
 प्रेत्य यमालयमेत्य स नियतं

मृत्युगिरा निजात्ति च पिशितं (भव)
 कुशलोऽपि च योऽवति न कुटुम्बं
 वसुलोभादपगळद्वलम्बं
 श्वसितयुतोऽपि मृतो नियतमयं
 भजति हि महितममुत्र च निरयं (भव)
 मातुलभवभयपरमातुरयो-
 मुहुरापतितारिभिराकुलयोः
 परतच्चकयोरयि बालकयो-
 दोषमशेषं विषहतमनयोः (भव)
 दैवादुपनतभवदभजनयो-
 र्भवदीयदयाभरभाजनयोः
 निजनन्दनयोरनयोरुभयोः
 शरणं ननु नौ चरणं युवयोः (भव)
 प्रमोहदां वाचमिमां निशम्य
 प्रणीय वामाङ्गमपेतशङ्कम् ।
 प्रकाममालिङ्ग्य पिता च माता
 प्रमोदभारं विभराम्बभूव ॥ २३३ ॥
 अथ तौ दधतौ तनयौ सनयौ
 प्रणयात् प्रलयाद्विघुरौ पितरौ ।
 नयनान्नाङ्गिनाङ्गितैर्लङ्घितै-
 रपि तैरमृतै रचितौ स्नपितौ ॥
 सामोक्त्या सान्त्वयित्वा भृशमिति पितरौ प्राज्यमोदाकुलौ तौ
 राज्यं न्यस्योग्रसेने ततिमथ भयदूनां यदूनां प्रदानैः ।
 सद्यो हृयैः प्रलाय प्रणयपरवशं तं विसृज्याथ नन्दं
 विद्या लब्ध्वाप्य सान्दीपनिमथ भवता दक्षिणार्थेऽर्थितोऽसौ ॥ २३४ ॥
 अच्छौ जातु मृतं सुतं मम दिशेत्युक्त्या गुरोरण्वं
 गत्वा पञ्चजनं निहत्य सहलो धृत्वा दरं तद्वम् ।
 मृत्योरेत्य च पत्तनं दरवरं दध्मौ रवं दारुणं
 श्रुत्वोपेत्य यमोऽनमत् समगदप्रीत्या भवानध्यमुम् ॥ २३५ ॥

मलहरिरागेण गयिते । पञ्चकारिताळेन वायते ।

धूतद्विरितनूतचरित भवदुपागतं
भूतमहित पूतमकृत सद्ब साम्रतं

पल्लवम् ।

अयि हरे शृणोतु मम वचोऽवधानवान्
अस्त्रिलजनहितैकविनिहिताशयो भवान् (अयि)
हेतुना तु केन वा युवामिहागतौ
देवदेव नैव वेद्धि हेतुमागतौ (१) (अयि)
((१) आगतौ = आगमने ॥)

(१) सकलदोहळाभिपूरणोद्यतात्मनोः
किमिह पूर्यामि दोहलं महात्मनोः (अयि)
धर्मराज विहितकर्मजालनियमितं
वारिराशिपतितमानयाशु गुरुसुतं (अयि)
ननु निजाधिकारहानिरिह न जायते
मम नियोगयोजनेन जीवितेश ते (अयि)
तदिह सपदि शिशुकममुकमानयाधुना
देशिकस्य दक्षिणां हि साधयामुना (अयि)
आभाषितेन भवतैवमनेन दत्त-
माचार्यसूनुमुपनीय दिदेश तस्मै ।
आश्लिष्य नष्टतनयेन ततः प्रमोदा- (var आष्टिलष्टनष्ट)
दाशासितोऽजनि भवानमुना ससीरी ॥ २३६ ॥

पौरानामोदयन्नापिथ पुरवरमापूर्यन् पञ्चजन्यं
मित्रं लब्ध्वोद्धवं तं निरिलनयविदामुत्तमं बुद्धिमन्तम् ।
आयासेनालमायास्यति सपदि सरोजायताक्ष्यो जनोऽयं
सन्देशैरेवमाश्वासय पशुपवधूरेनमेवं न्यगादीः ॥ २३७ ॥

((१) दोहळोऽभिलाषः ॥)

आदायाज्ञां त्वदीयामथ रथमधिरुद्याशु तोषेण घोषं
सोऽयं सायं गतोऽरीरमदपि पितरौ ते विशेषैरशेषैः ।
आलोक्याभ्येत्य गोप्यो लघु तव सदशं वेषभूषादिभिस्तं
वीतव्रीळा विलेपुर्विविधमिति विभो विह्वलास्त्वां स्मरन्त्यः ॥ २३८ ॥

कामोदरिरागेण गीयते । पञ्चकारिताळेन वायते ।

प्रहितवानये त्वां प्रसूकृते
पितृकृतेऽथवा सुन्दराकृते
पशुपराडयं क्रूरधीररं
किमिह तस्य कार्यं ब्रजे परं
नगरकामिनी कामदोऽद्य ते
सुमुख हे सखा कुत्र वर्तते
ब्रजमाधवं वक्षिय चेतना
क्रकचदीर्यमाणैव नोऽधुना
कथमिमाः स्मरेद् ग्रामकामिनी-
रनुभवन्नयं पौरकामिनीः
किमु पिकः स्मरेन्निम्बमञ्जरी-
रनुभवन्नयं चूतमञ्जरीः
जहति निर्धनं वेशजाङ्गना
जहति खल्वकल्पं नृपं जनाः
गुरुमधीतविद्या हि तत्क्षणं
नियतमृत्विजो दत्तदक्षिणं
फलविहीनमुर्वीरुहं खगा
विहितमोजना गेहमध्वगाः
दहनदह्यमानां मृगा वनी
समनुभूय जारोऽन्यकामिनीं
स हि तथैव हा नोऽनुभूतवान्
सपदि चावधूयेह यातवान्
बत जनार्दनो निर्दयो भृशं
ब्रजजनार्दनो जायतेऽनिशं
विरहवेदना जृम्भते हि नो
हृदय एव हा तस्य जातु नो
विरहतो विधोराधिभागियं
कुमुदिनी तु नैवोडुराडयं

अतिगते भवे पापजालकं
 नियतमाहितं घोररूपकं
 निपतिता वयं हन्त दुस्तरे
 निरवधौ यतो दुःखसागरे
 विलपितैरलं विश्वदक्षपुमान्
 न यदि वेद नो वेदनामिमां
 विगतविग्रहाः प्राप्य तं पति
 विरहवर्जिताः प्राप्नुमो रति
 स्मारं स्मारं भवन्तं मुहुरिति विलपन्त्यो भृशं निश्वसन्त्यो
 हा हा कान्तेति कान्ता मुमुहुरपि हरे त्वत्प्रिया विप्रयोगात् । (तान्ता)
 आश्वास्यासौ त्वदास्योदितमधुरगिरा तादृशी वीक्ष्य भक्ति
 विस्मेरास्याम्बुजस्त्वां ब्रजयुवतिदशामुद्धवोऽप्युद्धवोऽगात् ॥ २३९ ॥

((२३९) उद्धवः = उत्सवः ॥)

कुञ्जामजायताक्षीं सरसमुपसरच्छवेनापि सार्ज्ज
 दत्तोपश्चोकसंज्ञं सुतमथ हलिना नन्दयन् गान्दिनेयम् ।
 ज्ञात्वा कौन्तेयवार्ताममुमथ विसृजन्मागधं क्रोधभारा-
 दासं जामातृघातान्मुहुरपि जितवान्निन्यिषे सैन्यमन्तम् ॥ २४० ॥

घोरतरकोपभरयोधवरशोभी
 वीरवरभीतिकरभीमरणलोभी ।
 नाथ मधुरामथ रुरोध पृथुरोष-
 स्तावदयि देव यवनाधिपतिरेषः ॥ २४१ ॥

रुन्धाने म्लेच्छनाथे नगरमथ निजान् वान्धवान् द्वारकाया-
 माधायोदारयोगाच्चकित इव गतः पत्तनादात्तमोदम् ।
 पञ्चामाधावमानो यवनपरिवृद्धेनानुयातो गुहाया-
 मालीनोऽमुं व्यतानीः पदहृतमुच्छुन्देन भस्मावशेषम् ॥ २४२ ॥

तस्मै भूपाय तस्थे व्यतरदयि भवान्मुक्तिदात्रीं च भक्तिं
 हत्वा तां म्लेच्छसेनामधिसृति रभसेनाकुलायागताय ।
 दत्वा दर्पावहं माधव विजयमहो मागधायैकवारं
 सम्पाप्य द्वारकां तां पुरटमयपुरद्वारकान्तां ननन्द ॥ २४३ ॥
 भारतीपतिभारत्या रेवती रेवताहृताम् ।

हृद्यामुद्धाहयामास सद्यो हलभृता भवान् ॥ २४४ ॥

अद्वागौरदुकूलबद्धरशनाजाताभिजातप्रभमौ

स्फीतामोदसुरौ कळिन्दतनयादारादनन्ताभिघौ ।

ज्यायांसौ नवकालफुल्कमलश्रीहारिणौ हारिणौ

रामं त्वामपि रेवतस्य दुहितुर्वन्दे वरं देवरम् ॥ २४५ ॥

वैदर्भोऽदध्रशोभाधुतविबुधवधूं रुग्मिणीं सोऽपि रुग्मी

हृद्यां चैद्याय दातुं समय इह समारब्धवानिद्वमोदम् ।

ज्ञात्वा वार्तामथैतामधिकतरशुचा व्याकुला बालिकासा-

बाबाल्यारूढ भावा त्वयि पुनरहिनोद्वाडवं वासुदेव ॥ २४६ ॥

प्रोद्धामाङ्गजबाणसङ्गजरुजा प्राप्तौ च ते संशया-

च्चैद्योद्वाहविशङ्क्याप्यवशतां यान्ती श्वसन्ती च सा ।

((२४३) पुरटं = हेम ॥ (२४५) शेषेण विशेषणानि रामकृष्णयोर्योज्यानि ॥)

शव्यायां लुठतीह जामिरुदती पर्याकुलं जाग्रती

खिन्नाङ्गीति चिचिन्त हन्त भगवन्नाक्षीजनालम्बना ॥ २४७ ॥

मुखारिरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

शरणागतशरणदच्चरणाङ्गं

भुवनामोदनवदनजिताङ्गं (१)

मधुनाशनसविधमितो गतवा-

नधुनापि स कुत इह नागतवान्

पल्लवम् ।

हरिरिह जगदभिमतसाधयिता

मम तु किमभिमतमभिपूरयिता (हरि)

दमघोषसुतो मम पुरमागा-

दुरुघोषयुतो ननु पुरुवेगात्

रजनीव्यवहित एष विवाहोऽ-

प्यजनि बताद्य तु मेऽसुखवाहो (हरि)

त्रिजगति विदिते मुहुरतिलळिते

मम मतिरजिते धावति दयिते

((१) अजश्वन्दः । समासद्वयस्य सविधविशेषणत्वं चिन्तनीयम् ॥)

मतिमतिगहनां कमलाजाने-

रहमतिकृपणा किमपि न जाने (हरि)

यदि किमपि च हन्त पुरा सुकृतं

व्यतिगतजननेषु मया तु कृतं

दयितो भवतु स वसुदेवसुतो

न तु जातुचिदपि दमघोषसुतो (हरि)

नलिनेषुगृहिण्यपि कमनीयं

भुवनेषु तममुमतिकमनीयं

यदि पश्येन्निजपतिशरनिवहे-

र्विदलितहृदया वितपेदसहैः (हरि)

शैशव एव गतोऽतिथिजनतो

रागवशं गुणगणनिशमनतो

हृदयं कृतपदमिह पुंसि परे

न तु पुनरभिरमते पुंसि परे (हरि)

अबलैकबलोऽपि स मे हृदयं

मदनो हि दुनोति शरैरदयं

बलसखकृतपदमपि किमहो नो

कुरुते जगति विवेकविहीनो (हरि)

यदि स विनिन्दन्नसुनाथो मा

विसृजेदहमपि चासूनवमा

सति च तथा सुयशास इह भूयो (१)

भवितायश इति दूये भूयो (हरि)

एवं चिन्ताभरान्धां मुरहर मुदितामातनोदातुरां ता-

मासो विप्रोऽयमासो रहसि तव खलु श्रावयित्वाथ वार्ताम् ।

प्राप्ताप्याश्वासमेषा पुनरपि च हरे हन्त शङ्कामयन्ती

वाचं तां विश्वसन्ती विवशमति तवासिप्रतीक्षैव तस्थौ ॥ २४८॥

विष्वक्सेनोऽयमायाति, हि नृपनिवहो भद्ररूपो बतासौ

कृष्णोऽभ्येति, द्विपौधो ब्रजति खलु पुरीमच्युतोऽसौ, स्ववृत्तात् ।

विप्रौधो वाचमेवं पुरजनकथितां बालिका सा निशम्य

प्रोद्यत्प्रोद्याममोदव्यसनशब्दधीः कां दशां वा न भेजे ॥ २४९॥

तावत्प्राप्तो बतैको मधुमथन भवान् दिव्यया देहकान्त्या
 त्रैलोक्यं क्षोभयन्त्या मदनमदभरापूरमुत्सारयन्त्या ।
 स्त्रीणां पुंसां च चेतो दृशमपि च हरन्नच्चितं मञ्चदेशं
 भीष्मेणाभ्यर्चितोऽसावलमलमकरोत्प्रणयन् पौरलोकम् ॥ २५० ॥

शृङ्गारोऽज्ञीकृताङ्गः किमु महितविवाहावलोकार्थमागा-
 दज्जीकृत्याङ्गजोऽज्ञं त्रिभुवनकमनं सङ्गतो वाङ्गनार्थी ।
 ((१) भूयो बहुलमयशः ॥ (२४९) विश्वक्सेनोऽयमायातीत्येतावच्छवपे
 कृष्णागमनबुद्ध्यामोदः, नृपनिवह इत्यस्य श्रवणे सेनापवृत इति तात्पर्यग्रहणाद्यसनम्
 । एवमुत्तरत्रापि ।)

किं वा भूमौ मनस्संवननमयपरब्रह्मविद्यैव मूर्ता
 विस्मरैर्विश्वलोकैर्विविधमिति भवान् पङ्कजाक्षाशशङ्के
 चन्द्रो वायमुदेति सान्द्रसुषमो लक्ष्मात्र नो लक्ष्यते
 किं वा सारसमेव शारदमिदं कुत्रापयातं पयः ।
 एवं संशयिताशयेन निपत्त्वीलालोकेन ते
 लोकेनाननमित्यनल्पकुतुं पश्चाद्विभो निश्चितम् ॥ २५२ ॥

((२५२) शारदं सारसं = शरत्कालजातं कमलम् ॥)
 काचित् पुण्यैरगण्यैर्यदि पुरुषमणेरुर्वरापार्वणेन्दो-
 जायेतामुष्य जाया प्रतिनवसुषमामण्डलमग्नमूर्तेः ।
 धन्यां मन्यामहे तामिति नरकरिपो गाढमुक्तणिताभि-

वैकुण्ठोत्कण्ठमाभिर्युवतिततिभिरुद्गेलमुद्दीक्षितोऽभूः ॥ २५३ ॥
 आनर्ताधीश्वरायैरथ सह सहस्रानर्तवद्वाभियोगै-
 रानर्तो वीरलक्ष्म्याः प्रणयविवशमानर्त तत्राग्रजस्ते ।
 रुद्राणीं रुग्मणीं तु प्रवणमति सखीविप्रपत्नीसमेता
 गत्वा गुप्ता भटौघैः कृतनतिरिति तां त्वद्गतात्मा ययाचे ॥ २५४ ॥

इन्दिशरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

अहमयि दयिता हि भवानि (१) हरे
 (१) लोडुत्तमैकवचनम् ॥)

रिह विहतिं देवि भवानि (१) हरे: (२)

((१) सम्बुद्धिः । (२) लिङ्गः रूपम् ॥)

पल्लवम् ।

अभिमतमभिपूर्य तरसा मे

नतजनवरवितरणकृतकामे (अभि)

दमघोषसुतो न तु परिणयता-

मनये तव मां परिचरणयतां (अभि)

विपदावलिपरिहरणे निपुणं

मम ते पदमुरुकरुणे शरणं (अभि)

याचित्वैवं भवानीमथ विधिवदिमां पूजयित्वा च भक्त्या

निष्क्रान्ता सा निजाळीकरनिहितकरा नग्रकम्राननाभा ।

क्षोणीन्द्रान् क्षोभयन्ती दिशिदिशि निभृतं लोकयन्ती चरन्ती

भान्तं हन्तालुलोके मदनमिव तदा मूर्तिमन्तं भवन्तम् ॥ २५५॥

तामथ स चारुतरतामरसनेत्रां

कामशितबाणशतकामहतगात्राम् ।

लोकयति भूमिपतिलोक इह मोदा-

न्नाथ रथमाशु च निनेथ गतखेदम् ॥ २५६॥

देव सहसैव बलदेवसहकृत्वा

रुग्मणमनीकमपि तिग्मयुधि जित्वा ।

स्वीयमुपनीय महनीयमथ गेहं

तामजित तात कृतवानसि विवाहम् ॥ २५७॥

बालां वीळाकुलां तां कथमपि च विधायोक्तिभज्ञा विघेया-

माधायाङ्के तु पङ्केरहनयन समलिङ्ग्य कम्राङ्गवल्लीम्म् ।

वीक्षं वोक्षं च चुम्बन्मुहुरपि चिकुकं प्रोन्नयन्नाननाभं

पायं पायं च रागाधरमधु भवान्नैव त्रुतिं प्रपेदे ॥ २५८॥

सत्राजिन्न ददौ स्यमन्तकमहो जातु त्वयाप्यर्थितं

तद्भाता मृगयारतो वनमितो धृत्वा प्रसेनो मणिम् ।

सिंहोऽमुं हतवान्मणौ पिशितयीः सिंहं न्यहन् जाम्बवान्

रत्नं चाधित बालके मणिहरं त्वामेव लोको जगौ ॥ २५९॥

कृष्णो बाल्येऽप्यमुष्णादधिघृतनवनीतांशुकार्भीरनारी-

भैंजङ्गं शाङ्खचूडं वसु पुनरघुना भीष्मकन्यां समक्षम् ।
रत्नं चाप्येष एव कं पुनरप्सरेन्मानसे वासना सा
तस्मादस्माभिरस्मिन्निह निवसति रत्नादि यत्नेन गोप्यम् ॥ २६० ॥

((२५९) पिशितधीः - मांसभ्रमवान्)

आकुष्टो निखिलैर्भवानिति ययावाकृष्टसेनो वनं
शङ्कां पङ्कजलोचनं व्यपनयन्वीक्ष्य प्रसेनं हृतम् ।
गत्वा जाम्बवतो गृहामिह शिशुं रत्नं च दृष्टोद्यते
हर्तुं तत्तदवेक्ष्य सम्भ्रमवशाच्चुकोश धात्री भृशम् ॥ २६१ ॥

((२६१) आकुष्टो निन्दितः । धात्री उपमाता ॥)

अथ कोपवता द्रुतमापतता
हृदि भूमिसुतापतिमावहता
अनुभाववताधिकभाववता
बत जाम्बवता जघटे भवता ॥ २६२ ॥

((२६२) भूमिसुतापतिः श्रीजानकीरमणः ॥)

उद्यावनसंहरणे परमं
ननु कारणमीश भवन्त्मिमम् ।
स परं पुरुषं पुरुषं हि परं
हृदये कलयन् विधे समरम् ॥ २६३ ॥

शल्यधनपट्टसपरश्वधकृपाण-
प्राससृगशक्तिमुखशस्त्रनिकरेण ।
ग्रावतरुबाहुचरणैरपि स च त्वं
विव्यधतुरव्यथमथान्तरिततत्त्वम् ॥ २६४ ॥

अष्टयुतविंशतिदिनानि समसत्त्वं
शिष्ट रणमादधतुरिष्टद स च त्वम् ।
मुष्टिशतपिष्टहृदवेत्य तव तत्त्वं
पुष्टरति सोऽवदत तुष्टहृदपि त्वम् ॥ २६५ ॥

केदारगौडरागेण गीयते । एकताळेन वायते ।

त्वामवकलये परमयि पुरुषं

भूभरहृतये यदुकुलजनुषं

पल्लवम् ।

शृणु गिरमज नन्दन भक्तिमतां

परम हरे रामसहायमितां (शृणु)

यो हरिमर्कज (१) मतनुत बन्धुं

वनभुवि मुरहर वन्दे तं त्वां (शृणु)

((१) हरिमर्कजं = सुग्रीवम् ॥)

यो बालिनमनुपमबलवन्तं

हतवान्मुरहर वन्दे तं त्वां (शृणु)

यो महति रणे दशवदनं तं

न्यवधीन्मुरहर वन्दे तं त्वां (शृणु)

योऽकृत सिन्धौ नलकृतबन्धं

सेतुं मुरहर वन्दे तं त्वां (शृणु)

नवनैरलमलमधुना भवता

किमिति समागतमिह जगदवता (शृणु)

मयि मणिमूलं कृतमभिशापं

कपिवर विनुदन्विलमिदमापं (शृणु)

क्रियतामभिमतमयि मम तरसा

भवता हरिवर पुरुतरतरसा (शृणु)

श्रुत्वा जाम्बवतेति ते निगदितं दत्तां जगन्मोहिनी

धृत्वा जाम्बवतीं मणीमपि विभो त्वन्मुष्टिपिष्टं हरे ।

स्पृष्ट्वाङ्गं सरुजं करेण विरुजं कृत्वा स्मयावाहिना

गत्वाधा रमणीं गृहे वरमणीं सत्राजितेऽदा मुदा ॥ २६६ ॥

सवाजितापत्रपयोपसर्पता

सवाजिता पात्रविदा समर्पिताम् ।

तां सत्यभामां सद्गुसीह सादरं

त्वं सत्यभामासहितोऽप्युदूढवान् ॥ २६७ ॥

नीतामेतां सखीभिः कथमपि सविधं नग्रवक्रारविन्दां

धूतां वातेन रम्भामिव तरळतनुं सम्ब्रमोद्धान्तनेत्राम् ।

((२६६) अघा, अदा इति लुडि रूपे ॥

(२६७) अपत्रपया सत्रा = लज्जया सह । सत्येन, भया, मया च सहितोऽपि ॥)

बालां हेलाविधूताखिलविबुधवधूलोकहेवाकजालां
रागावेशादगादीरनुनयसरसां शारदामादरेण ॥ २६८॥

शङ्करभरणरागेण गीयते । एकताळेन वायते ।

दयिते जनमिममयि ते परिजन-

मिति परिकल्य सुशीले

सुशिथिलबाले शिथिलय चालं

हियमपि भियमपि बाले

पल्लवम् ।

ननु भज भामे दृढतरकामं

जनमिममनितरकामं (ननु)

इयमाकुलता ननु वरतनु ते

तनुते वत मम खेदं

भवसि यदेवं रहसि च हृदयं

विशरणमेव ममेदं (ननु)

मुखमुन्नमय स्मितचन्द्रिकया

परिहर मम परितापं

((२६८) हेवाकः शुङ्गारविलासः । शारदा वाक् ॥)

श्रुतियुगमयि मम निशामयितुं

भृशकौतुकमिह पिकलापं (ननु)

विहसितभृङ्गैर्विलसदनङ्गैः

सकृदपि सुखयापाङ्गैः

स्मरकृतभङ्गं सुदति मदङ्गं

शिशिरय शिशिरैरङ्गैः (ननु)

सुन्दरि सफलय हन्त रसं तव

सुमधुरमधरसुधायाः

मुखचुम्बनमुखयाचनया

किमु मयि करुणाकरणीया (ननु)
 चिकुरो रुचिरो वदनं कमनं
 जघनं घनमपि वा ते
 निखिलावयवा मम मतिमबला-
 माकृष्ण नयन्त्येते (ननु)
 मम भवती परमवलम्बो
 मम भवती वंशपताका
 मम भवती ननु जीवितमपि
 मम भवती मुखशशिराका (१) (ननु)
 ((१) मुखशशिरानो राका पूर्णिमा । मुखप्रसादहेतुरिति यावत् ॥)
 मम भवती वरमण्डनमपि
 मम भवती भाग्यमनूनं
 मम भवती ननु जनिफलमपि
 मम भवती निधिरिह नूनं (ननु)
 मम भवती हृदि निर्वृतिरपि
 मम भवती दृग्मृतधारा
 मम भवती परमिह सुहृदपि
 मम भवती सम्पदुदारा (ननु)
 नतमुखि दयिते जगदभिरामे
 जितकुसुमायुधरामे (१)
 द्रुतमनुकूला भव ननु भामे
 सुतनु मनोहरभा मे (ननु)
 वाचा ब्रीळाविहस्तां कथमपि च रहस्तां विधेयां वितन्व-
 न्नाधायाङ्गेऽङ्गमालिङ्गं च किमपि भवानास्यविम्बं च चुम्बन् ।
 लोलापाङ्गा नताङ्गा भुवनकमनलावण्यवेण्या रमण्या
 साकं लोकाधिनाथाधिकरुचि भुवनैकाभिरामाभिरेमे ॥ २६९ ॥
 इन्द्रप्रस्थाय पार्थप्रियकृदथ गतो यामुने काननान्ते
 कालिन्दीं लोभयन्तीं हृदयमुदवहत् खाण्डवानन्दिताग्निः ।
 ((१) कुसुमायुधरामा = रतिः ॥
 भूयः पैतृष्वसेयीं नृपसदसि भवान्मित्रावन्दामविन्द-
 जित्वा सप्तापि सत्यामहत् वृषवराम्बजिन्नन्दनां ताम् ॥ २७० ॥

भद्रां तां भ्रातरस्ते ददुरधिकमुदा देव सन्तर्दनाद्या
 लक्षं तोयैकलक्ष्यं सपदि विदलयन् लक्षणामप्यवापः ।
 इष्टाभिस्ताभिरष्टाभिरपि परिरमन् भौमचेष्टां स कष्टां
 श्रुत्वा भामासहायः स्मृतसमुपनतं ताक्षर्यमारुह्य चागाः ॥ २७१ ॥
 प्राप्य प्राग्ज्योतिषारव्यं पुरवरमधिकं दुर्गमं दुर्गवर्गैः
 कौमोदक्या गिरीन्दानपि वरणगणं शस्त्रं सार्थं शरौघैः ।
 चक्रेणाग्न्यम्बुवायून्दृढतरमुरपाशावलीं नान्दकेन
 क्षिप्रं संहृत्य दध्मौ प्रसभमथ भवान् पाश्चजन्यं च धन्यम् ॥ २७२ ॥
 ((२७०) सप्त वृषवरान् जित्वा नग्नजितो नृपस्य नन्दनां सत्यामहत हृतवान् ॥
 (२७१) भौमो नरकासुरः ॥)

मैरविरागेण गीयते । एकताळेन वाघते ।

मुखरं स्वदरं मुखशीतकरे
 न्यदधा दयितासहितो नु हरे ।
 पल्लवम् ।
 गरुडे व्यलसोऽथ रणं लघतां
 निनदेन भयं जनयन् द्विषतां
 स निशम्य तदा निनदं निलया-
 दसुरोऽथ मुरोऽतिरुषा निरयात्
 मुखपञ्चकनिस्सृतानिस्चनितै-
 मुखरं भुवनं रचयन्नमितैः
 अभिपत्य दुरत्ययविक्रमवा-
 नभिपत्यं (१)धिपत्युरुसार्थकवान्
 निशितत्रिशिखप्रमुखायुधवान्
 व्यकिरत्त्वयि पत्रिवरान् (१) बलवान्
 द्रुतमच्छिनदच्युत तद्विशिखान्
 निजपत्रिवररथ तीक्ष्णशिखान्
 व्यसृजच्च भवान्विशिखप्रवरान्
 (२) प्रसृतप्रतिघो युधि दीप्रतरान्
 अनवेक्ष्य तदाशु स पक्षिपतिं

प्रति पक्षहतप्रतिपक्षततिं
व्यसृजच्चिशिखं ज्वलदग्निशिखं
व्यनदच्च दिशो दलयन्नपि खं
त्वमिदं लघु पत्रयुजार्दिवा-
नरिमप्यरिणाजित मर्दितवान्
((१) पत्रिणौ पतगाशुगौ । (२) प्रसृतप्रतिघः=उज्जलितकोषः ॥)

सबलेऽथ मुरे निहते बलवान्
नरको रुषितः स्वयमागतवान्
अधिरूढवतो युधि रूढमिभं
सुदुरासदशूलभृतः प्रसमं
त्रिशिखप्रहृतेः पुरतो हृतवान्
गळतोऽस्य शिरोऽरिवरेण भवान्

घातं नीतेऽतिधोरे नरक इह भवानस्य पुत्राय दत्ता
राज्यं वाचा धरित्र्या भवसख भगदत्ताय गेहं प्रविश्य ।
कारागारे निरुद्धा निजपुरमनयत् व्यष्टसाहस्रनारीः
स्वर्गं प्राप्यादितेः कुण्डलमदिति जितेन्द्रोऽहरत्पारिजातम् ॥ २७३ ॥

भामारामे निधाय द्युतरमुदवहो व्यष्टसाहस्रनारीः
प्रीत्या च प्रत्यगारं विहित बहुवपुर्मुद्यामासिथामृः ।
त्वद्वापालोकनोद्यत्कुतुकसुरमुनीन्द्रातिविस्मापकैस्त्वं
तैस्तैर्लीलाविशेषैः प्रतिनिलयमलं रोजषे रेमिषे च ॥ २७४ ॥

रुग्मिण्या प्रियया कदापि शयने प्रीत्या शयानो भवान्
सूनुं ते सदृशं दिशोति सुदृशा नाथानया नाथितः ।
नूनं ते तनयं दिशामि गिरिशां देवं प्रसाद्याचिरा-
दित्युत्क्वा पतगाधिपेन बद्रीमागान्मुनीन्द्रावृताम् ॥ २७५ ॥

घण्टाकर्णोऽपि निघ्नन् मृगततिमितवान् सानुजन्मा सुजन्मा
सानन्दं नन्दसूनो नरकहरं हरे कृष्ण रामेति गायन् ।
आलोक्योपेत्य च त्वामवददतिमुदा भक्तलोङ्कावतंसो
भक्त्या मोमुद्यमानो भवसख स भवानप्यमुं भक्तबन्धो ॥ २७६ ॥

घण्टाररागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

पुरुषवर कुतो भवानिह कुतो यातवा-
न्मम भवोऽय फलवान्ननु जातवान्

पल्लवम् ।

सौम्य नुन साम्रतं भावमवलोक्य ते
सम्मदो मानसे मम जृम्भते (सौम्य)
त्वयि तु मम मानसं सज्जति पुरुषोत्तमे
यदुकुलमणौ कृष्ण इव सत्तमे (सौम्य)
ननु पिशाचकुलशेखर यदुकुलेऽभवं
पापनृपर्णिडितामवितुं भुवं (सौम्य)
किञ्चिदहमुदिश्य वीक्षितुं शङ्करं
द्रुतमयाम्ययमखिलजनशङ्करं (सौम्य)
भक्तजनसत्तम भवानपि च को नु वा
त्वत्सविधवत्यर्थसावपि च को नु वा (सौम्य)
त्वामेव लोकितुं शिवपदाद् द्वारकां
शिवसेवको यामि शिवदायिकां (सौम्य)
जगति घण्टाकर्णनामधेया वयं
भवति भक्ता विभो सोदरोऽयं (सौम्य)

इत्युत्त्वोपायनाश्चं द्विजशवशकलं सानुजन्मा तवाग्रे
नृत्यन् न्यस्य प्रमोदादुदितनिजतनोः पादमूले पपात ।
कारुण्यार्द्दः कराभ्यां वपुषि परिमृशन् दिव्यदेहौ दिवं तौ
नीत्वा गत्वा च रूप्याचलमचलतरात्मा तपोऽतप्यथास्त्वम् ॥

सुस्मेरास्यं प्रसादाद्द्रुतविवशतरैर्विश्वदेवोपदेवै-
भूतैः प्रेतैः पिशाचैरपि तमनुगतं शैलकन्यानुयातम् ।
नासान्यस्ताङ्गुलीकं त्वरितमुपगतं विस्मयोत्कुल्नेत्रं
व्यालोलाहीन्द्रहारं गिरिशमजित तुष्टोऽथ तुष्टोथ दृष्ट्वा ॥ २७८ ॥

((२७८) तुष्टोथ = त्वं स्तुतवान् ॥)

हे देवदेव जय, हे वामदेव जय
हे वातदेव जय, जय जय पुरारे
शरदुदितशिशिरकररुचिरतररुचिविसर-

सुभगतमतनुसुष्म, जय जय पुरारे
 तनुविततफणितते, पदविनतसुरपते
 भव गिरिश पश्युपते, जय जय पुरारे
 मुक्तिपरभक्तजनचित्तमयभित्तिलिखि-
 तार्तिहरमूर्तिवर, जय जय पुरारे
 जय शर्वरीशाधर, जय शर्व शूलधर
 जय सर्वदेववर, जय जय पुरारे
 नळिनसमनयन जय, नळिनशरदहन जय
 नवनपरभुवन जय, जय जय पुरारे
 आक्षेपवचनशर विक्षेपतरळतर
 दक्षेऽपकारकर, जय जय पुरारे
 विहितमहिततोषा तावकी तावदेषा
 तनुरनुपमशोभा कल्पितानल्पलोभा ।
 मुहुरपि जनमेतं भूरिभक्त्या समेतं
 मुखरयति पुरारे चन्द्रचूड स्मरारे ॥ २७९ ॥

पाटिरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

कलितनदीवरकपिशजटाभर-
 खचितनिशाकर पुरहर जय जय
 पल्लवम् ।
 भवभयभञ्जन भव मृड जय जय
 फणिगणभूषण पुरहर जय जय (भव)
 लोकभयानकपावकलोचन-
 भासुरफालक पुरहर जय जय (भव)
 चिल्लीयुगळमतल्लीविदलित-
 वल्लीमदभर पुरहर जय जय (भव)
 भव निन्दितकुवलयमञ्जुळलोचन-
 नन्दितकुवलय पुरहर जय जय (भव)
 शुक्तुण्डकमदभरखण्डकरुचि-
 मणिडतनासिक पुरहर जय जय (भव)

विम्बकदम्बविडम्बकडम्बर
कम्रतराधर पुरहर जय जय (भव)
युक्ताखिलगुणमुक्ताफलगण-
मुग्धामलरद पुरहर जय जय (भव)
चञ्चलकुण्डलिकुण्डलमण्डल-
मणिडतगण्डक पुरहर जय जय (भव)
हालाहलरसहेलाकबळन-
काळामलगळ पुरहर जय जय (भव)
भुजगवरान्तरभृशतरदन्तुर
पृथुलभुजान्तर पुरहर जय जय (भव)
परशुमृगाभयवरदविराजित-
मृदुलभुजालत पुरहर जय जय (भव)
चलदलदलकुलरुचिभरहृतिपर
रुचिरतरोदर पुरहर जय जय (भव)
अजिनपरावृतजघनभरादृत
फणिरशनाशत पुरहर जय जय (भव)
मदकुञ्जरकमदभञ्जनकर-
मञ्जुतरोरुक पुरहर जय जय (भव)
त्रिभुवनलोभनरुचिभरभाजन-
शुभतरजानुक पुरहर जय जय (भव)
मदननिषङ्गाधिकभङ्गावह-
मृदुजङ्घायुग पुरहर जय जय (भव)
नळिनायुधनळिकादृतगुळिका-
यितमृदुगुल्फक पुरहर जय जय (भव)
कमठकुलायगकलहसदाय्रह
कमनपदाय्रक पुरहर जय जय (भव)
सुजनाशयसुजलाशयसुखशय-
चरणकुशेशय पुरहर जय जय (भव)
गिरिजापाङ्गावलिरङ्गायित-
निखिलाङ्गाच्छ्रित पुरहर जय जय (भव)
शारदनीरदनिकरनिकार (१) द-
रुचिररुचीभर पुरहर जय जय (भव)

विनमज्जनसुखरसविनिमज्जन
 विसृमरसज्जन पुरहर जय जय (भव)
 (भव)
 त्वदीयानाममेयानां गुणानामनुवर्णनात् ।
 परमेश विभों को वा विरमेत् परमाद्धुतात् ॥ २८० ॥

कानकुरिञ्चिरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

सकलशमलहरणनिपुणपदपराग ते नमोऽस्तु
 कमनचरणकमल पशुपते नमोऽस्तु ते
 पल्लवम् ।

शारदाम्बुदोपमाङ् चारुचन्द्रस्वण्डचूड
 चारणादिवन्द्य पशुपते नमोऽस्तु ते
 प्रपदरुविभिरधिकसुभगाचरणकटक ते नमोऽस्तु
 शरधिसद्वशजङ्घ पशुपते नमोऽस्तु ते (शार)
 ((१) निकारः अवमानः ॥)

भुवन सुभगवहळसुषमजानुयुगळ ते नमोस्तु
 सुलळितोरुयुगळ पशुपते नमोऽस्तु ते (शार)
 जघनविलसदजिनकलितभुजगरशान ते नमोस्तु
 भुवनभवनजठर पशुपते नमोऽस्तु ते (शार)
 तरळवहळभुजगसुभगबाहुविवर ते नमोऽस्तु
 गरळगहनकणठ पशुपते नमोऽस्तु ते (शार)
 स्वकरविलसदभयवरदपरशुहरिण ते नमोऽस्तु
 भुवनकमनवदन पशुपते नमोऽस्तु ते (शार)
 अधरसुचिभिरधिकरुचिरमृदुलहसित ते नमोऽस्तु
 महितमधुरवचन पशुपते नमोऽस्तु ते (शार)
 नयननळिनयुगळविगळधिककरुण ते नमोऽस्तु
 भुजगकमनकर्ण पशुपते नमोऽस्तु ते (शार)
 विहितमदनदहननिटिलनयनदहन ते नमोऽस्तु
 शिरसि लसितसोम पशुपते नमोऽस्तु ते (शार)
 तुहिनशिखरिदुहितृसततलसितसविध ते नमोऽस्तु
 निगमनिवहवर्ण्य पशुपते नमोऽस्तु ते (शार)

एवं देव स्तुतोऽसौ सपदि पशुपतिः पाणिना पाणिपद्मं
 सामोदं संस्पृशांस्ते सरसमिति जगौ सस्मितं विस्मितात्मा ।
 प्रायं कि पूर्णकाम प्रणतवरद ते नूनमेनां तपस्यां
 शस्यां तस्यातनोर्मे नयनहुततनोरुद्धवायातनोस्त्वम् ॥ २८१ ॥

रुग्मण्यां ते रमण्यां द्रुतमजित भवेदङ्गजन्माङ्गजन्मा
 प्रद्युम्नो नाथ नाम्ना य इह विशसिता शम्बरं सङ्गरान्ते ।
 उत्तैवं कोरकीकृत्य स करकमलं मूर्ख्नि पुष्टावधानं
 विश्वोत्कृष्टापदानं पुररिपुरपि तुष्टाव तुष्टा भवन्तम् ॥ २८२ ॥

((२८१) अतनोः = कामस्य । अतनोः = कृतवान् ॥)

कुरिञ्चिरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

जगदुदयभृतिविलयरचनमयविहतिच्य-
 रतहृदय विततदय विजयसख जय विभो
 पल्लवम् ।

जगति के यदुपते निरवधिकगुणतते
 नुतिविधावीश ते किमपि पुनरीशते (जग)
 खरकिरणमद्हणखरकिरणगणशरण-
 रथचरणधरणचण विजयसख जय विभो (जग)
 शरणगतकृपणजनमरणभयहरणभृशा-
 निपुणमृदुचरणयुग विजयसख जय विभो (जग)
 प्रणतसुरशरणवर कृपणनरभरणकर
 धरणिभरहरणपर विजयसख जय विभो (जग)
 निगमनुतनिजचरितलसदमृतरसमुदित-
 बहुसुकृतमुनिविनत विजयतख जय विभो (जग)
 जलविपतिद्विहितुरतिसुखविहतिसुभगतर-
 विपुलवरभुजविवर विजयसख जय विभो (जग)
 वलमथनमणिकिरणममथनरुचिसदन-
 भृशकमनसदपधन (१)विजयसख जय विभो (जग)
 स्तुया त्वामन्त्र्य तुष्टं पुरमिह शिपिविष्टेऽतितुष्टा प्रविष्ट-

स्तूर्णं दुर्वर्णशैलात्त्वमपि निजपुरं श्रीसुपर्णाधिरूढः !
रुग्मिण्यै वर्णयामासिथ तदथ मुदं साप चाजीजनस्त्वं
भार्यास्वार्यासु भूयो दशा दशा सुकुमारान् कुमारानुढारान् ॥ २८३ ॥

प्रधुम्नः सूतिधाम्नः प्रथम इह सुतः शम्बरेणाम्बुराशा-
वस्तो प्रस्तो झणेण प्रददुरथ झर्ष शम्बरायाशु दाशाः ।
तुन्दे भिन्नेऽस्य दैत्याधिपवचनकरी वीक्ष्य मायावती तं
पुत्रं ते कृत्यमूढा सुरमुनिवचनात् पोषयामास गूढम् ॥ २८४ ॥

((१) अपघनोऽङ्गम् । (२८३) दुर्वर्णशैलात् = रजतगिरेः ।
(२८४) दाशाः = मीनग्राहीः तुन्दं = अटरम् ॥)

—
हत्वाजौ शम्बरं शं वरमिह जनयन् पत्तनं त्वत्तनूजः
प्राप्तो रत्याथ पुत्रीमथ समुदवहृद्गिमणो रौग्मिणेयः ।
पौत्रीमस्यानिरुद्धोऽप्यवहृथ रुचा रोचनां रोचमानां
भ्रात्रा तत्रान्तरे ते हत इह सहसा घूतवैरैण रुग्मी ॥ २८५ ॥

जातु स्वप्रानुभूतं निशि निजनगराच्चित्रलेखोपनीतं
शुद्धान्तेऽत्यन्तमोदं समुषितमुषया बाणबाणैर्निरुद्धम् ।
श्रुत्वा तत्रानिरुद्धं कलहरुचिमुनेर्निर्गतो मित्रवर्गे-
स्यक्षेणारक्षितं शोणितपुरमरुणो दारुणो रोषभावात् ॥ २८६ ॥

घोरोऽभूतस्म्भारो मुहर तव वा तावकानां च ताव-
त्साकं बाणेन बाणाननवधि किरता तद्दैरुद्धदैर्वा ।
भस्मीकर्तुं बलं ते व्यवसितमनसा भूतभर्त्रापि भूतैः
शर्वं तं सर्वभूतैरपि सह सहसैवाजयो वासुदेव ॥ २८७ ॥

सन्तोषादथ हन्त भवन्तौ
सन्ततमानन्तलोकमवन्तौ ।
धन्यावूचतुरन्योन्यं ते
सैन्यविराजिरणावन्यन्ते ॥ २८८ ॥

((२८६) त्र्यक्षेण = परमेश्वरेण । अरुणः = निरुद्धवानासि ॥)

माळवगौडरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

तव हरे माया ममापि हृदि मोहदा
यदजितं जेतुमहमीहे भवन्तं
यदुवर यथाभिमतमस्तिरिलजगदुदयलय-
पालनविधानेन हन्त विहरन्तं

पल्लवम् ।

विजयपरहृदय जय सकलेश पशुपते
भव हर वृषाकपे सत्प्रभोमापते (विज)
स्मरति न तु लोक इह मोहितो मायया
तव चरणमिदमस्तिरिलजनसेवनीयं
विषजति च विषयेषु विरतिविरसेष्वमृत-
मपहाय विषमेव बत सेवतेऽयं (विज)
द्वारमपवर्गगमने पुनरपावृतं
बत चिराद्वयमवाप्यापि नरलोके
विषयेषु विषजति हि यो मूढमारुढ-
पतितमिह सन्तो बदन्ति तमनेके (विज)
अविनीतमपनीय दूरमवनीयमवनीये (१)
ति विरचितो नियतमवतारो
((१) अवनीया = रक्षणीया)

भवता तु पदपदितभवतापभरहरण-
भरितादरेण धरणावयमुदारो (विज)
बाणोऽयमधिकमविनीतोऽपि भवतो
न विशासितुं समुचितो विबुधकुलवैरी
नतपरायण मया खलु पुरा ननु मुरान्तक
वितीर्णाभयो मम तु परिचारी (विज)
तरुणेन्दुचूड करुणाम्बुधे मम च पर-
मनुमतैव भवता वागभिहितेयं
पुरहर पुरा विरोचनकुलोदित-
मिह न विशसिताहमिति संश्रुतमिदमहेयं (विज)
मदभारहरणाय तव चरणसेविनो-
व्यदलयममुष्य पृथुभुजनिकायं

ननु सखे पशुपते परमतो बलिसुतो
धृतचतुर्भुज एवं जगति भवितायं (विज)
समतत्ववेदितरि सर्वस्ववितरितरि
चैतस्य पितरि यद्वदपि मम दासे
सम्मदो ननु मनसि जुभते शश्वदपि
तद्वदिह तस्य तनयेऽपि तव दासे (विज)
न च मूर्तिर्न च जरा न च कुतोऽपि च भयं
न च पराभवकथाप्यस्य न नु भूयात् (विज)
महितेषु निखिलेषु निजकेषु भृतकेषु
परमेष परमेश नियतमापि भूयान् (विज)
त्वां जगति यो भजति मामपि च यो भजति
तावुभावपि गिरिशा तव मम च दासौ
निखिलगुणवारिधे निरुपमयशोनिधे
नामसु भिदां विना का नौ भिदासौ (विज)

अन्योन्यं तौ प्रसन्नाविति किमपि हसन्तौ भणन्तौ भवन्तो
यान्तौ स्वं स्वं निशान्तं निजनिजभृतकैरुल्लसन्तौ नितान्तम् ।
निध्यायाथानिरुद्धं सह च दयितया हन्त ते बन्धुता सा
मग्ना सम्मोदसिन्यौ मुरमथन यथा नष्टमासाद्य रहम् ॥ २८९ ॥

प्रद्युम्नाद्याः कदाचित्सरसमुपवनं प्राप्य सङ्कीडमाना
दैवादालोक्य बालाः कमपि च सरटं हन्त कूपेऽन्यरूपे ।
उन्नेतुं ते न शक्ताः कृतविविधनयास्त्वां जगुस्तामवस्थां
गेहात् प्रस्थाय वेगात्सरसमुदनयो विप्रशापार्दितं तम् ॥ २९० ॥ (सदयमुदनयो)

तव भास्वत्करस्पर्शाद्राजत्राजा कराम्बुजम् ।
((२९०) सङ्कीडमानाः । “कीडोऽनुसम्परिभ्यश्चेत्यात्मनेपदम् ।
सरटः = कुकलासः ॥

(२९१) कलङ्कं तु जहाविति प्रसिद्धचन्द्रात्प्रकृतस्य राज्ञो व्यतिरेकः ॥)
अयं कोरकयन् स्वीयं कलङ्कं तु जहावहो ॥ २९१ ॥

श्रुत्वा वार्ता तदीयां तदनु तदुदितां तं नृहंसं नृगं त्वं
सद्यो नाकं निनेथाजित सुकृतवतामग्निमेष्वग्रगण्यम् ।
आकण्योदीर्णमोदाद्गुतविवशतरांस्तच्चरित्रं विचित्रं

प्रीत्या भृत्यानभाणीः परममिह हितं बोधयन्माधवामून् ॥ २९२ ॥
 ((२९२) नृहंसं = नरश्रेष्ठम् ॥)

आहरिरागेण गीयते । एकताळेन वाच्यते ।

शृणुतादरतो बत नृगनृपते-
 रुपदेशापरं सुमहितचरितं
 बहुमतिरिह का मादशदाने
 स्मृत इह महिते नृगनृपदाने
 पल्लवम् ।
 न हरत न हरत धृतमोहभराः
 महिसुरवसु किमपि च लोभपराः (नह)
 नाकादिकभोगादिकसुकृतं
 शोकाय फलावसितौ नियतं
 अर्पितमिदमिह मयि बोधमये
 मुक्तिदमिति कलयत यूयमये (नह)
 तिष्ठतु निखिलं पुरुसुकृतततौ
 द्विजशापेन विपन्नगनृपतौ
 अपि जनिता किं पुनरितरनरे
 किञ्चिदनार्जितसुचरितनिकरे (नह)
 अज्ञानापतितौ गौरेतौ
 भूसुरनाथौ भृशमनुनीतौ
 सुचरितजलनिधिरवनीपाता (१)
 ((१) अवनीपाता = राजा ॥)
 तदपीदशविपदिह बत जाता (नह)
 कृकलासकता जगति निकृष्टा
 कृपयैप तयोरजनि विशिष्टा
 क्षितिसुरजनता सुरतरुसमिता
 मुदिता कुपिता हुतवहसमिता (नह)
 विप्रधने पुनरज्ञानहृते
 दोषोऽयमियान्तीपूर्वहृते

कन्चिदपि कथमपि न समाधानं
 कलयत तदिदं मिळदवधानं (नह)
 हेह्यराडपि भूरिविमोहा-
 मनु स पुरा खलु भूसुरमाहां (१)
 बहुमतसचिववचा बत हृतवान्
 नृपकुलमखिलं लघु संहृतवान् (नह)
 अजरयदशनैर्गिरिजो हि विषं
 दुर्जरमखिलैब्रह्मस्वविषं
 दहति हि विषमिह परमदनकृतं (२)
 ((१) माहा = गौः ॥ (२) अदनकृतं परं = भक्षकं केवलम् ॥)
 ब्रह्मस्वविषं कुलमपि नियतं (नह)
 द्विजवसु यदि दुरनुज्ञापहृतं
 पुरुषत्रयमातनुते पतितं
 यदि पुनरिह बत बलतोऽपहृतं
 दश पूर्वान् दश च परान्नियतं (नह)
 दुरितेरितमतिरिह यो हि पुमा-
 निजकरदत्तां द्विजवृत्तिमिमां
 स्वयमेवापहरेदपि च मितां
 शकृति भजेत स शिव शिव कृमितां (नह)
 यावद्रेणुसिंचो मुखजाततते-
 रश्चकणा धरणौ द्रविणहृतेः
 तावद्वर्षशतं द्रविणहरो
 निपतति कुम्भीपाके स नरो (नह)
 महिसुरविततावपराधकरो
 महिताधिधरो धरणिपनिकरो
 गदविघुरो भवति च गतसुकृतो
 विकलतरायू रिपुनृपविजितो (नह)
 विप्रियमिह कल्पयति प्रयता
 विप्रसभा जगति हि विप्रकृता
 क्षिप्रमसावप्रतिममनल्पं
 तत्परिचरतानिशमविकल्पं (नह)

द्रोहुं प्रौढगुणान्महीसुरगणान्मा मा भवन्तो मना-
गीहन्तां मनसापि हन्त शपतो वा निष्ठतो वा क्रुधा ।
एते जातु कृतापाराधविधयोऽप्याराधनीया जनै-
भूदेवेषु निकारकृन्मम भुजादण्डोऽपि खण्डयो भवेत् ॥ २९३ ॥

मत्काः मत्कामसप्यादननिरतधियो निश्च्रहेऽनुयहे वा
दक्षानक्षामवीर्यानविरतमपि नन्दन्तु निन्दन्तु नामून् ।
((२९३) द्रोहुं = द्रोगधुम् ॥ (२९४) मत्काः = मदाश्रिताः ।
अन्ननीयान् = पूजनीयान् । मङ्गु = व्रतम् ॥)

किं चैतानश्चनीयान् प्रसभमपि यदा हन्त निन्दन्ति मन्दाः
शापात् तत्कोपजातात् कुलमपि च तदा मङ्गु वो नद्यतीदम् ॥ २९४ ॥

दुर्वादानुद्वमन्तौ पितृपति भट्योस्तुल्यतामुद्वहन्तौ
भूदेवावावहन्तौ भयमखिलनृणां रूक्षमालोकयन्तौ ।
भूपेनानेन यद्वत्प्रसरदपदकोपान्वितौ सान्वितौ तौ
तद्वन्धूनं भवन्तोऽप्यवनिसुरजनान् सन्ततं सान्त्वयन्तु ॥ २९५ ॥

नित्यं मर्त्यजनेन तावदमुना वन्धा हि वृन्दारका
लोकेशो गिरिशोऽपि तैरविरतं वन्द्यौ तयोरन्वहम् ।
वन्द्योऽसावहमादरेण च सदा वन्द्या मया भूसुरा-
स्तद्वन्द्या भवताममी न खलु चेदण्ड्या भवन्तो मया ॥ २९६ ॥

आबोधयन्निति हितं वचनैरुदारै-
रामोदयन्मृदुलहाससरैरपाङ्गः ।
आवासमाप च भवान्नृगाधर्मजात-
मामोददयि वदता स्वजनेन साकम् ॥ २९७ ॥

गोपीलोकेन साकं तदनु विहरमाणे मदान्ये वनान्ते
काळिन्द्यां कामवाणेण च विवशमतौ कामपाले कदाचित् ।
व्याहिंसीर्वासुदेवं तव सदृशतनुं पौण्ड्रकं काशिपं वा
कृत्यां विद्राव्य काशीपतिसुतमदहत्सालयं ते रथाङ्गम् ॥ २९८ ॥

मुखारिरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

धरणीरमणीयमणी रमणीरुपनीय वनी (१) रज रैवतके

मदनेन मदेन च मूढमना मुसली स सलीलमिहारमत
 विविदोऽपि विभो विपदं विदधन्नरकानुचरो नगरे च गृहे
 स तदा तु गतोऽजित रैवतकं समलोकत तं सहयौवतकं
 अबला हि विलोक्य कपिं विटपं चलयन्तमलं बलवन्तममुं
 अहसन्नथ सोऽप्यवरुद्ध तरोरहरत्सुरनाथ सुराकलशं
 उपलेन बलेन बली निहतोऽमुमवञ्चयदेष जवी
 स मदी समदीदशदीश गुदं हलिनं ललनाकुलमध्यगतं
 स तु सम्मुखन्चिल्लिनिरासमुखैः स्वकृतैरथ नाथ निकारशतैः
 प्रततप्रतिघस्य पुरो हलिनो व्यभिनन्तरसा च सुराकलशं
 शसितुं बलतो बत गर्जितवान्मुसलं सहलं सहसोद्धृतवान्
 विविदोऽपि विभो तरुमुद्धृतवान् बलमूर्ज्जनि ताडितवान् बलवान्
 सहसा स हली सहलीलममुं स्वहलेन हरे समरे हतवान्
 ससुनन्दहतोऽथ बलेन जवात्तदिहागणयन् द्रुममध्यमधात्
 अपि तं कुपितोऽप्यभिनन्मुसली विपिनं विदधे विविदो वितरुं
 प्रहतासु शिलासु हतासु हली समताडि करेण हरे हरिण
 ((१) रमणीः वनीः उपनीय = स्त्रियो वनं प्रापय्य ॥)
 विधुतायुध आशु करेण हरे प्रहरन् प्लवगं स च जत्रुतले
 नरकानुगमेव विभो विदधे विरुजं विततान च विश्वमिदम् ।
 साम्वं जाम्बवतीसुतं स कुरुभिर्बद्धं बलो द्वारकां
 निन्ये हस्तिनपत्तनादथ भवान् सर्वैः सहार्क्यहे ।
 तीर्थाञ्चयं समन्तपञ्चकमगात्मात्वा च वित्तान्यदात्
 सर्वैर्बन्धुभिरावृतः सुखमुवासात्रैव मासत्रयम् ॥ २९९ ॥
 आभीरीर्विधुराः पुरेव रमयन्नासां च बोधं दिशा-
 आश्वास्याथ गिरा पुरीवरमयात्तातं निजं याजयन् ।
 श्रुत्वा मागधरुद्धभूपविपदं सद्यो यियासुर्भवा-
 निन्दप्रस्थमवाप्य नारदगिरा पार्थेश्च सम्भावितः ॥ ३०० ॥
 भीमाद्यैर्भवता विजृमितबलैर्भूपान्विभोऽजापयो
 वाचा धर्मभुवोऽथ मागधमया भीमार्जुनाभ्याममा ।
 धृत्वाशु द्विजरूपमस्य सविधं गत्वा तु तेनार्चितो
 युद्धं तावदयाचथाः स च तथेत्युत्क्वा गदामाददे ॥ ३०१ ॥

((३०१) अजापयः जयतेर्णिंचि रूपम् । अयाः = गतवान् ॥)

शङ्कराभरणरागेण गीयते । एकताळेन वायते ।

स हि तां सहसादित मारुतये
 सहितां सहसा परिगृह्य परां
 समरोचित भूमिमतो गतवान्
 सवृकोदरशक्रसुतोऽपि भवान्
 प्रथितौ भुवि मागधवायुसुतौ
 युधि तौ कुशलौ दृढबाहुबलौ
 कुपितौ तरसाथ मिथो घटितौ
 द्विरदौ समदाविव घोरगदौ
 विधृतोरुरती विवरावगमे
 विविधं च विचेरतुरत्र रणे
 विटपस्य विपाटनयारिवधे
 विद्याथ नयं विबुधेश मृथे
 तदवेत्य निपात्य मरुत्तनयो
 विनिवेश्य तदीयपदे स्वपदं
 निजपाणियुजा परमस्य पदं
 कल्यन्नभिनद्दुदूतो बत तं
 अमुना समुदा तरसा दलिते
 जरसा तु पुरा तरसा घटिते
 व्यथिता जनता शकले खलु ते
 सकला समलोकत लोकपते
 परिरभ्य वृकोदरमीश भवा-
 न्निजयोऽपि विभो निकटं गतवान्
 अधिकं मद्यन्नति सम्मद्वा-
 नपि तं भगवन्नभिनन्दितवान्
 भीमेनेति जरासुते युधि हते तेनैव सम्पाशितान्
 भूपानाशु विपाश्य भक्तिविवशानाशास्य मुक्तिं मुदा ।
 तत्पुत्रं च जगत्पतेऽथ सहदेवं तत्पदे कल्पयन्
 गत्वा तु प्रकृतं वितानमतनोस्त्वं राजसूयाभिधम् ॥ ३०२ ॥

कृत्वा तास्ताः कियाश्च त्वयि खलु विदधे धर्मजन्मा सुजन्मा
 तामस्यामस्यपूजां सह स तु सहदेवेन कार्यं विचार्य ।
 तु एवं चाशेषभूतं बत तदस्हमानोऽथ मानी सभायां
 प्रोद्यत्प्रोद्यामरोषश्रवणकटु वचो दामघोषिर्वभाषे ॥ ३०३ ॥
 ((३०२) सम्पादितान् = बद्धान् । विपाश्य = विमोच्य ॥
 (३०३) दामघोषिः = शिशुपालः ॥)

नाट्कागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

नादेय (१)मपि च नरदेवमपि सहदेव-
 मधिकजलबुद्धिमपि धिग्धगेतान्
 ((१) नान्देयो भीष्मः ।)
 तापसानपि मुदितमानसान् भूसुरान्
 विनयभरभासुरान् धिग्धगेतान्
 पल्लवम् ।
 अपचितिं विरचितामनुचिततमां
 कथमेष विषहेत दमघोषजनिरिमां (अप)
 शिशुनायकं युवतिनायकं बहुनायकं
 वृद्धनायकं धिग्धगेतत्
 अपि राज्यतन्त्रमपि च भवतां व्यवसितं
 नियतमिह दुर्धियां धिग्धगेतत् (अप)
 अपि सति सभाजने सुमहति सभाजनं (१)
 युक्तमिदमस्मिन्नसत्तमे किं
 जातिहीने गुणैरपगते निष्क्रिये
 युक्तमिदमस्मिन्नसत्तमे किं (अप)
 वरमातुलाहितवधे लोकबाह्ये च
 युक्तमिदमस्मिन्नसत्तमे किं
 कैतवाहितलतिरूपे विरूपके
 युक्तमिदमस्मिन्नसत्तमे किं (अप)
 ((१) सभाजनं = पूजनम् ॥)
 निष्क्रियने निष्परिग्रहे निष्कले

युक्तमिदमस्मिन्नसत्तमे किं
 विहितवृषसंसर्थे पृथग्जनकृतार्चने
 युक्तमिदमस्मिन्नसत्तमे किं (अप)
 कुलयुवतिचारित्रविघ्वंसनोत्सुके
 युक्तमिदमस्मिन्नसत्तमे किं
 यत्मरणमपि हन्तं परमसुखदायकं
 युक्तमिदमस्मिन्नसत्तमे किं (अप)
 वचसालमपाचितिं न खलु गोपहतके
 शिशुपालनरपाल इह सहेत (अप)
 कर्णारुन्तुदमस्य वाक्यमशनैराकर्ण्य दीर्णाशया
 कर्णो हन्तं पिधाय साधुजनता तूर्णं ततो निर्ययौ ।
 नासौ किञ्चन सञ्चचाल च भवान् पश्चाननोऽयं यथा
 गोमायोरथं निस्वनं निशमयन् भूमातिरेकास्पदम् ॥ ३०४ ॥

दुर्वादानुद्धमन्तं परुषतरमिति स्वासनादुत्थितं तं
 क्रोधोऽन्नतेक्षणान्तोदितदहनकणोद्योतविद्योतिताशम् ।
 पश्यन् पार्थं निश्चिवार्यं त्वरितमथ भवान् कालचक्रेण चक्रे
 लूनग्रीवं निलीनं त्वयि च तदुदितं धाम वेगास्त्रिधामन् ॥ ३०५ ॥

कारुण्यात्ते समासे महति मरवरे विश्वलोके विसृष्टे
 सन्तुष्टे विज्ञवृष्ट्या जयजयवचनोद्घोषिताशोषलोके ।
 भूपोऽभूतं पूर्णकामो मयरचितसभामासवान् धार्तराष्ट्रे
 ब्राह्मामाथ स्थलाम्बुध्रमविवशतरोऽसावसूयाकुलात्मा ॥ ३०६ ॥

पार्षदीमुखसरोरुहे तदा
 मारुतेरपि मुखे समुत्थितम् ।
 वीक्षितैर्हसितमेधितं व्यथा
 वीजभूतमवनीभरक्षतौ ॥ ३०७ ॥

समायातः साल्वो विजयमभिकाङ्क्षी तव मुदा
 स मायातः सौभेन तु पुरमभाङ्कीदपि तदा ।
 स मानी प्रद्युम्नो यदुभिरमुनायुध्यत बली
 समानीकामोदं ददुपगतस्त्वं च सहली ॥ ३०८ ॥

साल्वोऽसौ युव्यतस्ते धनुरजित करायात् किलान्नशयद्रा-

ज्ञायातातस्य धातं व्यधित तव पुरो मोहयित्वा किल त्वाम् ।
सौभं शम्भुप्रसादोदितमथ गदया क्षोभयित्वा भवांस्तं
चक्रेणोल्कृत्तकण्ठं मुरहर गदया दन्तवक्रं च चक्रे ॥ ३०९ ॥

((३०९) युध्यमानस्येति तु न्याय्यम् ॥)

द्रौपद्यास्त्वं रुदत्या वसनमनवसानं व्यतानीः सभायां
द्यूते जाने कुरुणां मृडजनुषि मुनावन्धसोऽन्ते क्षुधान्ये ।
भोकुं प्राप्ते वनान्ते द्रुपदनुपसुताचिन्तितोऽभ्येत्य शाकं
भुत्त्वामुं तृप्तमाधाः कुरुनगरमगा हन्त कौन्तेयदूतः ॥ ३१० ॥
श्लाघ्ये वाक्ये त्वदीये बत कुरुपतिना धिकृते तत्क्षणात्त्वं
विश्वात्मा विश्वरूपं सदसि विशदयन् पाण्डवागारमागाः ।
विष्णो जिष्णोर्नियन्ता खलनिवहनियन्ता भवानित्थमूचे
पार्थं बुध्वाथ युद्धाल्लघु विरतमति सोऽप्यवादीद्वन्तम् ॥ ३११ ॥

((३१०) मृडजनुषि मुनौ = द्रुवासासे । अन्धसः = अन्धस्य ॥ (३११) नियन्ता =
सारथिः ॥)

गाम्बोधिरागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

त्यज सुमुखाकुलभावं-कृष्ण
दृढतरमावह भावं
रणविरतिर्महिपानां-कृष्ण
कथमुचिता महितानां
तत् त्यज युधि सन्देहं -कृष्ण
तिष्ठ न बत मन्देहं
रणविधिरतिपृथुबाहो-कृष्ण
सुनियतमतिशुभवाहो
गुरुजनहृदि विशिखानां - कृष्ण
निकरं निशितशिखानां
प्रहराम्यपगतशङ्कं -कृष्ण
कथमजिताहितपङ्कं
विसृजन् गुरुजनघातं-कृष्ण
विपिनमितो मुनिजातं

मदयन्निह निवसेयं- कृष्ण
 मदुदितमिदमवसेयं
 प्रियसरख हत इह को वा-कृष्ण
 विजगति हन्ता को वा
 रहितो विकृतिभिरात्मा-कृष्ण
 सचराचरभूतात्मा
 बाल्ययुवत्वजरा वा-कृष्ण
 देहे स्युरिह यथा वा
 तद्वन्मृतिरपि सेयं -कृष्ण
 भवतेति व्यवसेयं
 (१) विसृजन्वसनं जीर्ण-कृष्ण
 ((१) “वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि ।
 तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही ॥

भगवद्गीता ।)
 नवमयति यथा तूर्ण
 तद्वद्साविह देही-कृष्ण
 देहान्तरमतिमोही
 भजति यदीह तु देहं -कृष्ण
 त्यजतीदमसन्देहं
 व्यसनं विसृज स तत्त्वं कृष्ण
 कल्यन्मनसि स तत्त्वं
 प्रियसरख विघुतविशङ्कं -कृष्ण
 रणमिह विगतकळङ्कं
 धर्ममिदं कुरु राजां -कृष्ण (var धर्म्यमिरं)
 सौम्य विघेहि ममाजां

महितार्थगमीरेण परमार्थतरेण च ।
 वल्नुना वचनेनाधाः फल्नुनं प्रथनोत्सुकम् ॥ ३१२ ॥
 दुवरि वाहिनेये प्रतिदिनमयुतं वाहिनीशो नृपाणां
 सङ्घे संहर्तरि क्षमाभरहितसहकृत्वन्यघृष्णौ च जिष्णौ ।
 त्यक्त्वा निशशब्दतागूत्त्वरितमथ रथादुत्पत्तनात्तचक्रो
 व्याधावन् क्रोधभारादिव नतशिरसं वीक्ष्य तं विस्मितोऽगाः ॥ ३१३ ॥

((३१३) वाहिनेये = भीष्मे । अयुतं संहर्तरीति “न लोके” त्यादिना षष्ठीनिषेधात् द्वितीया ।

निशशस्त्रतागं = निशशस्त्रताप्रतिज्ञाम् ॥)

द्रोणे नाथे चमूनामिभगतभगदत्तस्तमुग्रं निजास्त्रं
वत्से धत्से स्म चक्रावृत्तरणिमहा घातयन् सिन्धुराजम् ।
कर्णास्ते पञ्चगास्त्रे भुवमवनमयन्मौलिमात्रावकृतं
कृत्वा चात्रायथास्त्वं विजयमिह न किं पाण्डवार्थं चकर्थ ॥ ३१४॥

तीर्थस्नायी रणादौ मुसलभृदविशन्नैमिशं तत्र सूतं
हत्वानुत्थायिनं तस्य च तनयमथो तत्पदे कल्पयित्वा ।

व्याहिसीत्पत्वलं पर्वणि विहतमस्वं भैमदुर्योधनेऽगा- (var वल्कलं)

जन्ये तन्मन्यमानो दुरुपशममयात्वन्निशान्तं च शान्तः ॥ ३१५॥

संसुमदौपदीनन्दनहननकरं द्रौणिमेत्यामुनास्तं
ब्रह्मास्त्रं सञ्जहर्थं त्वरितमहृत पार्थश्च तन्मौलिरत्नम् ।
अस्त्रे सन्तानमन्तं गमयितुमुदरं प्राप्तवत्युत्तराया
आविष्टेऽङ्गुष्ठमात्रो मुरहर तरसापालयो बालमेतम् ॥ ३१६॥

धर्मान् धर्मात्मजायाथ स समुपदिशन् देव देवव्रतोऽग्ने
वीक्षं वीक्षं भवन्तं वपुरिह विजहद् ब्रह्मभूयं वभूवे ।
(३१४) सिन्धुराजो जयद्रथः ॥

(३१५) भैमदुर्योधने = भीमदुर्योधनयओः सम्बन्धिनि ॥

(३१६) देवव्रतो भीष्मः । ब्रह्मभूयं = ब्रह्मसायुज्यम् ।

वभूवे = प्राभवतिः प्रास्तर्थक आत्मनेपदी ॥)

विश्वाग्न्यैरश्वमेधैस्त्रिभिरमलयशोभाजनं याजयित्वा
भूपं तं पूर्णकामं स्वपुरमथ भवानासवानासकामः ॥ ३१७॥

दारिद्र्योद्रेकनित्यार्दितनिजदयिताप्रेरितो भूरितोषं
वेगात्तेऽगादगारं पृथुकमथ कुचेले कुचेलो दधानः ।

आमोदादच्युतालोक्य तमिह सहसैवाच्युतामेयभक्तिं

भूदेवं पूजयित्वा सरसमचकथः शारदामादरात्त्वम् ॥ ३१८॥

((३१८) अच्चकथः = अकथयः ॥)

भैरविरागेण गीयते । चम्पताळेन वाच्यते

गुरुगृहान्निजगृहानुपगतोऽथ सुदृशं
 किमु सखे पुनरुदवहोऽतिसदृशं
 पल्लवम् ।

स्वागतं भवतु तव तापस शिखामणे
 साम्रातं ब्राह्मतेजोऽनलमहारणे (१) (स्वा)
 ((१) ब्राह्मतेजोऽनलस्य महानराणिस्तस्य सबुद्धिः ॥)

स्मरसि किल मानसे वयसि खलु शैशवे
 किमासि गुरुमन्दिरे रिथिमयि कवे (स्वा)
 गुरुवधूशांसनादानेतुमिन्धनं
 कच्चिदहनि वयमिता घोरविपिनं (स्वा)
 जलमुचो ववृषुरपि रविरपरपर्वतं
 बत गतो जगदजनि तमसावृतं (स्वा)
 अन्योन्यमस्माभिरयि कलितवाहुकं
 वन्यासु बत परिभ्रान्तमधिकं (स्वा)
 उदितवति दिवसकृति गुरुरिदं विदितवान्
 विपिनमितवान् वचनमिति गदितवान् (स्वा)
 प्राणाननादृत्य दुःखिता मत्कृते
 यूयमिह बत वने केसरिवृते (स्वा)
 महितरशुभवतां प्रभवतां हि भवतां
 भवतां मनोरथो लघु सफलतां (१) (स्वा)
 एतानि गुरुकुले रचितानि चरितानि
 भवता किमयि सखे विस्मृतानि (स्वा)
 ((१) सफलतां भवतां = प्राप्नोतु ॥)

उत्तरैवं पटखण्डतोऽस्य पृथुकं हृत्वा भवानादराद्
 भुत्त्वा मुष्ठिमितं च तुष्ठिमितवान् भूतिं ददौ भूयसीम् ।
 भत्त्वा तृष्टमनाः स च स्वसदने स्वर्गोपमे संस्थित-
 स्त्वध्यानोऽद्भुतविश्वपापविसरो मुक्तिं शनैरास्तवान् ॥ ३१९ ॥

लक्ष्मीकान्तं नितान्तं मुदमिह भजतामावहन्तं वहन्तं

कारुण्यं कान्तिमन्तं जगदवनकलालोभवन्तं भवन्तम् ।

अश्रान्तं ये भजन्ते पशुपकुलवधूवल्लभं ते लभन्ते

शान्तिं किं चास्वन्तः पदमपि परमं तेऽरमन्ते रमन्ते ॥ ३२० ॥

आचार्यात्मभवाहृतेर्निशमनाजातस्तुहां मातरं

सूनूनामवलोकने मृतवतां पणां विषणाशयाम् ।

पाताळादुपनीय तानतिरां दामोदरामोद्यो

भूयोऽमूननयो विभो निजपदं पुत्रान्मरीचेः पुरा ॥ ३२१ ॥

देवाथ श्रुतदेवमेत्य मिथिलां प्रीत्या महत्या द्विजं

धात्रीशं बहुलाध्मप्ययि भवान्योजयन्नाययौ ।

अत्रागाद्विजयो द्विजस्य रुदितं श्रुत्वाश्रवं चातनो-

नानेष्ये यदि बालकं शलभतां नेष्ये तनुं पावके ॥ ३२२ ॥

त्रातेऽप्येतेन पोते मुरहर शरकूटेन जाते विनष्टे

सर्वत्रान्विष्य मोघोद्यममनलनिपातोद्यतं तं निवार्य ।

साकं तेनाधिरूढो रथवरमरिणवान्धकारं निरुन्धन्

गच्छन्निन्द्यानवेगं निजनगरमगाः कालनाभाभिधानम् ॥ ३२३ ॥

दीव्यद्विव्यास्त्रभूं महितभुजगभोगे निषणं प्रसन्नं

दीव्यन्तं नारदाद्यैरकृतकवचसामर्थमेकं निगृह्णम् ।

((३२२) आश्रवः प्रतिज्ञा ॥

(३२४) अकृतकवचसां = श्रुतीनाम् ॥)

स्वामेव त्वं पुराणं पुरुषमुपनिषत्सुन्दरीबृन्दवीतं

काळाम्भोदाभिरामं कृतनतिरिति तुष्टोऽथ तुष्टोथ दृष्टा ॥ ३२४ ॥

कानकुरित्विरागेण गीयते । चम्पताळेन वाद्यते ।

जय जय रमारमण जय जय जगत्पते

जय जय धरारमण जय जय सुरपते

पल्लवम् ।

जय जय जनार्दनं मुरार्दनं दयालो

जय जय जनार्चितपदाङ्गपतयालो (१) (जय)

((१) पदाङ्गपतयालुः भक्तः)

जय जय जगन्निवहपालनाकुलमते
 जय जय भुजङ्गशयनाहितरते (जय)
 जय मकुटटघटटितमणिविजितदिनपते
 जय नयनयुग्मधृतनळिनवितते (जय)
 जय कमनतरवदनजिततुहिनदीधिते
 जय नासिकातुलिततिलसुमतते (जय)
 जय दशनवसनरुचिरुचिरदसंहते
 जय मकरकुण्डलोदितरुचितते (जय)
 जय लळितगळतलोळुसितकौस्तुभमणे
 जय गदार्यम्बुरुहकम्बुपाणे (जय)
 जय विपुलभुजविवरविततहारावले
 जय जठरकुहरगतभुवनपाले (जय)
 जय नाभिनळिनगतशतधृते नरहरे
 जय जघनवीतपीताम्बर हरे (जय)
 जय चरणसरसिरुहयुगसततनतयते
 जय सजलजलदवरसदशद्युते (जय)
 प्रणुवन्तमिति प्रणयाकुलितं
 प्रणमन्त्तमरं प्रमदातिभरम् ।
 प्रभवन्तमलं स भवन्तममुं
 प्रजगाद भवान् प्रततातिमुदा ॥ ३२५ ॥
 हे वत्स कृष्ण भृशमस्मदभिन्नरूपौ
 हे वत्स फल्युन युवां परमाभिरूपौ ।
 विश्वशिनौ भुवनलोभनवेषरूपौ
 निश्शेषपापजनताधिकदुर्निरूपौ ॥ ३२६ ॥
 आलोकितुं कुतुकवन्त इमौ भवन्ता-
 वालोभनीयचरितौ पृथुवीर्यवन्तौ ।
 आनीतवन्त इह हन्त वयं तु पोता-
 न्मत्पोषितान्नयतमेव निकेतमेतान् ॥ ३२७ ॥
 एवं सखेहमुक्त्वा मुदितमति वितीर्णानुदीर्णोरुमोदा-
 नादायानीय चामूनयि मुरहर तीर्णप्रतिज्ञार्णवेन ।
 सख्या विरख्यातधाम्ना पृथुकुतुकवता दारकान दापयित्वा

भूदेवं पूर्णकामं सपदि समतनोर्वासुदेवादिदेव ॥ ३२८ ॥

सोऽयं देवावतारो जगति विजयते यत्र पापौघहारै-
रेवं नानाविहारैर्जगदभिरमयन व्यावधानो वितानान् ।
तैस्तैस्तांस्तानुपायैः स्वपदमुपतयन् संहरं भूभरं त्वं
ब्रह्मैवाखण्डमज्ञीकृत मनुजतनुर्व्यतो द्वारवत्यां
तपस्तत्वा दैत्यो वृक्त इह गिरा नारदमुने-

वरं लब्ध्वा शम्भोशिशरसि करमाधाय निघनम् ।
तमेवाधावन्तं बत वरपरीक्षार्थमशनै-
रुपायेनाहिंसीस्त्वमपि भुवनोत्कृष्ट महिमा ॥ ३३० ॥

सरस्वत्यास्तीरे प्रकृतयजनैस्तापस जनै-
ख्याणां देवानामधिकमिह विज्ञातुमजित ।
भृगोनुन्नस्योग्रां रुषमवहुमानादभजतां
विधीशौ त्वं प्रापः प्रमदमपि तत्पादहननात् ॥ ३३१ ॥

त्वत्तातोऽलब्धं बोधं कलहरतमुनेद्वारकैकाधिवासा-
न्नेष्टपायेऽथ साम्बाद्यविनयजनिताद्व्रह्मशापाद्यदूनाम् ।
सैन्ये भूभारभूते स्वपदजिममिषुं त्वां विदित्वा कृतार्थं
विश्लेषात्यर्योद्वोऽभाषत तमपि भवान भक्तलोकैकवन्यो ॥ ३३२ ॥

सामन्तमलहरिरागेण गीयते । एकताक्रेन वाद्यते ।

स्वकुलं मुरहर सकलं हृतवान्
स्वपदं सपदि गभी किमुत भवान्
मुनिशापमिमं मुदभुपगतवान्
विभुरपि यदिहाजित न विहृतवान्

पल्लवम् ।
यदुवरनयनोद्धव सम ताव-
न्मानसमिह सुमहिततापं (यदु)
उपनय निजपदमपि जनमेतं
मुरहर निरुपमभावसमेतं
क्षणमपि विरहं तव मम चेतो
न तु बत सहते यदुकुलकेतो (यदु)

मम तावदिदं भवताभिहितं
 प्रियसख हृदये परमभिलषितं
 अपि विबुधततेरधुना नियतं
 मम निजपदगतमेवानुमतं (यदु)
 मुनिशापोदितकलहमनूनं
 कुलमपि मङ्गु विनङ्ग्नाति नूनं
 स्वजने विजहत्येम विमर्शी
 मयि कृतमतिरिह चर समदर्शी (यदु)
 प्रणयं वन्धुषु बन्धनहेतुं
 विषयी विभुरिह नाथ न हातुं
 तदहं तव पदपल्लवमेतं
 शरणमुपैमि भवोदधिपोतं (यदु)
 द्रुतमशुभततेरुद्ध्रव सुकृती
 स्वयमेव स्वमिहोद्धरति कृती
 आत्मन आत्मा गुरुरखिलानां
 सविशेषं हि सखे मनुजानां (यदु)
 प्रत्यक्षादनुमानादपि ते
 मर्त्या यन्निजहितमादधते
 अविदितपूर्वं बहुमतिपूर्वं
 यदुमिदमवधूतोममपूर्वं (यदु)
 भागवतोऽनिशामपि च भजन्मा
 विषयविरक्तिमुपैति सुजन्मा
 उपगतवानिह विषयविरक्तिं
 पुरुशमवानुपयाति विमुक्तिं (यदु)
 के भागवता इति भुवनपते
 बोद्धाहं नतहितलोलुप ते
 गदितं भवदाननगळितमृतं
 तृप्यति को नु पिवन् गळदमृतं (यदु)
 बोध्यबोधनवैदग्धीधारयामवधारय ।
 उद्धवाधिकपुण्याव्ये भक्तशेखर मे गिरम् ॥ ३३३ ॥

आहरिरागेण गीयते । चम्पताळेन वायते ।

ननु सखे मनुजवपुरतिचिरान्मुक्तिद-
मनित्यमपि दुरवाप्यमनघाप्य मयि रतो
जगति यो निखिलभूतेषु मद्भाव-
मुद्भावयति भागवतवर एप निगादितो
पल्लवम् ।
बहुधिषण ननु विबुधवरगणशिरोमणे
अवदातमहितनय यदुकुलशिश्वामणे (बहु)
मयिमहितहार्दमपि भक्तेषु सौहार्द-
मापि सततमज्ञेषु परमकरुणाद्रितां
यो विपक्षे पुनरुपेक्षाच्च वितनुते
भागवतमध्यमोयमिति हृदि बुध्यतां (बहु)
अपचितिं मम तु यो वितनुते प्रतिकृतौ
परमसौ प्राकृतो भागवत ईरितो
नक्ळिनभवमुखविबुधनमसितात् क्षणमपि
न चलति वैष्णववरो मम चरणयुग्मतो (बहु)
प्रणयगुणनद्वैऽहमुद्धव न यद्वद्य-
मुज्ज्ञामि विद्धि तं भागवतसत्तमं
अखिलमपि मायेति यो निखिलभूतेषु
समद्वग्यि विद्धि तं भागवतमुत्तमं (बहु)
धुतपातकानि भृशपावनानि मम नामानि
गायन्नयन् भुवनानि स पुनाति
कचन मम चिन्तया मोदते कचन रो-
दिति हसति गायति स तनुभृतो विनमति (बहु)
मनसैव मम रूपमभिरूपमधिकसुख-
रूपमापीय स तु मुदितोऽनवरतं
जातुचन लोचने विनिमीत्य विपिने
विधावन्न सखलेन्न च पतेत्सुनियतं (बहु)
मायया न विचलितमानसं सर्वदा
मयि रचितलालसं सुकृतचयसागरं
भागवतमनुयामि पादरजसा सखे

पावयितुमात्मानमहमपि च सादरं (बहु)
 मन्मतिर्वेदितुं तव महितमायां हि
 मायिनामपि हृदयमोहिनीमीहते
 त्वामृते (१) हितमिह रमापते सरसमिति
 बोधयितुमीश के जगति पुनरीशते (बहु)
 ((१) त्वामृते इत्यपाणिनीयम् ॥)
 निर्गुणे निर्मले ब्रह्मणि जगद्भ्रमो
 मम तु मायेति भवतोऽद्व विबुद्ध्यतां
 कलुषितो बत यथा कर्माणि काम्यानि
 निर्माति लब्ध्वानपि हृदि विशुद्धतां (बहु)
 निजविहितकर्मफलमनुभवन्निह
 भवपयोनिधौ भ्राम्यति सुखेतरं शुभमते
 सन्मनुजतां गतो मुक्त्यै यतेत खलु
 विषयसुखामिह सखे सर्वतो जायते (बहु)
 अन्यथा निजशुभाशुभकर्म जानितानि
 तानि तानि बत देहान्तराणि विवशं
 समवाप्य शिव शिव भवाप्ययावप्रळय-
 माम्यादाप्यायितार्तिभरमनिशं (बहु)
 स्थूलमतिराधिजगति नाथ कथमतितरति
 देव तव महिततरमायां विलोभनी-
 मिह पुनरर्हामि शिक्षितात्माभिरधोक्षज
 तरितुमपि मायिनामपि विमोहिनीं (बहु)
 मायाया मामिकायास्त्तरणसुनिपुणोपायसरेषु सारं
 त्वामद्वा बोधयाम्युद्ध्व महितमते गोप्यमप्यादरेण ।
 भक्तो भृत्यो ह्यमात्यस्सुहृदपि च वयस्योऽपि शिष्योऽपि मे त्वं
 कि किवा देशिकोऽसौ न पुनरुपदिशोदीदरे शिष्यलोके ॥ ३३४ ॥

केदारगौडरागेण गीयते । एकताळेन वायते ।

विधानायेह सौरव्यानां विधातायापि दुःखानां
 अहो लोके प्रवृत्तानां गृहैः कृत्यैः प्रमत्तानां
 सखे को वा विलोकेथाः विपर्यासो विषण्णानां

सदाराणां सदा नृणां सरागाणामशेषाणां

पल्लवम् ।

महामाया ममामेया सखे दानवैः

महामोहावहा सर्वैरविज्ञेया तथा देवैः (महा)

धनं धान्यं गवां जालं कदम्ब वान्यवानां वा

गृहं देहं वधूवृन्दं नृणां मोदं कियन्तं वा

नितान्तं चञ्चलं कुर्यात् कृतान्तास्यं प्रपन्नानां

यथा लोके वधार्हणां वयस्थानं प्रपन्नानां (महा)

त्रिलोकीचारुरूपां वा विवेकी दारुरूपां वा

प्रमादाजातुचिन्नारीं न पादेनापि स्पृशेयो वा

सुखे स्वल्पे दुरावेशात् परामृश्याश्रुते बन्धं

करेणूनां करी स्पर्शे दुरावेशाद्यथा बन्धं (महा)

निशाम्यैनां महामायां ममामेयां विमूढात्मा

तदीयानां विलासानां तदैवायं विघेयात्मा

मया हन्तोपभोग्येति प्रलोभाद्वितो देही

पतेच्चाधो गताधारः पतज्ञोऽसौ यथा मोही (महा)

अतो नारीपिशाचीं नो सुरूपां रूपयेदेनां

व्यलोकीयं दुराशा चेद्विमोहिन्येव लोकानां

न विद्याभिर्विजेतव्या विवेकेनापि योगैर्वा

धनौद्यैर्वा तपोभिर्वा तथान्यैरप्युपायैर्वा (महा)

दृशा कामान्यावश्यं विमूढात्मा दुराशायां

सुखश्रान्त्याधिसर्वस्वे सजत्यस्यां महेळायां

वसामांसासृगादीनां समाहरे नरो लोके

वधूपिण्डेऽप्यहो मोहीर्नखैर्दन्तैर्दुरालोके (महा)

मुखं पूर्णेन्दुसङ्काशं स्तनौ पीनौ धनौ यूनां

नितम्बो वानुभोग्योऽयं सखे सम्पूर्णभाग्यानां

नरो रंरम्यते चैवं शकृन्मूत्राधिकक्षिणे

सुवीभत्से श्ववन्मांसे सुदुर्गन्धत्वमापत्ते (महा)

अलं निन्यं यदत्राङ्गं रतिस्तत्रैव मर्त्यानां

सखे पश्येह मायायाः प्रभावं त्वं विमूढानां

महेळानामहो सङ्गात्तथा तत्सङ्गिनां सङ्गा-

यथा बन्धो यथा पीडा तथा नैवान्यतः सज्जात् (महा)
 सखे सज्जं वितन्यान्नो नृणां शिश्वोदरेहाणां
 सतां सज्जो निधेलभो विधेयः कामधेनूनां
 खगा रात्रिश्चरा दैत्या मृगा वृत्रादयो वान्ये
 सुटुष्ट्रापात्सतां सज्जाद्रमन्ते मत्पदे धन्ये (महा)
 वधूसज्जं विधूयालं सखे तत्सज्जिसज्जं वा
 स्मृतिर्मे कीर्तनं नामां मदर्थे सर्वचेष्टां वा
 सदा भूतेषु मद्गावं मदात्मत्वेन वा ध्यायन्
 चरन्मत्कानिमान् धर्मस्तरेन्मायामिमां नूनं (महा)
 ये केचिन्न जितेन्द्रिया ननु जनाः कामाभिभूताशया
 लोकेशन्न भजन्ति हन्त हृदये भान्तं भवन्तं विभो ।
 ये तेषां बत काम्यकर्मनिरतानां का समाप्तिनृणा-
 मेतद्वोधविधौ मर्तिर्मम तु वैकुण्ठेयमुत्कण्ठते ॥ ३५॥

घण्टाररागेण गीयते । एकताळेन वाद्यते ।

प्रियसख मुखबाहूरुपदो मे
 वर्णा जाता ननु पूर्वमिमे
 तदपि च केचन मां न भजन्ते
 निवसन्तं निखिलजनहृदन्ते
 पल्लवम् ।
 निरामय संशयविसरविदारं
 निगदितमिदमतिविशदमुदारं (निश)

अयि मयि विमुखा ये खलु सुमते
 कथमपि सविधगता अपि मम ते
 निपतन्ति च शिव शिव निजपदतो
 निन्दितयोनौ बत नियतमतः (निश)
 कर्मत इह पर ईश्वर इति नो
 कोऽपि भवेदिति नियतात्मानो
 जगति गृणन्तो बहु कर्मगुणान्
 छल्यन्ति च ते बत सूरिगणान् (निश)

धनकुलविद्यादिभिरुदितमदाः
 कामक्रोधवशा जगति सदा
 विहसन्ति च बत कर्मसु विरता-
 निह सन्ततमपि ते मयि निरतान् (निश)
 मुहुरपि विलपति बत नियताक्षं
 मुरहर मधुमथनेति समक्षं
 गूहितुमयमिह निन्दित चरितं
 विहसन्त्येवमिमे मयि निरतं (निश)
 विसरतरैरिह हरिहरचरितै-
 र्विफलतरैर्मुहुरनुगदितैः
 अधुनेह विधेयशतं विफलं
 प्रलपन्त्यबुधा इति ते सततं (निश)
 एवमिमे शिव शिव भागवतान्
 कर्मपरान् मन्मयभोगरतान्
 मामपि बत जगदन्तनिदानं
 विहसन्त्यलमिह महिमानं (निश)
 अतिलोभपरा धनमेव हृदि
 निदधत इह निधनैककरं
 अपभोजनदक्षिणमविधानं
 कथमपि ते विधति वितानं (निश)
 प्रणयाकुलितान् परिचयमसृणान् ।
 विशसन्ति पशूनपि ते कृपणान्
 निजसुखलाभे विनिहितधिषणै-
 रसुकरमिह कि नृभिरपकरुणैः (निश)
 अविगङ्कुचसद्गीश्वर इह तत्
 निजकर्मैव फलावहमेतत्
 इति कथयन्तो विहसन्ति च तान्
 मयि ते तु निवृत्तिपथैकरतान् (निश)
 घृतकर्मततेर्मयि विवृतमते:
 सुखमिह यदुद्यति तदिदं
 कच्चिदपि किमुतोदयते बत

कर्मिण उरुविषयैकरते: (निश)

विषयैकरता व्यसनैकनिधौ

पतिता बत ते जनिमृतिजलधौ

मयि खलु विमुखा हन्त दुरन्ते

कर्मरता न तु पारमयन्ते (निश)

भाषन्तेऽस्त्रिलमानुषा हि विषयानापद्धणानां पदं

सेवन्तेऽपि च सावधानमतयो हा “हन्त रागान्विताः ।

अश्रान्तं श्रवराजवत्परममी, श्राम्ययन्ति दुःखावहा-

नुद्गान्ताः सुखलेशलोलुपतया नाथैतदेवं कथम् ॥ ३३६ ॥

गाम्बोधिरागेण गीयते । पञ्चकारिताळेन वाद्यते ।

इह विवेकविरहितस्य हृदि यदोदये-

दविनयादनात्मनि दृढमात्मधीरये

लघु तदा मनो भजति रजोऽतिदारुणं

प्रियसखापि महितसत्त्वगुणविभूषणं

पह्लवम् ।

देवमुरुमुदानयातिकुशलशुभमते

पादविनतभक्तलोकवृषभ यदुपते (देव)

विषमतररजोऽभिभूतमनसि मानवे

विषयविविदिषापि तदवगमनमपि भवेत्

विषयचिन्तयाथ काममद्वजो भृशां

बत विजृम्भते विशृङ्खलं निरङ्कुशां (देव)

विविधमपि च काम्यकर्म कामवशागतो

विवशाहृदयमनिशमपि वितनुते ततो

व्यसनदमिदमिति विद्वन्नपि रजसन्धितो

विसृजति न तु विषयसुखदुराशयान्वितो (देव)

ध्यायतो हि विषयनिवृहमेव मानसं

जायतेऽधिविषयविसरमुदितलालसं

ध्यायतोऽमुमनिशमादरेण मामये

लीयतेऽलमिह मयि खलु परमसुखमये (देव)

जननमरणजलधिमखिलसुकृतपरिणते
 तरितुमुदितरसभरेण नरवरेण ते
 स्मरणमरणपदजुषा कथञ्च तन्यते
 वदतु ननु तदयि भवान्यदीश मन्यते (देव)
 सावधानमयि सखे शुणूष्व (१) निर्मलं
 ध्यानसारमेतदखिलभुवनमङ्गलं
 आदरेण नरवरो यताचरणरतो
 मामकीनपदमुपैति महितमचिरतः (देव)
 ((१) आत्मनेपदं निरङ्कुशत्वात् ।)
 आसने समेऽङ्गनिहितवाहुरास्थितो
 नासिकाग्रनिहितदृग्थ विजितमारुतः
 ऊर्ध्वनाळमष्टदलहृदम्बुजं सुखं
 चिन्तयेदमूर्धवदनमित्यधोमुखं
 भानुसोमदहनमण्डलानि मयि रतो
 भावयेदुपर्युपरि च कर्णिकाग्रतो
 मां प्रसन्नतरमुखारविन्दकन्दळं
 मन्दहासमनलमण्डले स्मरामलं (देव)
 पादकटकभासुरतरपादयुगळकं
 पीतवसनवीतजघनशोभिरशनकं
 वत्सलसितवन्यदामहारवरकुलं
 निस्तुषाभकौस्तुभातिशोभिगळतलं (देव)
 दरगदारिकमलकलितशोभकरतलं
 मकरकुण्डलभिरामगण्डमण्डलं
 अधरकान्तिमिलितललितदन्तसमुदयं
 भुवनकान्तलोचनान्तवान्तपुरुदयं (देव)
 बालसोमसमितफालशोभितिलकं
 जातरूपमयकिरीटजातसुषमकं
 नीलनीरदोपशोभिनिखिलतनुलतं
 तेजसापहसितमिहिरहिमकरायुतं (देव)
 सावधानमिति विचिन्त्य सकलमङ्गकं
 ध्येयमेतदेकमेकमयि ममाङ्गकं
 तत्र लब्धपदमिदं विकृष्व हृदयमये

मन्दहाससखमुखाज्ञ एव सज्जये: (देव)

इन्द्रळरागेण गीयते । पञ्चकारितालेन वायते ।

समवधारितं किं त्वया सखे
 सकलवेद्यसारं मयोदितं
 जगति विद्यते नामुतोऽधिकं
 किमपि वेदितव्यं विवेकिनां
 किमु मनोनिलीनं तवाधुना
 गहनमोहरूपं तमो गतं
 विमलबोधरूपो विभाकरो (१)
 मनसि चोदितो हन्त किं तव
 न च तथा प्रियो मे पितामहो
 न च रमापि नो राम एव वा
 न च महेश्वरो नो सुरेश्वरो
 न च सखे ममात्मा यथा भवान्
 सकलतापभारापहारकै-
 स्तव विधो (२) विभो गोनिकायकैः
 मयि तु संस्थितं मोहसङ्घितं
 गमितमीश नाशं तमोऽखिलं
 विदितवानिदं त्वन्मुखोदितं
 लघति (३) वेदितव्यान्तरं किमु
 अमृतमापिबन् किं नरोऽपरं
 मुरहरेह पातव्यमीहते
 न तु शठाय वा दाम्भिकाय वा
 न तु खलाय वा नास्तिकाय वा
 मयि च भक्तिहीनाय वा त्वया
 न खलु हे सखे दीयतामिदं
 पुरुविरक्तये भूरिभक्तये
 लघितमुक्तये पूतसक्तये
 सुकृतसद्गने चामलात्मने
 सुमहितात्मने दीयतामिदं

अधिवसन् भवान्विश्वपापहं
बदरिकाश्रमं निश्शलाकं
अनुचरन्निदं मन्मुखोदितं
मम परं पदं लप्स्यते सखे

((१) विभाकरः - सूर्यः । (२) विष्णो, इन्दो इति च । (३) इच्छति ॥)

इत्युक्तो भवतोऽद्वयोऽथ विसरन्नेत्राम्बुद्धाक्षरे
वकुं किञ्चिदशक्तुवन्मुहुरपि त्वत्यादपद्मे पतन् ।
त्वदूपं हृदये निधाय गतवान् प्रेमाकुलो लोकयन्
व्यावृत्यैष पदे पदे तव वपुस्तैलोक्यसम्मोहनम् ॥ ३३७ ॥

एवं धन्याप्रगणये गतवति शनकैरुद्धवे लब्धबोधे
दृष्ट्वारिष्टं यदूनां विसरमथ विभासं प्रभासं प्रणीय
विप्रानातर्पयोऽथो मधु मधुहर मैरेयमापीय जन्यं
तन्वन्नुन्नैरकं तद्वलमजनि यदूनां भवन्मात्रशेषम् ॥ ३३८ ॥

((३३८) नुन्नैरकं - क्षिप्ततृणविशेषम् ॥)
तीरे वारामधीशस्य स मुसलधरो योगमास्थाय देहं
तत्याजालोक्य तद्वाग्खिलजनमनोलोचनानन्दधाराम् ।
मूर्ति स्वां त्यकुकामः स्वयमपि च भवान् भूमिभारापहारा-

दानन्दन्नन्दसूनो वरद चलदलस्याविशन्मूलदेशम् ॥ ३३९ ॥

व्याघो विव्याध पादे जर इति जगति ख्यातनामा त्रिधामन्
क्षिप्रं ते विप्रशापप्रभवमुसलशेषप्रणीताशुगेन ।
तत्पादे निष्पतन्तं भयवशमतनोन्निर्जरं तं जरं त्वं
तावत् प्रापद्वन्तं व्यथितमतिरथो दारुको द्वारकायाः ॥ ३४० ॥

ताक्ष्येणाक्षीणशोभः सपदि तव रथस्तूपपातोत्पताक-
स्तद्वीक्ष्याक्षामकौतूहलममुमवदस्त्वद्वियोगासहिष्णुम् ।
ज्ञातीनां सूतं घातं वद मम पितरावावयोरप्यवस्थां
न स्थेयं द्वारवत्यां ननु जलधिरिमां प्लावयेत्सप्तमेऽहि ॥ ३४१ ॥

मद्मर्मामुपेयास्त्वमिति निगदितेऽस्मिन् परिक्रम्य याते
यान्तं विष्णो स्वधिष्यं दरनङ्गिनगदाचक्रदीपाग्रहस्तम् ।
भास्वत्कोटिप्रकाशं परिहितनवपीताम्बरं नरिदाभं
देदीव्यदिव्यभूषं विलसितवनमाल्यं सुरास्तुष्टुवुस्त्वाम् ॥ ३४२ ॥

((३४२) देदीव्यदित्यपाणिनीयम् ॥)

संयोज्यात्मानमात्मन्यतिविशदधियां ध्यानगम्यां रमायाः
काम्यां विश्वैकरम्यां त्रिभुवनजनतागीतकीर्ति स्वमूर्तिम् ।

आदायागाः स्वधाम एकटनिजविभूत्या महत्या च भूत्या
क्षित्या युक्तः सतोषे मूढुतळिमविशेषेऽथ शेषे स्म शेषे ॥ ३४२ ॥

स्फायद्दक्षिभरेण नुन्नमनसा श्रीमानवेदाभिध
क्षोणीन्द्रेण कृता निराकृत कलिर्याह्या स्तुतिर्गाथकेः” ।

लक्ष्मीवल्लभ कृष्णगीतिरिति विव्याता तवानुग्रहा-
देषा पुष्करलोचनेह पठतां पुष्णातु मोक्षश्रियम् ॥ ३४३ ॥

((३४३) तळिमं = तल्पम् । शेषे = अनन्ते । शेषे स्म = शयितवानसि ॥)

केल्लीलोलमुदारनादमुरलीनालीनिलीनाधरं

धूलीधूमलकान्तकुन्तलभरव्यासज्जिपिञ्चाच्चिलम् ।
नालीकायतलोचनं नवघनश्यामं कणात्किङ्गी-

पालीदन्तुरपिङ्गलाम्बरधरं गोपालबालं भजे ॥ ३४४ ॥

इति मानवेदन् विरचिता कृष्णगीति समाप्ता अथवा कृष्णनाटकं सम्पूर्णम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

Proofread by Mohan Chettoor

—○—○—○—○—

Krishna Giti or Krishna NatakaM of Manaveda Raja

pdf was typeset on September 26, 2023

—○—○—○—

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

